

Retorisk brobygging

En argumentasjonsanalyse av Siv Jensens ytringer i den siste partilederdebatten til NRK i stortingsvalget 2013

Julie Odner Sigurdsen

Masteroppgave i retorikk og språklig kommunikasjon
ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier

UNIVERSITETET I OSLO

VÅREN 2014

Sammendrag

Denne oppgaven handler om Siv Jensens retoriske brobygging mellom sitt eget parti og de andre borgerlige partiene i stortingsvalgkampen 2013. Analyse materialet er den siste partilederdebatte til NRK. Ved å bruke Stephen Toulmins argumentasjonsmodell har jeg analysert argumentasjonen i Siv Jensen ytringer for å se hvordan hun argumenterte for å fremme sin egen partipolitikk, samtidig som hun virket som en troverdig regjeringspartner for de andre borgerlige partiene. Resultatene viser at selv om Siv Jensen baserer mye av argumentasjonen på tradisjonelle Frp-verdier, er retorikken mindre opposisjonell enn tidligere. Hovedsakelig baserer Siv Jensens retoriske valg seg på å være vag, tvetydig og overordnet i sine svar. Analysen viser også at debatten bærer preg av at flere uenigheter flyr under radaren ved at journalistene ikke stiller de riktige spørsmålene.

Forord

Fremskrittspartiet har alltid har fascinert meg. Da jeg gikk på videregående stemte to av 31 stykker i klassen på partiet, og det første året jeg kunne stemme, i 2009, gikk jeg til urnene og stemte SV. Men noe skjedde i 2012 da jeg satt på en frokostdebatt arrangert av Fremtiden i våre hender. Hvem var han flinke fyren som snakket om hvor viktig det var å bygge ut jernbanen i Norge? Han jeg egentlig kunne si meg *helt* enig med? Jo, det var Ketil Solvik-Olsen fra Fremskrittspartiet.

Året etter begynte folk for alvor å snakke om at Fremskrittspartiet kom til å komme i regjering. Men hvordan skulle et parti, som lenge var synonymt med Carl I. Hagen, en mann som har sammenliknet klimadebatten med eventyret “Keiserens nye klær”, skape retorisk enighet med miljøpartiet Venstre? Hvordan skulle partiet som i hele dets karriere har stått på barrikadene for færre innvandrere til Norge, og mindre avgifter på sprit og tobakk, skape retorisk enighet med Kristelig Folkeparti? Partiet som vil ha flest asylsøkere til landet, og høyere skatter og avgifter på alkohol og tobakk? Hvordan skulle Fremskrittspartiet skape retorisk enighet med Høyre når Fremskrittspartiet vil *stryke* handlingsregelen? Slike retoriske utfordringer måtte være interessante for en masteroppgave i retorikk.

Takk til Kjell Lars for at du ikke var like skeptisk som flere andre, da en student kom og ville skrive om Fremskrittspartiet. I slitsomme øyeblikk der jeg har sett ned på arbeidet mitt og bare sett tullball, har du hatt evne til å se potensialet.

Takk til Erik Hansen som i 2011 innviet meg i politiske diskusjoner fra rådhusets bakrom. En helt spesiell takk må jeg rette til deg Tor Ivar, min altfor snille samboer, som har en tendens til å tro på at alt ordner seg til slutt – og som får meg til å tro på det også.

Og etter et halvt år med hodet nedgravd i Fremskrittspartiet er jeg fortsatt fascinert av partiet – som endelig har kommet inn i regjeringskontorene. Etter 40 år utenfor.

– Julie Odner Sigurdsen, juni 2014

**” Jeg har aldri fått noen fornuftig
forklaring fra mine politiske konkurrenter på hvorfor
de ikke vil det beste for folk flest.”**

– Carl I. Hagen i *Klar tale* 2010:184

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	2
FORORD	3
1. INNLEDNING	7
1.1. PROBLEMSTILLING	7
1.2. FRPS PLASSERING I DET POLITISKE LANDSKAPET	8
1.2.1. STORTINGSVALGET 2009: "JENS MOT JENSEN"	8
1.2.2. STORTINGSVALGET 2013: "SOLBERG MOT STOLTENBERG"	9
1.2.3. VELGERVANDRING	10
1.2.4. FRP – STORTINGETS MEST POLARISERTE PARTI	10
1.2.5. HVA ER FRP-VELGERE OPPTATT AV?	11
1.3. FRP-RETORIKK	12
1.3.1. DET RETORISKE SKILLET MELLOM STATEN OG FOLK FLEST	12
1.3.2. DET ETNISKE SKILLET I RETORIKKEN	13
1.3.3. DEN OPPOSISJONELLE OG FOLKELIGE RETORIKKEN	14
2. TEORI	15
2.1. POLITIKK OG RETORIKK – RETORIKKENS DEMOKRATISKE VESEN	15
2.1.1. DEN RETORISKE SITUASJON	16
2.1.2. CHRISTIAN KOCK OG DEN "RIKTIGE" ARGUMENTASJONEN	16
2.1.3. TALERENS OMDØMME, INTEGRITET OG TROVERDIGHET	17
2.2. MEDIENE SOM EN DEL AV DEN RETORISKE SITUASJONEN	18
2.2.1. POLITIKKENS MEDIALISERING	18
2.2.2. ET SPØRSMÅL OM SPILL OG FORHANDLING	19
2.3. STRATEGIER I VALGKAMP	21
3. VALG AV MATERIALE OG METODE	23
3.1. MATERIALE	23
3.2. METODE	24
3.2.1. TRANSKRIBERING AV PARTILEDERDEBATTEN OG UTREGNING AV TALETID	24
3.2.2. HENVENDELSER FRA JOURNALISTER OG ANGREP FRA ANDRE PARTIER	24
3.2.3. SAMMENLIKNING AV POLITISK PLATTFORM	25
3.2.4. STEHPEN TOULMINS ARGUMENTASJONSMODELL	25
4. ANALYSE	27
4.1. DE KONTEKSTUELLE RAMMENE	27
4.1.1. TALETID	27
4.1.2. JOURNALISTENS SPØRSMÅL OG HENVENDELSER	28
4.1.3. POLITISK UENIGHET BLANT DE BORGERLIGE	30
4.1.4. ANGREP PÅ FRP FRA ANDRE PARTIER	33
4.2. ARGUMENTASJONSANALYSEN	35
4.2.1. HELSEDEBATTEN – GAL FINANSIERING OG FOR MYE BYRÅKRATI	35
4.2.2. MILJØ/ NORSK OLJEVIRKSOMHET	43
4.2.3. HANDLINGSREGELEN	49
4.2.4. REGJERINGSALTERNATIVER	51
5. OVERORDNEDE RESULTATER	56
6. DRØFTING AV RESULTAT	58
6.1. DE RIKTIGE SPØRSMÅLENE?	58
6.2. FREMTIDENS FREMSKRITTSPARTI	59

7. KILDER	61
8. VEDLEGG	69
8.1. TRANSKRIPSJON AV PARTILEDERDEBATTEN	70
8.2. KATEGORISERING AV SPØRSMÅL STILT I DEBATTEN	119
8.3. KRITIKK MOT FREMSKRITTSPARTIET	126
8.4. TABELLER	131
TABELL 1: TALETID	131
DIAGRAM 1: FORDELING AV TALETID.	132
TABELL 2: POLITISKE UENIGHETER BASERT PÅ AFTENPOSTENS SAMMENDRAG	133

1. Innledning

Alt etter valget var nytt for oss. Vi har ingen erfaringer fra sonderinger, forhandlinger og regjeringsdannelser og alt var en grusom omstilling. Vi har vært vant til å snakke fritt med journalister og være åpenheten selv, og så måtte vi nærmest over natta lære oss å holde kjeft. Men vi ba jo om det. (Sandberg 2013:414)

Som et regjeringsparti i en koalisjonsregjering selger du den politiske identiteten din mot makten i regjeringskontorene. Et parti som går fra å være et stortingsparti, til i tillegg å bli et regjeringsparti, blir en del av en større enhet, og må dermed svare for andres politikk i tillegg til sin egen. Men denne retoriske utfordringen begynner ikke idet man trer inn i en regjering sammen med andre partier, eller når man holder på med regjeringssonderinger, den begynner i det øyeblikket partiet driver valgkamp for en koalisjonsregjering.

1.1. Problemstilling

I denne oppgaven ønsker jeg å finne ut av hva slags retoriske valg Fremskrittspartiet gjorde i stortingsvalget 2013, for å virke som en troverdig regjeringspartner i en ny borgerlig regjering. For hvordan balanserer man mellom å fremme egen politikk, og samtidig ikke ødelegge for partier man ønsker å samarbeide med etter valget? Før jeg går i gang med å svare på et slikt spørsmål er det viktig å påpeke at problemstillingen ikke er ny. Politiske partier som ønsker makten i Norge har drevet valgkamp med andre politiske partier i flere tiår. Ikke siden Arbeiderpartiets siste flertallsregjering med Gerhardsen III, fra 1957-1961, har Norge hatt en flertallsregjering med bare ett parti i regjeringen. Vi må heller ikke glemme at uenighet blant partiene på Stortinget er en *forutsetning* for at de er ulike partier. Så hva er det med Frp som er så annerledes når det gjelder politiske kompromisser og samarbeidsretorikk? Jo, det er det faktum at Frp før høsten 2013 *aldri* hadde sittet i en regjering tidligere. De hadde ikke engang vært i nærheten, selv om Per Sandberg sier i biografien *Mot min vilje* at partiet ble overrasket over at de ikke kom i regjering i 2009 (Sandberg 2013:164). Når et parti aldri har hatt regjeringsmakt bidrar det “til å øke avstanden mellom standpunktene til partiets velgere, og den politikken som blir ført av regjeringen,” (Listhaug og Aardal 2011:299). Den overordnede problemstillingen i denne oppgaven går slik:

- *Hvordan argumenterer Siv Jensen for å balansere mellom å legge frem egen politikk, men samtidig virke som en troverdig samarbeidspartner til de andre borgerlige partiene?*

Jeg har begrenset materialet til én enkelt debatt, den siste partilederdebatten til NRK (nrk.no 06.09.2013). Debatten ble sendt fra Chateau Neuf, og de tradisjonsrike stortingspartiene Venstre, Kristelig Folkeparti, Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Arbeiderpartiet og Senterpartiet var representert, samt mindre opptredener av Miljøpartiet De Grønne og Rødt. Debatten varte i 1 time, 53 minutter og 52 sekunder, er transkribert, og ligger som vedlegg til oppgaven. Opprinnelig ville jeg gjerne ha analysert flere debatter, og gjerne flere retoriske valg enn selve argumentasjonen, men i en kvalitativ masteroppgave på 30 poeng har man ikke plass til all verden. Jeg har også analysert den kontekstuelle rammen til debatten, noe jeg har funnet nødvendig ettersom en ytring og dens argumentasjon alltid må forholde seg til konteksten de opptrer i. Helt til slutt vil jeg bruke analyseresultatene til å finne ut hva slags identitet Siv Jensens tegner av det nye Frp. For hvem vil de være de når de ikke lenger er Norges mest enestående opposisjonsparti?

1.2. Frps plassering i det politiske landskapet

For å finne ut mer om hvem Frp er, hva deres velgere er opptatt av, og hvor vi kan plassere dem i det politiske landskapet i Norge, skal jeg først redegjøre for tidligere forskning om partiet. For hvordan kan vi begrunne påstanden om at de inntil stortingsvalget 2013, var Norges mest enestående opposisjonsparti? Deres politiske plassering i landskapet vil hovedsakelig basere seg på boken *Det politiske landskap* (2011) og valgundersøkelsen fra stortingsvalget 2013.

1.2.1. Stortingsvalget 2009: ”Jens mot Jensen”

Da de rødgrønne vant i 2009 representerte det et brudd i norsk politikk. Regjeringen var den første som beholdt flertallet siden Borten-koalisjonen i 1969. Trenden er klar; stortingsvalgene har de siste årene vist store tap for partier som har sittet med regjeringsmakt (Aardal 2011a:15). 2009-valget representerte også et brudd ved at det var det første valget der Høyre gikk ut og oppga Frp som mulig regjeringspartner. Dette ble riktignok en utopisk løsning ettersom Erna Solberg samtidig understreket behovet for en bred allianse mellom de fire borgerlige partiene, og Venstre og KrF lovet velgerne sine at de ikke ville samarbeide med Frp. “Heller Jens enn Jensen” var mottoet til Venstres daværende partileder, Lars Sponheim, som ikke engang ville vedgå at

Frp var et borgerlig parti (Nr.k.no 03.09.2009). Årsaken til at mellompartiene ikke ville sitte i regjering med Frp var fordi de mente at den politiske avstanden var for stor. Venstre som har hatt miljø som en av sine kjernesaker i mange år, fant det utenkelig å sitte i en regjering med det de mente var klimafornektelse. Og KrF med sin liberale asylpolitikk, givende bistandspolitikk, og restriktive alkoholpolitikk, hadde flere politiske områder der det ville være vanskelig å finne verdige politiske kompromisser med Frp. I tillegg kan vi si at miljø og klima er en viktig sak for KrF ettersom deres siste statsminister, Kjell Magne Bondevik, gikk av som statsminister på en klimasak i 2000. Da Frp i tillegg gikk ut og sa at de ikke ville støtte en regjering de ikke fikk være var en del av, fremstod det borgerlige regjeringsalternativet som uklart (vg.no 22.05.2013a). Valget gikk bra for Frp alene, men ble et nederlag for en samlet borgerlig side; Frp og Høyre ikke fikk mer enn cirka 40 prosent av stemmene, og Venstre seilte ned under sperregrensen, og Lars Sponheim trakk seg som partileder.

1.2.2. Stortingsvalget 2013: ”Solberg mot Stoltenberg”

Fire år etter hadde størrelsesforholdet mellom de borgerlige partiene endret seg. Høyre hadde vokst betraktelig, og lå an til å gjøre sitt beste valg siden 1985, der de fikk 30,4 prosent av stemmene. Lederen for Venstre, Trine Skei Grande, og lederen for KrF, Knut Arild Hareide, gikk ut i valgkampen og sa at det var “lite sannsynlig” at de ville sitte i regjering med Frp, men de garanterte for at et borgerlig flertall ville gi en borgerlig regjering. Da Frp igjen stilte ultimatum ved at de ikke ville støtte en regjering de ikke fikk sitte i (Vg.no 22.05.2013a), og de borgerlige sannsynligvis ikke ville greie å samle et flertall uten Frp, var oddsene i Frps favør for at de endelig ville bli et regjeringsparti. Samtidig sa Trine Skei Grande og Knut Arild Hareide klart fra at en blåblå regjering ikke ville være noe bedre enn en rødgrønn regjering (Grande i debatten, Hareide i V.l.no 10.08.2013). Valgresultatet endte med at Arbeiderpartiet fikk 30,8 prosent, Høyre 26,8 prosent, Frp 16,3 prosent, KrF 5,6 prosent, Sp 5,5 prosent, Venstre 5,2 prosent, SV 4,1 prosent, Miljøpartiet De Grønne 2,8 prosent, og Rødt fikk 1,1 prosent¹ (nrk.no 07.10.2013). Dermed ble det en mindretallsregjering med Frp og Høyre, og Venstre og KrF som støttepartier.

---

¹ Årsaken til at jeg har valgt ut resultatet til disse partiene er fordi det er disse som er representert i analyse materialet i denne oppgaven

1.2.3. Velgervandring

Ifølge valgundersøkelsen fra stortingsvalget 2013, var kun 46 prosent av velgerne til Frp lojale, og partiet nærmet seg bunnpunktet fra 1993 da kun 31 prosent av velgerne deres holdt fast på partiet. Til sammenlikning lå Frps velgerlojalitet på rundt 60 prosent mellom 1997 og 2009. Hver tredje Frp-velger fra 2009 stemte Høyre i 2013. Denne velgervandringen var større enn noen andre velgervandringer i 2013, og den største forskerne noen gang hadde observert i valgundersøkelsene. Høyre greide å holde på 77 prosent av velgerne sine, og i vekst henter det desidert flest velgere fra sin mørkeblå partifelle (Aardal m.fl 2014:15). Da det gjaldt de andre borgerlige partiene økte Venstre velgerlojaliteten fra forrige valg fra 30 til 59 prosent (ibid:7-8), og KrF holdt på 88 prosent av velgerne sine. Man kunne også se at KrFs tap til Frp tidligere ved valgene i 2001 og 2005 bremsset opp i 2009, og ble snudd til gevinst i 2013 (ibid:14). Forskerne tilbakeviste også den populære antagelsen av at Frp henter velgere fra Ap (Marsdal 2008) og skriver:

Fra Aps side har man også vært opptatt av å knekke «FrP-koden». Denne oppfatningen ser ikke ut til å få støtte i våre data. Allerede i 2005 hadde Ap et positivt bytteforhold til FrP. I 2009 var det et lite tap, mens det i 2013 er en liten gevinst. (Aardal m.fl 2014:16)

1.2.4. Frp – Stortingets mest polariserte parti

En påstand som ofte blir fremmet mot Frp, er at det er det mest polariserte partiet på Stortinget, og at de befinner seg i en særstilling i det politiske landskapet i Norge. Forskning kan langt på vei bekrefte disse påstandene. Analysene i *Det politiske landskap* viser at ni av ti hadde et parti de aldri kunne tenkt seg å stemme på, og halvparten av disse kunne aldri tenkt seg å stemme Frp. I tillegg kom det frem at 51 prosent av elektoratet aldri hadde stemt på Frp, og bare åtte prosent sa det samme om Ap, og ni prosent om Høyre (Karlsen og Aardal 2011:152-153). Ironisk nok får Frp tommelen opp av mange velgere på grunn av sin innvandringspolitikk, samtidig som det nettopp er denne politikken som gjør at mange er negative til partiet (Aardal 2011b:368). Kort fortalt hadde de som stemte Frp en kald skulder overfor Venstre og KrF, men et varmt forhold til Høyre, og et nøytralt forhold til Ap. En meningsmåling InFact gjorde for VG våren 2013 viste at 75 prosent av Venstre-velgerne, og 70,5 prosent av KrF-velgerne, ville ha en regjering med Høyre, Venstre og KrF. 62,3 prosent av Frp-velgerne ville ha en regjering med bare Høyre og Frp, og 24,6 prosent av dem ville ha alle de fire borgerlige partiene i regjering. Meningsmålingen

viste også at flertallet av Høyres egne velgere støttet en regjering uten Frp, fremfor en regjering med Høyre og Frp (vg.no 22.05.2013b). I 2009 var det 52 prosent som ikke ville ha Frp i regjering, mot 60 prosent på 90-tallet. Selv om Høyre i 2009 åpnet for å samarbeide med Frp i regjering, mente én av tre Høyrevelgere at Frp ikke burde bli innlemmet i en regjering, mens nesten ingen Høyre-velgere syntes Ap var en uaktuell regjeringsdeltaker. Omtrent halvparten ønsket en regjering med sentrumpartiene, og den andre halvparten ønsket en regjering med Frp. Det var særlig synet på innvandring som skilte de to gruppene. I tillegg var en tredjedel av Frps velgere avvisende til Venstre, og nesten like mange mot KrF. Derimot var de mer positive til Sp som tross alt var *med* i den rødgrønne regjeringen. Da stortingsrepresentantene ble bedt om å rangere hvilke tre partier som lå lengst fra dem, og de tre nærmeste, vurderte stortingsrepresentantene fra Frp avstanden mellom dem og mellompartiene som mye mindre enn de gjorde med Frp. Alle stortingsrepresentantene fra mellompartiene rangerte Frp som partiet fjernest fra dem. Av de borgerlige stortingsrepresentantene hadde representantene fra Venstre, Frp som det aller fjerneste partiet. Høyre-representantene var derimot delt mellom sentrumpartiene og Frp. Det at Frp-velgerne ikke ville samarbeide med Venstre, kan ha hatt noe å si med at Frp-velgerne plasserte Venstre på *venstresiden* i politikken, og ikke som et borgerlig parti (Narud 2011a).

1.2.5. Hva er Frp-velgere opptatt av?

Hanne Marthe Narud og Henry Valen sier i artikkelen *Partiprogram og velgerappell* at:

Det er vanskelig å plassere FrP (sic!) langs venstre-høyre-skalaen. I saker som skattelettelse, innvandring og lov og orden fremstår FrP som et utpreget høyreparti, men i synet på velferdsspørsmål fortøner partiet seg nærmest som en variant av sosialdemokratiet. Markedsliberalisme er det sentrale begrep i FrPs filosofi, og partiet ønsker ikke en aktiv stat. Markedskreftene skal anvendes overalt i næringslivet, inkludert i jordbruket og fisket, og de skal være en ledetråd i kulturpolitikken. (Narud og Valen 2004:44)

Ifølge flere av analysene i *Det politiske landskap* (2011) vil ikke Frp-velgere stemme for mer innvandring, offentlige løsninger, og miljøvern på bekostning av økonomisk vekst. De er minst opptatt av skole av norske velgere, har mest mistillit mot politikere (mye høyere enn landsgjennomsnittet), og vil bruke mest oljepenger. Selv etter finanskrisen der alle andre velgere snudde og ville ha en mer restriktiv oljebruk, ville fremdeles 80-90 prosent av Frp-velgerne bruke mer oljepenger enn den sittende regjeringen (Karlsen og Aardal 2011:153, Listhaug og

Aardal 2011:299, Narud 2011b: 239). Frp er også det partiet som har høyest andel mannlige velgere (Aardal m.fl 2014:21), og var sammen med Sps velgere minst fornøyd med den sittende regjeringen i 2009 (Narud 2011b). Når det gjelder valget mellom Høyre og Frp er det først og fremst spørsmålet om innvandring som er viktig. Unntaket var i 2005 da skattepolitikken var mest utslagsgivende (Karlsen og Aardal 2011:157). Blant velgere som mente at innvandring var viktig, mente hele 70 prosent at Frp hadde den beste politikken på dette området, og nesten en av fire Frp-velgere var negative til regjeringens innvandringspolitikk, mot ti prosent av Høyre-velgerne (Narud 2011b:249). I en analyse presentert i *Det politiske landskap* fant forskerne ut at bruken av ordet ”klima” har økt hos alle partier fra 2005 til 2009, unntatt Frp. Alle partiene bortsett fra Frp har støttet 2-gradersmålet i klimaforliket, og er enige om at de rike landene må ta en høyere andel utslippsreduksjoner (Tjernshaugen, Aardal og Gullberg 2011:339-340).

1.3. Frp-retorikk

Flere har påpekt at Fremskrittspartiet har en særegen retorikk, og her skal jeg gå gjennom noe av det tidligere analyser mener kjennetegner Frp-retorikken. Av tidligere retorisk forskning om Frp vil jeg presentere funn gjort av Eirik Vatnøy i hans analyse av partiprogrammene 2009-2013 (2009), Cathrine Holje og hennes retoriske sammenlikningsanalyse av Ap og Frp (2009), Tone Syltebøs masteroppgave *Jakten på Frp-velgeren* (2011), Magnus E. Marsdals analyse av Frp i *Frp-koden* (2008), og Simon Malkenes *Apokalypse Oslo* (2012).

1.3.1. Det retoriske skillet mellom staten og folk flest

Det at Frp retorisk skaper et skille mellom staten og folk flest er et syn som støttes av Cathrine Holje (2009), Eirik Vatnøy (2009), Tone Syltebø (2011) og Magnus E. Marsdal (2008). Holjes analyse konkluderte med at retorikken til Frp tegnet et bilde av at staten tar frihet, og at det offentliges makt derfor må begrenses. Det var folket som var Frps sjef (Holje 2009:79). Vatnøy mente at Frp motsatte seg venstresidens fellesskapsretorikk og heller snakket om ”folk flest”, og en av mytene Syltebø fant i Siv Jensens taler var kampen mellom enkeltmennesket og systemet (Syltebø 2011:24). Også i bøkene *Klar tale* (2010) av Carl I. Hagen og *Mot min vilje* av Per Sandberg (2013) skapes det et skille mellom staten og folk flest, der staten sitter på makten, og representerer byråkratiet. Et eksempel på dette er når Hagen skriver ”reelt sett styres veldig mye i Norge av offentlig ansatte. Disse sitter for det meste på kontorer, men det hender også at de er på befaring. De kalles byråkrater, og de har en enorm makt”(Hagen 2010:52). I sin masteroppgave

trekker Syltebø frem noen verdier og fortellinger hun mener Frp bygger på. Hun sier at de verdiene og fortellingene som er viktige for Frp er at man skal vise omsorg og respekt, man skal yte og motta, man skal ha handlekraft og mot, det er behov for trygghet, islam er en overgriper, og samfunnet er en kamparena. Den samlede konklusjonen var at Siv Jensen fremstod som en person som satte verdier som omsorg, respekt, trygghet, frihet og handlekraft høyt. Hun identifiserte seg med vanlige mennesker, ikke eliten, og hun syntes det var viktig å ta vare på sine nærmeste (Syltebø 2011). Det at man må yte for å motta er noe som også kommer frem i Marsdals analyse *Frp-koden* (2008). En viktig verdi hos Frp er at enkeltindividet skal bestemme, ikke staten. Dermed er enkeltindividet også mer ansvarlig for seg selv og sine egne handlinger.

1.3.2. Det etniske skillet i retorikken

Både Vantnøy, Syltebø og Holje har konkludert med at Frp har en retorikk som skaper et etnisk skille mellom ”oss” og ”dem”(Vatnøy 2009:10, Syltebø 2011:32), og at om man skal være ”hos oss”, må man være ”som oss” (Holje 2009). Vatnøy påpekte i sin analyse av Frp at de hadde mest retorisk egenart fordi retorikken inndelte folk etter kulturelle og etniske skillelinjer, der ikke-vestlige innvandrere som regel utgjorde ”de andre”. Han kom frem til at selv om partiet eksplisitt proklamerte at de tok avstand fra all rasisme, var slike skiller mellom ”oss” og ”dem” meningsbærende i store deler av partiprogrammet (Vatnøy 2009:10). Den andre myten Syltebø fant i Siv Jensens taler var partiets kamp mot islam. Hun fant en dobbelthet i innvandringspolitikken der man viste omsorg for innvandrere, samtidig som det var et klart ”oss” og ”dem” skille i retorikken deres (Syltebø 2011:32). Frps retorikk når det gjelder innvandringspolitikk er særlig omdiskutert, og ble ikke mindre omdiskutert etter terrorangrepet 22.juli. Simon Malkenes skriver i *Apokalypse* at Frp ”løser” utfordringen i innvandringsretorikken ved å tale med to tunger. De snakker først til velgerne sine, og deretter til resten av verden. Han skriver:

Frp bygger retorikken sin opp i situasjonar som har ein grenseoverskridande del og ein forsonande del. I den grenseoverskridande delen appellerer dei til høgreekstreme som støttar eller sympatiserer med Breiviks politiske manifest. Deretter kjem del to, der ein delvis og tvitydig innrømmer og unnskylder. Den fornærma parten kan oppfatte dette som ei unnskyldning, samstundes som veljarbasen ikkje gjer det. Slik blir det nytta ein retorisk strategi som tek utgangspunkt i at ein vil kommunisere til fleire veljargrupper samstundes. (Malkenes 2012:75)

Det Malkenes er inne på her er en vanlig kritikk som blir rettet mot Frp og deres retorikk. Man har i årevis snakket om Frps ”løse kanoner”(dagsavisen 25.05.2014, bt.no 18.11.2011), og strategien løper slik Malkenes er inne på ovenfor; Man lar de ”løse kanonene” gå hardt ut, og så kommer det en form for beklagelse fra sentralt hold i ettertid.

1.3.3. Den opposisjonelle og folkelige retorikken

Og det bringer oss over til to andre kjennetegn ved Frp-retorikken; det opposisjonelle og det folkelige. Vatnøy mente at Frp var partiet med den tydeligste ideologiske teksten av alle partiprogrammene han analyserte, og trakk frem at Høyre ikke la vekt på å overtale gjennom språket, mens Frp brukte flere retoriske virkemidler som støttet partiets eget syn. Vatnøy mente man måtte akseptere de retoriske virkemidlene som ble brukt (som Frp er ganske alene om å bruke) for å akseptere budskapet (Vatnøy 2009:11-12). Magnus E. Marsdal mener i sin analyse at Frp er bygget på tre kjerneverdier; smålighet, selvgodhet og skinnhellighet (Marsdal 2008:314-316). Her vil jeg derimot si meg enig med Syltebø (2011) i at dette er en altfor enkel og subjektiv fremstilling av Frp. Men Marsdal får støtte av Holjes analyse når han påpeker at Frp vinner frem med en retorikk som er basert på folkelighet, og et enkelt språk, som snakker til folk og ikke om folk (Marsdal 2008, Holje 2009). Holje sier også at det hennes analyse viste at Frp ble kritisert for å presentere lite gjennomførbar politikk som i tillegg var inkonsekvent (Holje 2009:79-123). Carl I. Hagen var også ekspert på å være opposisjonell. Et eksempel på dette kan vi se i dette sitatet av Hagen:

Vi blir ofte spurt: Hvem er Frps hovedmotstander i norsk politikk? Svaret er enkelt: Det er de erklærte sosialistiske partier SV, Arbeiderpartiet og Venstre. Dernest er det uerklærte sosialistiske parti Senterpartiet, vårt kanskje mest reguleringsglade og dirigerende parti! Så kommer formynderpartiet KrF og til sist Høyre. Som i praksis ikke følger opp sine løfter om skatter, avgifter og offentlige inngrep. (Hagen 1985 siter i Holje 2009:127)

Fremskrittspartiet var i flere tiår synonymt med Hagen som person (Syltebø 2011:7), og det var dermed hans retorikk som formet Fremskrittspartiets retorikk.

2. Teori

I dette kapittelet skal jeg gå gjennom relevant retorisk teori og medieteorier. Innenfor retorisk teori vil jeg særlig legge vekt på argumentasjonsteori, og talerens omdømme, ettersom det er det jeg finner relevant for min analyse. Når det angår medieteorier, vil utvalget fokusere på mediernes kontekstuelle rammer i dag, hva mediene er opptatt av, og hvilke rammer det legger for valgkampretorikk og kommunikative strategier fra partienes side.

2.1. Politikk og retorikk – retorikkens demokratiske vesen

Demokratiteori understreker gjerne at alle samfunnsborgere i det demokratiske samfunn skal ha tilgang på informasjon som omhandler samfunnets tilstand og myndighetenes aktiviteter og handlinger. En aktiv, opplyst og kritisk offentlighet blir gjerne betraktet som demokratiets grunnvoll. Mediene spiller [...] en svært viktig rolle ved å spre informasjon til befolkningen slik at vi får den kunnskap som trengs for å kunne delta i samfunnet. (Jamtøy og Aalberg 2007:223-224)

Kjell Lars Berge skriver i sin artikkel *Hva er politisk retorikk?* om sammenhengen mellom politikk og retorikk. Han mener politisk retorikk har en naturlig plass mellom statsvitenskap og klassisk humanistisk fagtradisjon, og sier at politikk ikke kan eksistere uten retorikk, og omvendt. Det er fordi retorikken som fag oppstod som følge av demokratiets fremtreden i samfunnet, fordi et demokrati trenger individer som kan snakke for seg selv og andre (Berge 2014). For ham er politisk retorikk ”et språklig redskap” vi bruker for å organisere menneskers samhandling, ”gjennom å diskutere og forankre beslutninger i fellesskap”. Siden retorikken ble til ved demokratisk, politisk aktivitet, er retorikere av natur opptatt av etiske spørsmål. Ved hjelp av retorikken kunne man ”utvikle normene for en ønsket ytringskultur” (ibid:11). Retorikk kan ifølge Berge brukes på tre ulike måter; strategisk, rituelt/symbolsk/dramaturgisk, og kommunikativt. Den klassiske politiske talekunsten, ”den deliberative retorikken”, er et eksempel på en retorisk form der handlingen er strategisk. I forhold til denne oppgaven kan vi dermed si at Siv Jensens mål er å oppnå noe med kommunikasjonen som innebærer mer enn bare det å kommunisere et budskap til velgerne. Hun vil også at de skal *stemme* på henne, og hun vil også at de andre borgerlige velgerne ikke skal flykte til venstresiden for å unngå Frp i regjering. Men kommunikasjonen vil også kunne bære preg av det vi kaller dramaturgisk, rituell eller symbolsk politisk retorikk, der den ønsker å skape en samhørighet der og da. Dette er riktignok en mer

”svulstig” retorikk, som ikke er så vanlig i norsk politisk retorikk da Norge sammen med resten av Norden, ikke har de samme amerikanske tradisjonene for retorikk, der lovtalene står sterkt. Den siste kategorien innenfor politisk retorikk er frontet av Jürgen Habermas, og er den kommunikative retorikken, der målet i seg selv er diskusjonen (ibid:7-9).

2.1.1. Den retoriske situasjon

Retorikk er for Berge ”noe som utøves i alle kulturkontekster i samfunnet som av samfunnets deltakere forstås som politiske” (Berge 2014:12). En analyse av retorisk praksis må derfor ta hensyn til ”kairos”, eller den retoriske situasjonen, fordi den oppstår som følge av teksten og det retoriske problemet som er skapt i situasjonen. Uttrykket ”den retoriske situasjon” stammer fra F. Lloyd Bitzer og hans verk *Den retoriske situation*. Ifølge Bitzer er det den retoriske situasjonen som danner grunnlaget man skal basere en retorisk analyse på, ikke taleren eller budskapet (1997:12). Og det er en vanlig påstand innenfor kommunikasjonsfaget at en ytring kan forstås på mange ulike måter etter hva slags kontekst den utspiller seg i (Sidnell 2010:245). Det er for eksempel en kontekst som ofte lar oss forstå om en ytring er ironisk eller ikke. En ytring må tilpasses en kontekst for at budskapet skal skape den effekten vi ønsker (Bitzer 1997:10). For å vurdere retorikkens evne til å påvirke, må man også se på om det i det hele tatt er intensjonen til ytringen.

2.1.2. Christian Kock og den ”riktige” argumentasjonen

Diskusjonen om retorikkens intensjon danner en naturlig overgang til Christian Kock og hans teori om ”riktig” argumentasjon. Kock sier at for mye av det politikerne sier er misvisende argumentasjon eller fakta som er irrelevant. De bruker mer tid på ”irrelevant udenomssnak tilsat relvros og ikke mindst mistænkeliggjørelse af modparten”(Kock 2011:196). Kock sier at det borgerne har bruk for i en debatt er to ting; å høre argumenter fra begge sider i en sak, og deretter få anledning til å avveie disse argumentene, og slik gjøre seg opp en reflektert mening (ibid:22). Argumentasjonen til partilederne må ikke fravike fra det som er debattens egentlig mål; å opplyse velgerne om ulike politiske standpunkter for at de best skal kunne vurdere hva slags politikk de ønsker å stemme på. Et godt argument må derfor være riktig, relevant og ”vægtigt”. Kock skriver at det alltid vil være uenigheter i politikken, fordi det ikke finnes en objektiv sannhet i den. (ibid:35). God argumentasjon handler om å fremme argumenter som er overbevisende innenfor verdier fellesskapet er enige om. Når man kritiserer systemer vil det alltid være folk innenfor

systemet som kan føle seg truffet av kritikken. Derfor er det vanskelig for politikere å balansere mellom å være detaljert og overordnet. På en side kan man snakke høyt om verdier og være helt enige, men så skal politikken konkretiseres til politiske tiltak, og da kan man være helt uenige.

2.1.3. Talerens omdømme, integritet og troverdighet

The words of some men are trusted simply on account of their reputation for caution, judgement and veracity. But this does not mean that the question of their right to our confidence cannot arise in the case of all their assertions: only, that we are confident that any claim they make weightily and seriously will in fact prove to be well-founded, to have a sound case behind it, to deserve – have the right to – our attention on its merits. (Toulmin 2003:11)

Retorikken har tre appellformer, ethos, logos og pathos. Logos appellerer til intellektet, pathos appellerer til følelsene, og ethos er appellformen der retoren i seg selv gir grunnlag for at vi skal tro på budskapet. Det er ethoset sin innvirkning på argumentasjonen Stephen Toulmin diskuterer i sitatet ovenfor, for ethos handler om talerens troverdighet i sammenhengen. Et godt ethos er som et kvalitetsstempel. Marie Gelang skriver i boken *Actiokapitalet* om ethos som et foranderlig ethos, og som et stabilt ethos. Et foranderlig ethos skapes i situasjonen og tilhører individet. Et stabilt ethos derimot, eksisterer utenfor individet, og skapes av historien og situasjonens doxa, vår tidligere erfaring (2008:228). Anders Johansen skriver i boken *Talerens troverdighet* om at en politikers budskap og retorikk må tilpasses det som er forventet i sammenheng med deres ethos. Ethoset er dermed en del av den retoriske situasjonen. En politikers troverdighet bygger på at tilhørerne tror på det de sier (Johansen 2002:71). Om retorikken fraviker fra det forventede, svekkes troverdigheten betraktelig. Det er også viktig å tenke på at ethos ikke er noe som trenger å være begrenset til personer, det kan også være institusjoner og virksomheter (Kjeldsen 2006:119). Har du et sterkt innledende ethos øker det sannsynligheten for at budskapet er troverdig, og dermed påvirker tilhørerne. Et avledet ethos skapes ”gjennom den posisjon en taler inntar i forhold til mottagernes forventninger,” og dette påvirkes av kildene man bruker. Dersom man bruker kilder med et sterkt ethos, bygger det oppunder ens eget. Det endelige ethoset er det inntrykket tilhørerne sitter igjen med etter at man er ferdig (ibid:124-133). Siv Jensen operer derfor med to ethos i debatten, sitt eget og Frps ethos. Som partileder både påvirker og opprettholder Siv Jensen disse ethosene. Den historien hun ønsker å fortelle i valgkampen, de

argumentene hun ønsker å bruke, må være fundamentert i noe som virker troverdig i forhold til Frps allerede etablerte ethos.

2.2. Mediene som en del av den retoriske situasjonen

Et av de sterkeste journalistiske virkemidlene er valg av tolkningsramme, eller ”frame”. Gjennom valget av tolkningsramme avgrenser og definerer journalisten et tema for sitt publikum. Tolkingsrammen antyder hva som er årsak, fordeler skyld og ansvar, og kan antyde løsninger. (Jenssen 2007a:17)

En debatt er i stor grad en journalistredigert hendelse; en ”framet” affære. Ved å velge tema, spørsmål, taletid og antall henvendelser, kan journalistene kjøre de ulike kandidatene opp mot hverandre slik de selv ønsker, og kan innlede med spørsmål som setter egne tolkningsrammer.

2.2.1. Politikens medialisering

I en valgdebatt er mediene en del av den retoriske situasjonen. Christian Kock mener at mediene må ta på seg store deler av skylden for at politikere svarer slik de gjør fordi de vil ha politikere som leverer korte, tilspissede budskap i ”kamp-formatet” (Kock 2011:204). Ifølge Anders Todal Jenssen er maktforholdet mellom politikk og media i medias favør, og dette på grunn av noe han kaller *politikens medialisering*. Politikerne er avhengige av å komme frem i mediene, og må derfor stille opp på medienes vilkår (Jenssen 2007a). Kjersti Thorbjørnsrud skriver i kommentaren *Journalistens valg* at politikens offentlige ansikt modelleres gjennom mediene, og hun påpeker at norske politikere er mer tilgjengelige for pressen enn politikere i mange andre land (Thorbjørnsrud 2010:82). Jenssen mener at politikens medialisering har en slik styrke at den griper inn i selve beslutningene innad i partiene fordi politiske aktører og institusjoner påvirkes av, og tilpasser seg endringene i mediene fordi de er avhengig av dem (Jenssen 2007a:10). Gudmund Hernes, som er kjent for sin teori om medievridding, har identifisert visse praktiske virkemidler han mener moderne journalistikk spiller på. Det handler om å forenkle, polarisere, intensivere, konkretisere, personifisere, og å spisse. (Hernes 1978 og 1984 gjenfortalt i Jenssen 2007a). Ifølge en analyse gjort av Jamtøy og Aalberg i artikkelen *TV-seernes vurdering av medialisert politikk* er det personer med høyest kulturell kapital som best tilegner seg ny og nyttig informasjon. De mente at TV burde gi et saklig, lærerikt og relevant bilde av det som foregikk i politikken, og fant frem til fire ulike typer velgere: storforbrukerne var eksperter med høyest forventning og ønsket informativ journalistikk, ritualister fulgte med på nyheter, men var

ikke spesielt interessert i debatter, konfliktorienterte prioriterte debatter, og de fremmedgjorte så ikke noe særlig på debatter (Jamtøy og Aalberg 2007:228-230). Analysen deres viste at medievridningen ikke hadde noen negativ konsekvens. Det var de mest politisk interesserte og selvbevisste som var mest mediekritiske. Det analysen derimot viste var at man var på vei mot politikk som skulle underholde, der de reelle politiske diskusjonene heller ble tatt på bakrommet, uten mediene tilstede (ibid:242). Men Aalberg og Saur i deres artikkel *Politisk reklame – visuelt stemmefiske?* konkluderte med at frustrasjonen over medievridning var betydelig i alle grupper, men da sterkest for de politisk interesserte. De mente at ”det bildet mediene tegner av politikken, blir politiske realiteter i sin konsekvens” (Aalberg og Saur 2007:250). Men det er verdt å merke seg at tabloidisering, eller medievridning, er noe som journalister selv kan bruke som et kvalitetsstempel. Tabloidiseringen forsvares ved at budskapet blir mer tilgjengelig for brukere som kanskje ellers ikke ville ha funnet det interessant. De som har høy kulturell kapital evner å interessere seg i samfunnsdebatten uansett (Olsen 2012).

2.2.2. Et spørsmål om spill og forhandling

Svennevig, Rognmo og Arisland har i deres analyse av valgkamputspørringene i 2005 og 2009 sammenliknet de to valgene, og de sier:

Et spørsmål er ikke alltid så uskyldig som det gir seg ut for å være. Den strategiske hensikten med å stille et spørsmål kan være å lokke samtalepartneren til å gi et svar som senere kan brukes til å stille han eller henne i et dårlig lys. [...] Politikerne reagerer med tilegne seg stadig økende ferdigheter i å unngå spørsmålsstillingen, og å vri emnet over til sine egne hjertesaker. (Svennevig m.fl 2012:1)

Resultatene deres viste at det primært var den parlamentariske situasjonen ved valget som avgjorde hvor pågående spørsmålene til de ulike partilederne var. Regjeringspartiene fikk flere kritiske spørsmål, mens opposisjonen ble avkrevd flere løfter og garantier, gjennom det man kaller responsstyrende spørsmål. Det var derimot ett parti som var i en særstilling når det gjaldt typen kritiske spørsmål, og det var Fremskrittspartiet. Analysen viste også at TV2 var mer pågående i intervjustilen enn NRK (ibid). TV-debatter de siste årene har vektlagt konfrontasjon som et underholdningselement, og dette kalles ”confrontainment” (ibid:3). Valget i 2009 viste også at mange av spørsmålene handlet om uenigheten rundt borgerlige regjeringalternativer, og gikk ut på såkalte ”spillspørsmål”, der det politiske spillet stod sentralt. Dorte Lianes (2010)

gjorde en innholdsanalyse av temaer og taletid i partilederutspørringene i 2009, i NRK og TV2, og fant ut at en fjerdedel av spørsmålene som ble stilt, var spillspørsmål, og de borgerlige fikk flest med en prosentandel på 29 prosent i NRK, og 34,5 prosent i TV2. Analysen hennes viste også at de borgerlige dermed fikk mindre tid til å snakke om kjernesaker (Svennevig m.fl 2012:4 henviser til Lianes 2010). Kanalene hadde ulik behandling av Fremskrittspartiet der partiet var mest utsatt for færreste ikke-konfronterende spørsmål både i 2005 og 2009 i NRK, i snitt 10,3 prosent, mens TV2 ga Frp e laveste andel ikke-konfronterende spørsmål og preferanser (5,1 prosent) i 2005, men den høyeste i 2009 med 21,7 prosent (Svennevig m.fl. 2012:10).

Fremskrittspartiets status som fløyparti, det vil si som et parti som ofte bryter med visse konsensusoppfatninger og uttalelser seg bevisst provokatorisk, bidrar til at intervjuerne føler seg berettiget til å fremme kritiske spørsmål så å si på vegne av den allmenne opinion. (ibid:24)

Konklusjonen til Svennevig, Rognmo og Arisland var at utspørkerne i både NRK og TV2 var journalistisk pågående på en profesjonell måte (ibid:25). Eirik Vatnøy er mer skeptisk til valgkampdebatter i hans pamflett *Velg 09 – journalistikk og retorikk i norsk valgkamp* som omhandler stortingsvalget 2009. Han sier at norske valgkampsendinger gir kortere taletid, har flere avbrytelser fra journalister, og det er mer fiendtlighet mellom alle aktørene enn valgkampsendinger i andre land som USA, England, Danmark og Sverige (2010). Ifølge ham er TV-mediet den viktigste arenaen i valgkampen:

Sammenlignet med andre land har norske medier en enestående kontroll over valgkampen. De står helt fritt til å gjennomføre debatter, utspørringer, intervjuer osv. slik de ønsker, uten å være begrenset av formelle reguleringer eller partienes kontroll. (Vatnøy 2010:11)

Han stiller seg kritisk til utspørringene, og mener de heller mer mot journalistisme enn journalistikk. Hvis definisjonen av journalistikk er nøytral og saklig, representerer journalisten det motsatte. Han skriver: ”Faren ved journalisten er ikke kun at den krever hegemoni for sine vinklede virkelighetsoppfatninger. Det er også at den står i veien for en genuint kritisk og undersøkende journalistikk.” (ibid:117). Han påpeker at journalisten er god på å avdekke maktmisbruk, korrupsjon og liknende, men den er dårlig på å ”beskrive vår tids store samfunnsendringer, komplekse institusjoner eller politiske visjoner” (ibid:110). Vatnøy fant i sine analyser ut at partilederne fikk stilt flere konfliktspørsmål, spillspørsmål, og spørsmål der

det ikke lå innenfor rammene å fordype svaret. Flere av spørsmålene var fiendtlige i den grad de stilte den intervjuede i et dårlig lys. Siv Jensen var den politikeren som ifølge Vatnøy ble sanksjonert mest og avbrutt oftest, i utspørringen idet hun skulle fremføre et poeng. Et generelt trekk ved utspørringene var at journalistene fremstod som et *sannhetsbærende element* der de kontrollerte situasjonen, vinklingen og budskapet som ble formidlet (ibid:102-103).

2.3. Strategier i valgkamp

Forskning viser at dersom valgkampen dreier seg om en sak et parti har eierskap til, er dette noe som trekker velgere til partiet (Aalberg og Saur 2007:67). En valgkamp handler ofte om hva den sittende regjeringen har gjort, og da gjerne hva de har gjort feil (Jenssen 2007a:25).

Å kunne skape vedvarende irritasjon kan være like effektiv som å vekke ustyrlig harme, hvis målet er å få folk til å endre atferd ved valgurnene. Frykten for det ukjente og diffuse kan virke vel så sterkt og handlingsmotiverende som uro og uenighet knyttet til en konkret sak. (ibid:30)

Jenssen lanserer to ulike roller i politikken; *underdog* og *top dog*. En underdog fremstiller motstanderne med diffus fare, usikkerhet, mulige katastrofer, og bruker argumenter som ødelegger entusiasme rundt motstanderne, og samtidig er ment å skape entusiasme hos egne tilhengere. En top dog er derimot en posisjon der man er optimistisk rundt seg selv, fremstiller seg som visjonær, og overser argumenter fra en underdog. De hevder argumentene er urealistiske og dramatiske. Siden mindretallsregjeringer i Norge er regelen og ikke unntaket, er alle partier litt underdog i sin retorikk (ibid :34-36). I en frokostdebatt holdt av Civita ble de tre innlederne Kjetil Bragli Alstadheim, Arne Strand, og Frithjof Jacobsen, invitert til å spå hvordan de trodde stortingsvalget 2013 ville foregå. Alstadheim mente de regjeringen i 2009 vant på kaos på borgerlig side og finanskrisen, og sa at siden Frp ikke ville garantere for en regjering de ikke fikk være en del av, kunne det resultere i at flere som ønsket ny regjering ikke ville stemme på dem, men det kunne gi dem større forhandlingsmuligheter etter valget. Strand mente det ville være et statsministervalg og et regjeringsvalg, og ved et uklart regjeringsalternativ på borgerlig side ville dette spørsmålet dominere i mediebildet. Jacobsen mente at det var to emner som kom til å være dominerende, og det var økonomi og styringsevne. (Strand, Bragli og Jacobsen hos Civita 24.08.2012). Den rådende strategien i en valgkamp er at mulige alliansepartnere “freder” hverandre i sin valgkampretorikk. Partier som får spørsmål der journalisten legger et premiss om

at svaret skal innebære kritikk av mulige partifellers politiske løsninger, vil derfor manøvrere seg bort fra dette. Jenssen fant i sin analyse ut at angrep på allierte partier var noe som knapt forekom. Dersom dette forekommer kan man risikere en “kannibalisme” mellom allierte partier som kan svekke alliansens troverdighet. Dersom man ønsker å se om partier følger dette, må man skille mellom det som er fremprovoserte reaksjoner, og det som er reelle angrep (Jenssen 2007b:37-38).

3. Valg av materiale og metode

I denne oppgaven har jeg analysert de politiske plattformene til de borgerlige partiene, sett på fordelingen av taletid, sett på spørsmål og henvendelser fra journalistene, sett på hvordan posisjonen angrep Fremskrittspartiet i sine innlegg, og analysert argumentasjonen til Siv Jensen.

3.1. Materiale

Valget om å analysere en partilederdebatt ble begrunnet ut fra en hypotese om at partilederen i større grad enn andre partifeller må balansere retorikken, da de til enhver tid skal representere partiet som helhet, og ikke egne synspunkter. Dette er spesielt interessant med tanke på at Frp ved flere anledninger har blitt beskyldt for å dobbeltkommunisere. Siv Jensen sier én ting, og partifellene hennes går ut og sier noe annet (Malkenes 20.03.2012, Lerø 24.03.2014). Når det gjelder valget om å analysere en partilederdebatt med alle stortingspartiene tilstede var det basert på en antagelse om at den retoriske utfordringen ved å balansere mellom enighet og uenighet partipolitisk, ville være større der alle partilederne var tilstede. Da kriteriet om at det skulle være en partilederdebatt med alle stortingspartiene tilstede stod valget mellom seks ulike TV-debatter; tre i NRK og tre i TV2. For å kunne velge mellom disse debattene konstruerte jeg seks kriterier:

- problemstillingen var tydelig
- en av kjernesakene til Frp var valgt ut som tema
- det ble stilt spørsmål ved borgerlig samarbeid og regjeringsalternativer
- debatten tok opp temaer velgere var opptatt av
- det var en av de mest populære valgdebattene
- debatten ble holdt i den korte valgkampen (på høsten, de siste ukene før valget)

Det var kun to debatter som oppfylte alle kriteriene, og det var den første og den siste NRK-debatten. Ingen av TV2-debattene oppfylte kravene da disse for det første hadde veldig lave seertall i forhold til NRK. Den siste NRK-debatten ble valgt fordi de borgerlige hadde hatt hele valgkampen på å finpusse retorikken, og journalistene hadde hatt hele valgkampen på å øve seg på å komme forbi den. Årsaken til at jeg har valgt å analysere de kontekstuelle rammene til debatten som taletid, journalistiske spørsmål, politiske uenigheter blant de borgerlige, og angrep rettet mot Frp fra de andre partiene, er fordi Siv Jensens ytringer svarer på problemstillinger og spørsmål skapt i en retorisk situasjon. Derfor mener jeg at en analyse av retoriske ytringer også bør tegne opp de kontekstuelle rammene rundt ytringene.

3.2. Metode

3.2.1. Transkribering av partilederdebatten og utregning av taletid

Partilederdebatten er transkribert og ligger som vedlegg. Det eneste som ikke er transkribert er et backstage-innslag der andre partifeller ble intervjuet fra bakrommet av andre journalister, enn de som stod på scenen. Noen utsagn er det vanskelig å høre gjennom applaus, latter, eller dårlig lyd fra mikrofonen. De eksemplene med overlappende tale som er med i oppgaven er ikke helt nøyaktige, men gir et godt bilde på når noen kommenterer noe hørbart når andre snakker, eller når journalistene avbryter partilederne. Årsaken til at jeg ikke har brukt tid på å detaljert beskrive overlappende tale er fordi makt- og dominansstrategier ikke er noe jeg har vært på spesiell utkikk etter. Jeg har brukt // ...// for å signalisere at dette er kommentarer jeg har lagt inn i transkriberingen. Dette kan for eksempel også signalisere at det er noen som kommenterer der noen andre snakker, men det var såpass overlappende at det ikke kunne bli regnet som egne turer. Alt av tale i debatten har fått "denne fonten". Enkelt sagt kan vi si at jeg har regnet en "tur" som den tiden de har ordet til de journalisten gir det til noen andre, eller avbryter dem med en ny henvendelse. Hver tur har blitt nummerert. Journalistenes tur er også med i nummereringen. Jeg har valgt å ikke skille mellom de to journalistene som leder paneldebatten. Fordi jeg har holdt telling på hvor lenge de ulike debattantene har ordet, vil dere se at alle utsagnene, unntatt sluttappellene, er angitt med når i debatten de skjedde, og hvor lenge turene var. Sluttappellene har jeg ikke regnet med fordi dette er taletid som er avgjort på forhånd. Taletiden er regnet ut fra summen av alle turene de ulike partiene fikk. Siden transkripsjonen består av muntlig tale kan flere av partiledernes ytringer ha setninger som virker sammenhengende.

3.2.2. Henvendelser fra journalister og angrep fra andre partier

Utsagnene til Siv Jensen blir hovedsakelig påvirket av to ting; det de andre partilederne sier, og det journalisten sier. Når journalisten stiller et spørsmål, er det partilederens oppgave å svare. Derfor har jeg valgt å se på hva slags spørsmål og kommentarer journalistene gir partilederne i debatten. Kategoriseringen er dannet på bakgrunn av hva slags svar journalistene sannsynligvis var ute etter i sine spørsmål: ønsker de å få de borgerlige til å argumentere mot hverandre, forklare politiske ønsker, eller vil de at de borgerlige skal kritisere posisjonen? Poenget er ikke å se på om journalistene legger preferanser eller ikke, det er å se på *hva slags preferanser de*

legger. For å finne ut hvordan de andre partiene i partilederdebatte kriteriserte Frp har jeg luket ut alle innleggene som spesifikt retter angrep og kritikk mot Frp.

3.2.3. Sammenlikning av politisk plattform

Siden politisk uenighet blant de borgerlige er en del av den retoriske situasjonen, har jeg laget en analyse av politiske ulikheter blant de borgerlige, med fokus på Frp versus de andre borgerlige partiene. Denne analysen er basert på en sammenlikning gjort av Aftenposten etter valget (Aftenposten.no 11.09.2013). Aftenpostens politiske inndeling bestod av temaene; skole, helse, samferdsel, utenriks, kommuner, miljø, økonomi og barn og familie. Det må tas forbehold om ulike feilvurderinger siden analysen er basert på et materiale fra Aftenposten. Det kan være tilfeller i partiprogrammene som kan fortelle at partiene er mer eller mindre uenige enn det som kommer frem her. Jeg vil også sammenlikne de politiske plattformene ved utsagn som kommer frem i selve debatten.

3.2.4. Stephen Toulmins argumentasjonsmodell

Filosofen Zenon fra Kition skal ha sagt ”Logikken søker å seire med knyttneven, mens retorikken forsøker å vinne frem med en åpen hånd” (Kjeldsen 2006:172). I retorikken finner vi to typer argumentasjonsmodeller; enthymemet og syllogismen. De bygger begge på to premisser som sammen gir en konklusjon. Charlotte Jørgensen og Merete Onsberg sier i boken *Praktisk argumentation* at ”En giltig syllogism garanterar [...] en konklusjon som med säkerhet är sann när premisserna är sanna” (Jørgensen og Onsberg 2008:15). Et enthymemet er derimot en slutning basert på *sannsynlige* premisser, eller som Jørgensen og Onsberg sier så bygger enthymemet på ”standpunkter, uppfattningar och hållningar som är sanna eller riktiga i de flesta fallen och som är allmänt accepterade” (ibid). Syllogismen representerer altså logikken, og enthymemet argumentasjonslæren i retorikken. I denne oppgaven skal jeg bruke Stephen Toulmins argumentasjonsmodell for å analysere Siv Jensens ytringer i debatten. Toulmins modell er en videreutvikling og sammensmeltning av syllogismen og enthymemet. Det argumentasjonsmodellen gjør er å utforske *relasjonen mellom premissene*. Siden et enthymeme bygger på sannsynlige premisser, sier premissene i seg selv noe om hva avsender *selv* mener er passende og sant i sammenhengen. Dersom man ønsker å analysere argumentasjon i taler og liknende må man se etter premisser som er underforstått i sammenhengen. Noe av det Christian Kock har kritisert politikere for i utviklingen av sin teori, er at politikere impliserer for mye, og bruker for lite tid til

å forklare sine påstander (Kock 2011). Den klassiske argumentasjonsmodellen inneholder tre elementer; påstand, belegg og hjemmel. Hjemmelen er gjerne mest implisitt ettersom den skal bygge på noe vi alle skal være enige om. Belegget er i blant implisitt, men påstanden er sjelden implisitt. Det man prøver å overbevise folk om, er som regel påstanden, belegget skal være mer akseptabelt enn påstanden, og hjemmelen er den logiske broen mellom påstand og belegg. Det Toulmin gjør i sin modell er å introdusere oss for ulike former for ”gyldighet”. Modellen hans inneholder seks ulike termer: claim, data, warrant, backing, qualifier og rebuttal. På norsk oversettes begrepene til ”påstand”, ”belegg”, ”hjemmel”, ”ryggdekning”, ”styrkemarkør” og ”gjendrivelse”. Ryggdekningen skal bygge opp under hjemmelen, styrkemarkøren vurderer hvor sannsynlig argumentasjonen er, og gjendrivelsen er et forbehold i argumentasjonen. Ifølge Onsberg og Jørgensen kan vi også rangere argumentasjon i rader og hierarkier, der rader er ulike argumenter som bygger på samme prinsipp, men ellers andre premisser, mens hierarkier har ett overordnet argument og flere underordnede argumenter (Jørgensen og Onsberg 2008:33-34). Det vil si at påstanden i det ene argumentet er belegget i et annet. Ifølge Vigdis Nybø har flere kritisert argumentasjonsmodellen til Toulmin for å ikke ta hensyn til det at motstridende hjemler ofte kan inntreffe i praktisk argumentasjon på grunn av det hun skriver er ”verdienes multidimensjonalitet”. Kock har en løsning på dette problemet, og foreslår at man introduserer en typologi av ulike hjemler i Toulmins modell (Nybø 2011 henviser til Kock 2006). I analysen vil vi se at det vil være eksempler der argumenter vil motsi hverandre, og det betyr at selv om et argument kan være sannsynlig i én sammenheng, kan den bli usannsynlig i en annen.

4. Analyse

Først vil jeg presentere resultater som danner de kontekstuelle rammene for Siv Jensens ytringer i debatten, og deretter vil jeg presentere argumentasjonsanalysen av selve ytringene.

4.1. De kontekstuelle rammene

Det jeg skal gå gjennom i dette kapittelet er taletidfordelingen i debatten, journalistiske spørsmål og henvendelser, angrep rettet mot Frp fra andre partier, og en redegjørelse av politiske uenigheter mellom de borgerlige. Disse analysene er kun ment for å tegne opp de kontekstuelle rammene for Siv Jensens ytringer, og er derfor ikke like detaljerte som hovedanalysen, argumentasjonsanalysen av Siv Jensens ytringer. Tabeller, kategoriseringer og diagrammer til kontekstanalysen ligger som vedlegg.

4.1.1. Taletid

Taletiden er oppgitt i sekunder, og en fullstendig tabell er lagt til som vedlegg. Rangerer vi partiene etter hvem som får mest taletid ser listen slik ut:

1. Ap: 935 sekunder
2. Høyre: 891 sekunder
3. Frp: 591 sekunder
4. SV: 456 sekunder
5. Venstre: 488 sekunder
6. KrF: 358 sekunder
7. SP: 289 sekunder
8. MDG: 246 sekunder
9. RV: 71 sekunder

Et diagram som viser hvert enkelt parti prosentvis er lagt til som vedlegg.

Til sammen får partiene en taletid på 4334 sekunder, de borgerlige partiene får 53,8 prosent av taletiden, og regjeringen 39 prosent. Det gir en differanse mellom de borgerlige og de rødgrønne på 14,8 prosent. Det er flere mulige forklaringer på hvorfor de borgerlige partiene får mer taletid enn regjeringspartiene. En forklaring er at den rødgrønne blokken representerer tre partier, og den borgerlige blokken fire partier. En annen forklaring ser vi ved å poengtere at Rødt og MDG ser ut til å bli plassert i den rødgrønne blokken. Rødt er et parti som plasseres til venstre for SV i det

politiske landskapet, og MDG er et grønt parti som selv mener de ikke automatisk går inn i en rødgrønn blokk. De mener at skillet i politikken ikke går mellom rødt og blått, men mellom grønt og grått (Marcussen i debatten, Hansson 07.05.2014). Prosjektleder i Civita, Ståle Hagen, har derimot flere ganger påpekt at partiet hører til på venstresiden politikken, siden de ofte går sammen med dem i praktiske, politiske spørsmål (Hagen 05.05.2014 og Hagen 10.05.2014). Hva slags saker og temaer som blir omtalt i debatten kan også ha noe å si for fordelingen av taletid. I artikkelen *Kamp om dagsorden og sakseierskap* fant Rune Karlsen og Bernt Aardal ut at SV hadde toppsakene arbeidsledighet og miljø, Ap hadde skatt og omsorg, Venstre hadde miljø, KrF hadde barn, familie og eldre, Sp hadde distrikt og samferdsel, Høyre hadde skatt og skole, og Frp hadde innvandring (Karlsen og Aardal 2011:141). Siden debatten tar opp temaene helse, handlingsregel, miljø og regjeringsalternativer, er det naturlig at de partiene som har interessante aspekter å komme med innenfor disse temaene, får mer taletid. SV og Venstres høye taleandel kan derfor forklares ved at miljø var en av toppsakene, og den borgerlige fløyens taletid kan forklares ved at spørsmålet om handlingsregelen og regjeringssamarbeid var mer interessant på borgerlig side, siden de ikke hadde fastslått ett regjeringsalternativ, og heller ikke var enige om handlingsregelen var ansvarlig økonomisk politikk. Temaet helse ga også SV mulighet for mer taletid da SV på rødgrønn side var uenig i at private skulle få komme mer på banen i helsevesenet, og det særlig var spørsmålet om økt bruk av private eller ikke, som dominerte helsedebatten.

4.1.2. Journalistens spørsmål og henvendelser

Det er viktig å påpeke at grupperingen av henvendelser fra journalistene i debatten er en subjektiv evaluering, og det kan være at noen ikke vil være enig i inndelingen. En fullstendig oversikt over hvordan alle partiene får ordet, og kategoriseringene av dem, er derfor lagt som vedlegg i oppgaven.

Høyre

Det er Høyre som får ordet flest ganger: fem ganger får Erna Solberg ordet uten preferanser, to ganger blir hun bedt om å svare på kritiske påstander fra de rødgrønne, tre ganger blir hun bedt om å svare på egen politiske løsninger (uten kritisk utgangspunkt), 3 ganger blir hun bedt om å svare på egne politiske løsninger (men med et kritisk utgangspunkt), 11 ganger blir hun bedt om å svare på forhandling/uenighet, seks ganger blir hun bedt om å snakke om egen politikk Seks henvendelser blir gjentatt/omformulert.

Ap

Ap får ordet 21 ganger: åtte ganger uten preferanser, fire ganger blir han bedt om å svare på kritikk, tre henvendelser (pluss ett som er sortert i forrige gruppe også) ber ham om å svare på bruk av private i helsevesenet, en gang blir han bedt om å vurdere de borgerliges samarbeidspolitik, og fire ganger blir han spurt om han kan regjere alene dersom de borgerlige ikke skulle kunne greie å samarbeide. En henvendelse handler om de rødgrønne fremdeles vil samarbeide i opposisjon. Fire henvendelser blir gjentatt/omformulert.

SV

SV får ordet 11 ganger: tre ganger uten preferanser, syv henvendelser ber Audun Lysbakken om å svare på kritikk, og ett spørsmål oppfordrer ham til å snakke om egen politikk uten kritiske preferanser. En henvendelse blir gjentatt/omformulert.

Sp

Sp får ordet fem ganger: to ganger uten preferanser, ett spørsmål handler om hva de har gjort, og ett spørsmål ber Liv Signe Navarsete om å vurdere de borgerliges samarbeidsevne.

Frp

Frp får ordet 16 ganger: ni uten preferanser (5 av dem i duell), en gang blir hun spurt om å underbygge kritikk til regjeringen, og 8 henvendelser dreier seg om uenighet/forhandling. En av disse er en ”neinei”- avbrytelse fra journalisten. Fem henvendelser blir gjentatt/omformulert.

KrF

KrF får ordet åtte ganger: tre uten preferanser, fire ganger om uenighet/forhandling, og et spørsmål spør ham om han har kommet til poenget.

Venstre

Venstre får ordet 13 ganger: fire uten preferanser, og 9 om uenighet/forhandling. Tre av henvendelsene blir gjentatt/omformulert.

Rødt

Rødt får ordet tre ganger: to uten preferanser, og et spørsmål om å vurdere dagens helsevesen.

MDG

MDG får ordet 7 ganger: fire uten preferanser (3 i duell). De gangene hun får snakke i duellen blir hun dominert av Siv Jensen så noen av hennes utsagn er kun på noen sekunder. En henvendelse spør henne om egen politikk, en ber henne vurdere rødgrønn politikk, og en henvendelse er et spørsmål om MDG og regjeringsmuligheter.

Oppsummering

Analysen viser at de to blokkene får hver sin type kritiske spørsmål. De fleste spørsmålene de borgerlige får legger et premiss om at de er uenige og må forhandle, og andelen er på 52,5 prosent. I tillegg får Jens Stoltenberg fire spørsmål som handler om hans muligheter for å regjere dersom de borgerlige ikke greier å bli enige, og både Jens Stoltenberg og Liv Signe Navarsete får et spørsmål hver der de blir bedt om å vurdere enigheten blant de borgerlige. Regjeringen får 29,7 prosent kritiske spørsmål. Andelen spørsmål som blir gjentatt eller omformulert er på 13,5 prosent hos regjeringen, og 21,3 prosent hos de borgerlige. Det at partilederdebatten kom til å handle mye om spillspørsmål og forhandling var ikke uventet, og dette er sannsynligvis noe de borgerlige partiene har tatt med i kommunikasjonsstrategien.

4.1.3. Politisk uenighet blant de borgerlige

Utspill fra debatten, forskning fra *Det politiske landskap*, og min sammenlikning av de borgerlige politikk basert på Aftenpostens, viser at Frp har flere politiske tiltak er alene om å ha. Et kjent eksempel er deres mangeårige fanesak om fjerning av bompenger i Norge. Venstre og KrF er mest enige seg i mellom, og Høyre er litt enige med både sentrum og Frp. Men selv om Frp er alene om politiske løsninger på flere politiske områder er ikke det nødvendigvis problematisk. Det som derimot kan skape problemer er dersom de er uenige i politiske kjernesaker de deler med andre partier. Dette er politiske områder partiene ønsker å prioritere i valgkampen og som er valgt på bakgrunn av hva deres egne velgere er opptatt av. Kjernesaker er ikke valgt på bakgrunn av hva partiene tror vil selge i mediene (Larssen 30.01.2014). Frp oppga at deres kjernesaker i valget var helse/eldre, kriminalitet/innvandring, skatt/avgift, avbyråkratisering og samferdsel (Larssen 22.01.2013). Høyre hadde samferdsel, kunnskap i skolen og å skape trygge arbeidsplasser, KrF hadde familie, og menneskeverd i alle livets faser, og Venstre hadde skole, miljø, velferd, verdiskaping og regjeringsskifte. De borgerlige partiene deler svært få kjerneområder, men det er viktig å påpeke at KrF har fokusert mer på verdier enn politiske områder. Selv om Venstre er det eneste partiet som har oppgitt regjeringsskifte som et satsningsområde, er det naturlig å tro at det er noe alle de borgerlige partiene prioriterer. Dersom debatten hadde tatt opp temaet samferdsel, kunne dette ha blitt et mulig problemområde, da Høyre og Frp deler dette området, men er uenig i hvordan samferdselsprosjekter skal finansieres. Frp er mot offentlig-privat-samarbeid (OPS), vil fjerne all bompeng bruk i Norge, og vil heller finansiere veiprosjekter med oljepenger. Høyre derimot vil beholde bompenger, er veldig positiv

til OPS, og vil ikke røre handlingsregelen. På bakgrunn av hva som har blitt presentert av forskning om Frp vil jeg også påstå at innvandring ville ha blitt et problematisk tema, i og med at det er det som polariserer synet på Frp sterkest, både i retorikken deres, og i politikken. Men det som først og fremst er interessant for Siv Jensens ytringer i denne oppgaven er uenighetene som blir fremmet i selve debatten. Det bør tas forbehold om at det kan være flere uenigheter som blir fremmet i debatten enn det som blir nevnt nedenfor. Uenigheter som har blitt plukket ut har blitt funnet på bakgrunn av at det fremkommer tydelig i debatten at de er uenige, eller dersom analysene hittil har pekt på at de er uenige. Jeg går gjennom temaene slik de opptrådte i debatten.

Helse

De andre borgerlige partiene sier ikke at de er uenige med Frp i finansieringen av helsevesenet og den totale pengebruken, men Siv Jensen sier selv at hun og Erna Solberg ikke er enige: ”Det er egentlig bare en ting jeg og Erna trenger å rydde opp i, og det er hvorvidt vi skal sette et tak på hvor mange pasienter vi behandler i året, eller om det skal være behovene som styrer.” Venstre deler ikke Høyre og Frps argumentasjon om at fritt behandlingsvalg er en god løsning for folk:

æ kan godt sei de to tinga som æ syns er vanskelig med høyses modell, og det er at de lægg altfor mytj ansvar på den enkelte borger til å organiser livet sitt og det å prøve å finn fram i dette systemet. Det e vanskelig nok å være sjuk i Norge om du ikkje også skal forhold dæ te å shoppe sånne ting.

Venstre og KrF deler heller ikke Høyre og Frps politiske ønske om å likestille offentlige og private helsetjenester ved stykkprisfinansiering (ISF), som betyr at pengene følger pasienten. Trine Skei Grande sier:

Og det andre er at det ondegrave – vi har liksom ikkje flere læga enn det vi har, og vi må pass på at vi ikkje bygg opp et parallellsystem for da kaste vi bort masse pænga. Masse ressursa. Har vi først en MR-maskin så må vi sørge for at den MR-maskinen brukes hele døgnet. I stedet for å bygge opp en ny MR maskin i det private.

Mens lederen til KrF, Knut Arild Hareide, sier: ”og hvor er det behov? Innenfor rus, innenfor rehabilitering. Der meine vi at vi ska bruka private, men vi må ikkje bruka de på en måte som gjør at vi utkonkurrerer det offentlige.”² I forbindelse med samhandlingsreformen mellom stat og kommune gikk KrF inn for å redusere andelen av stykkpris fra 40 til 30 prosent, og heller bruke rammefinansiering. Årsaken var at de var redde for at stykkpris ville ta oppmerksomheten

bort fra en helhetlig pasientbehandling, og få fokuset over på lønnsomhet og økonomi da pasientene muligens ville få diagnoser i det de kalte et ”standardperspektiv”, heller enn å få individuell behandling (Kjærnsrød 16.05.2014). KrF har også vært skeptisk til fritt behandlingsvalg som Erna Solberg snakker så fint om i debatten. De er enige med Venstre om at det vil være med på å bygge opp et parallelt helsevesen i privat sektor. De er positive til å bruke særlig ideelle organisasjoner, spesielt innenfor rusomsorg, og at det offentlige kjøper tjenester av private, men det skal ikke være en konkurranse mellom offentlig og privat helsevesen (Bollestad 07.01.2014). Alle de fire partiene er enige i at helsekøene er et problem og at dette må løses politisk. De er alle enige om at man må bruke den ledige kapasiteten i det private for å få ned helsekøene, men de er uenige i hvor hvordan helsevesenet skal finansieres, i fritt behandlingsvalg, og om man bør bruke rammefinansiering eller stykkprisfinansiering.

Miljø

Frps ideologi bygger på et politisk prinsipp om at staten skal ha minimal innvirkning og råderett på hvordan individene lever sine liv. Derfor er det usikkert hvorvidt Frp vil bruke skattesystemet for å styre folk i en mer miljøvennlig retning, slik Venstre vil. Når Erna Solberg blir bedt om å svare på om hun vil øke avgiftene svarer hun: ”jeg vil i alle fall bidra til det skattefradraget som Trine nettopp snakket om. For det er vi fire helt enig om. Og det skal vi gjennomføre om vi kommer i regjering.” De er enige om skattefradragene, men ikke nødvendigvis ikke *skatteøkningen* Trine Skei Grande foreslår. Venstre har en tydelig miljøprofil, og definerer i debatten miljøet som deres kampsak nummer én i regjeringsforhandlinger. KrF har også miljø som fanesak og Knut Arild Hareide sier: ”ja visst, klima og miljø er ein av de verdas to store utfordringa” og påpeker at Lofoten, Vesterålen og Senja er områder de ønsker å holde oljefrie. Det blir derfor en sterk kontrast mellom miljøpolitikken deres, og miljøpolitikken til Frp.

Handlingsregelen

Før vi går inn på argumentasjonen rundt handlingsregelen kan det være greit å se på hva handlingsregelen *egentlig* er. Som Tom Staavi skriver i en artikkel om handlingsregelen ble den ”laget for å fase inn de enorme olje- og gassinntektene til nasjonen på en ryddig og langsiktig, klok måte.” (Staavi 05.07.2013) Som regel snakker man om at statsbudsjettet kun skal få tilført 4 prosent av det oljefondet er verdt på nyåret.

Da handlingsregelen ble laget, var det realavkastningen av oljefondet vi besluttet å bruke hvert år. På den måten tar vi ikke av fondets til enhver tid realverdi, vi

forsyner oss bare av det fondet kaster av seg uten å ta penger fra fremtidige generasjoner. Tallet 4 prosent dukket opp som et anslag på denne hva realavkastningen kom til å bli. (ibid)

For at fire prosent faktisk skal gjøre det handlingsregelen er ment å gjøre, må avkastningen i gjennomsnitt være på 4 prosent pluss inflasjonsraten hvert eneste år. Ifølge Staavi er ikke dette tilfellet. Han mener at oljefondet har levert en realavkastning på like over tre prosent. Staavi mener derfor at tolkningen av regelen bør opp til diskusjon. Han tar også spørsmål Frp synes er sentrale i bruken av handlingsregelen, og det er om statens utgifter bør skilles i forbruk og investeringer, og om det er økonomisk ansvarlig å låne dyre penger fra utlandet, men ikke låne fra oljefondet. Frp er alene om å ville fjerne handlingsregelen, og for partiene er den til dels symbolsk, men også i høy grad en reell regulering av oljepengebruken. Man er redde for at man vil skape inflasjon i Norge dersom man tar inn for mye oljepenger over statsbudsjettet, da disse pengene får ringvirkninger i hele samfunnet om de blir brukt. I tillegg er tanken at pengene skal spares til fremtidige generasjoner. Frp mener at pengene bør investeres i Norge, og brukes på å ”ruste opp” Norge, spesielt innenfor samferdsel.

Regjeringsalternativer

De borgerlige partiene er også uenige når det gjelder hva som er foretrukket regjeringsalternativ. Erna Solberg sier hun helst vil ha alle fire i regjering, Knut Arild Hareide og Trine Skei Grande snakker om at de gjerne vil ha en regjering med de tre, og på et tidspunkt roper Jensen ”og meg”³ midt i et innlegg der Trine Skei Grande sier at hun vil ha en regjering med Erna Solberg og Knut Arild Hareide.

4.1.4. Angrep på Frp fra andre partier

Frp får en rekke kritiske henvendelser fra alle partier unntatt de andre borgerlige partiene.⁴

Angrepene og kritikken mot Frp kan deles inn i to grupper. Forskjellen på de to gruppene er om partilederne underbygger kritikken eller ikke. En kategorisering av disse innleggene er lagt med som vedlegg.

---

⁴ Trine Skei Grande nevner på et tidspunkt at Siv Jensen er usikker på om klimaendringene er menneskeskapt eller ikke, men dette er et svar hun gir fordi journalistene presser henne. Siv Jensen kommer likevel godt ut av det i innlegget.

1. Innlegg som ikke underbygger kritikken

Av innlegg som ikke underbygger kritikken mot Frp finner vi ett innlegg av Ap, ett av Sp, og ett av SV. Innlegget av Sp ligger riktignok i grenseland mellom de to gruppene ettersom Liv Signe Navarsete impliserer at det er miljøpolitikken Venstre vil slite med å få gjennomslag for når hun sier ”for meg er det jo et eventyr at Venstre tror at de skal få gjennomslag for i sin miljøpolitikk for Frp vil uansett ikke støtte en regjering de ikke får være med i”. Jens Stoltenberg anklager Frp for å stå for ”gal politikk”, og Audun Lysbakken impliserer at man ikke må stemme på borgerlige partier ”fordi det er en illusjon å tro at Fremskrittspartiet kommer til å stå utenfor innflytelse hvis høyresiden får makten.”

2. Innlegg som underbygger kritikken

I denne gruppen er det fire innlegg av SV, ett av Sp, ett av MDG, ett av Rødt, og fem av Ap. Audun Lysbakken sier at man med en borgerlig regjering får ”klimafornektelse i regjering”, og han kritiserer Frp ved å si at de sammen med Høyre er ”hissigst på oljeutvinning i Norge, og var sist i køen av klimapartier i Norge.” Han retter også kritikk mot Trine Skei Grande for at hun ikke er negativ mot å samarbeide med Frp når Frp ikke tror på menneskeskapte klimaendringer. Liv Signe Navarsete kritiserer Frp for det hun sier de er enige med Høyre om, og det er kutt i bevilgninger til distrikt og landbruk, og ønsket om å overføre penger i og mellom kommuner som mange kommuner vil tape på, ifølge henne. Riktignok går Liv Signe Navarsete hardest til verks mot Erna Solberg, og nevner Frp bare innledningsvis ved å fortelle at dette er noe de to partiene er enige om. Hanna Marcussen kritiserer Frp ved å si at det eneste partiet de ikke kan støtte er Frp fordi de ligger for langt unna dem, på feil side av det de mener er den viktigste akselen i norsk politikk. Bjørnar Moxnes kritiserer Frp ved å si at de i sin tid var med på å innføre sykehusreformen ”som gikk fra å behandle og gi omsorg til å levere best på bunnen i et regnskap, og da vi gikk fra å ha sykehus nært folk til å ha sammenslåinger, nedleggelser.” Jens Stoltenberg anklager Frp for deres totale pengebruk, og deres syn på at handlingsregelen. Han anklager dem for å ville skape en oljeavhengig økonomi, og sier at de i førti år har ønsket en høyere oljepengebruk, og han kritiserer partiet for å ikke ta klimaendringene på alvor. Han kritiserer også Knut Arild Hareide for at han ønsker å sitte i regjering med Frp og Høyre som var enig med ham i gasskraftverksaken som Knut Arild Hareide kritiserer Stoltenberg for. I hans siste innlegg kritiserer han Venstre for å ville sitte i regjering med Frp når de er mot Kyotoavtalen. Regjeringen prøver altså å ”skremme” med Frp i regjering, og anklager dem

spesielt for det de mener er dårlig miljøpolitikk. De argumenterer mot Venstre og KrF med et underliggende premiss om at ”du er ikke bedre enn de du samarbeider med”.

4.2. Argumentasjonsanalysen

Argumentasjonsfigurene presenteres ikke kronologisk etter når de opptrådte i debatten, men er sortert tematisk etter hva Siv Jensen argumenterer for. De ulike figurene, eller argumentasjonsmodellene, er plassert under ulike hovedpåstander, og tabellene har ulike farger etter hva slags tema de representerer. Orange er helse, grønt og lyseblått er miljø (grønt representerer miniduell med MDG), rødt er handlingsregelen, og mørkeblå er argumentasjon som blir nevnt under regjeringalternativer. Modellen har som tidligere nevnt seks elementer, og de har samme plassering i figurene. De rutene med fargebakgrunn representerer den klassiske modellen med hjemmel, belegg og påstand. Rutene med hvit bakgrunn er Stephen Toulmins tilleggselementer. Ikke alt det Siv Jensen har sagt i debatten er plassert inn i en argumentasjonsmodell. Det kan være fordi det ikke ville ha tilført noe nytt til analysen. Desto mer som er implisitt i Siv Jensens utsagn, dess større fare er det for feiltolkning, da det finnes flere tolkningsmuligheter. Noen av setningene til Siv Jensen er relativt lange, og jeg har derfor måttet forkorte dem i analyseeksemplene. Der utsagnene er direkte sitat har jeg brukt sitattegn, der de er noe omskrevet står de uten noen ekstra forklaring eller tegn, og de premissene som står i parentes er implisitte.

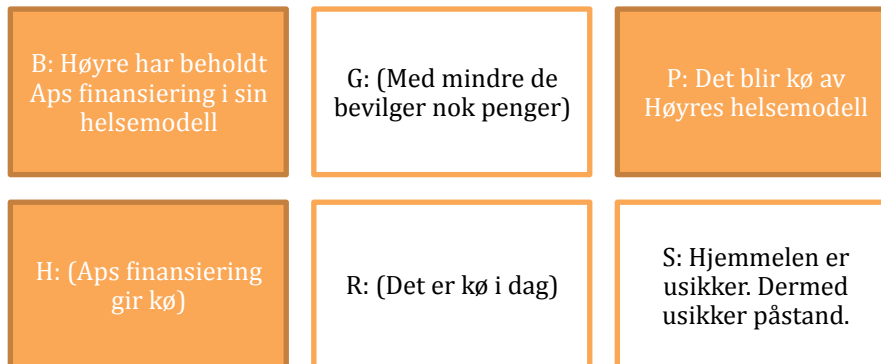
4.2.1. Helsedebatten – gal finansiering og for mye byråkrati

Journalistene introduserer med å fortelle at meningsmålingene tyder på at det vil bli et regjeringsskifte, og de lanserer resultatet fra en spørreundersøkelse NRK har foretatt. Denne viser at 50 prosent mener at *private aktører vil gjøre helsevesenet bedre*, 42 prosent svarer *nei*, og åtte prosent svarer *vet ikke*. Dette legger dermed et premiss om at det er flere i den norske befolkningen som vil ha en økt bruk av private, og de borgerlige har dermed et flertallet av befolkningen i ryggen. I denne delen av debatten blir de borgerlige partiene på rad og rekke bedt om å kritisere Høyres helsemodell, regjeringen blir kritisert for lange behandlingsskøer i helsevesenet, og for å ikke ta i bruk ledig kapasitet hos de private, og de borgerlige blir kritisert for å ville skape et helsevesen der profitt er viktigere enn kvalitet på helsebehandlingen.

1. Det er noe galt med finansieringen av helsevesenet

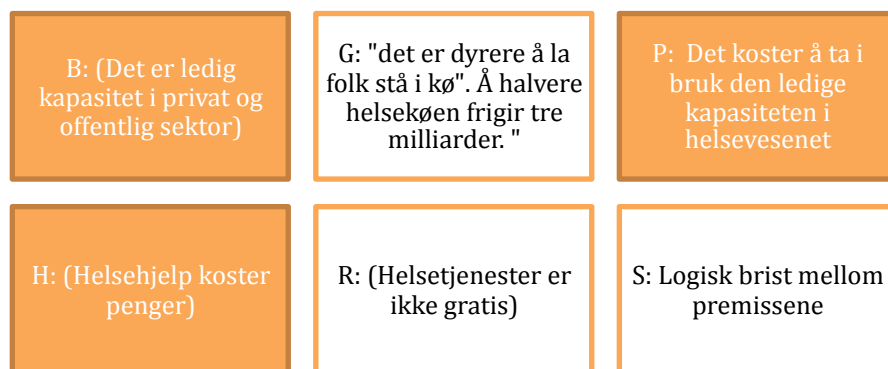
Figur 1

Siv Jensen sier at det vil bli kø av Høyres helsemodell basert på at de beholder Aps finansiering, og den skaper kø i dag. I og med at Siv Jensen ikke argumenterer for hvordan finansieringen skaper kø, er ikke den logiske sammenhengen mellom hjemmelen og påstand klar nok. Det er ikke gitt at Høyres helsemodell vil skape kø basert på at Aps helsemodell gjør det, selv om de har beholdt finansieringen. For alt vi vet kan det være helsemodellen som skaper køen, og ikke finansieringen, og ordet ”helsemodell” er et overordnet begrep som sier lite om hva det inneholder. Hjemmelen er derfor ikke allmenngyldig akseptabel.

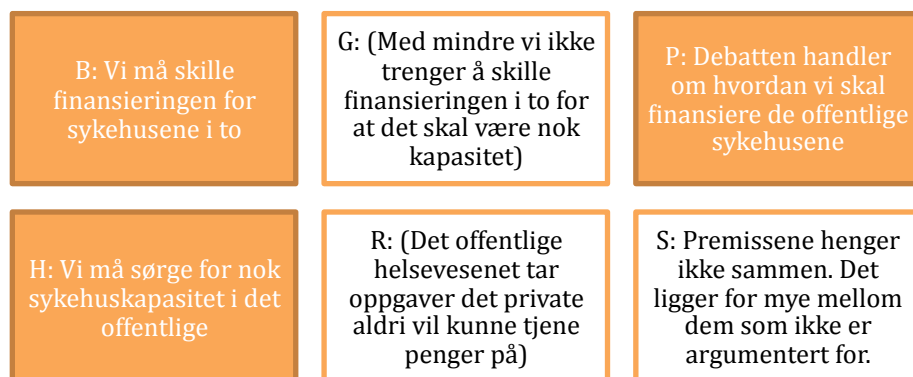
Figur 2

Siv Jensen fortsetter argumentasjonen ved å si at man må være villige til å ”betale det det koster” dersom man skal ta i bruk den ledige kapasiteten i helsevesenet, men hun sier også at dersom man halverer helsekøen ”vil det alene frigjøre tre milliarder kroner som kan gå til pasientbehandlingen.” Her motsier hun seg selv; på en side sier hun at man må være villige til å *betale det det koster*, men på en annen side sier hun at *det er dyrere å la folk stå i kø*. Påstanden i argumentasjonen blir stående igjen som en tom påstand. Og spørsmålet om vi må bruke mer eller mindre penger i helsevesenet står igjen. I denne figuren er det derfor ikke hjemmelen som er problemet, for den er sannsynlig nok, problemet er at hun argumenterer mot sin egen påstand i samme innlegg.

Figur 3

Siv Jensen argumenterer for at debatten bør handle om hvordan de offentlige sykehusene skal finansieres, ikke hvorvidt vi skal bruke private eller offentlige. Premissene hun gir oss, tegner ikke en god nok logisk sammenheng, men vi forstår likevel hva hun mener; debatten bør ikke handle om bruk av det private, men om hvordan vi skal finansiere de offentlige sykehusene, for det er der vi ifølge Siv Jensen, har en utfordring.

Figur 4

Jensen argumenterer for at de må skille finansieringen for sykehusene i to "slik at de slipper å tappe de pengene som ellers skulle gått til pasientbehandling." Dette er gyldig argumentasjon og baserer seg på et underliggende premiss om at det er politikere som bør bestemme hva sykehusene skal bruke penger til, ikke sykehusene selv. Hjemmelen gir et godt grunnlag for hvorfor vi bør ta påstanden for god fisk fordi de fleste vil si seg enig i at penger som er bevilget til pasientbehandling, skal gå til pasientbehandling.

B: Dagens sykehus bruker penger som skal gå til behandling, på IKT, utstyr, bygninger, vedlikehold	G: (Om ikke sykehusene skal bestemme hva som skal gå til vedlikehold og behandling)	P: Vi må gi sykehusene et eget investeringsbudsjett for IKT, utstyr, bygninger og vedlikehold
H: (Penger som skal gå til pasientbehandling skal gå til å behandle pasienter)	R: (Færre pasienter kan ikke få behandling bare fordi taket er lekk)	S: sannsynlig

Figur 5

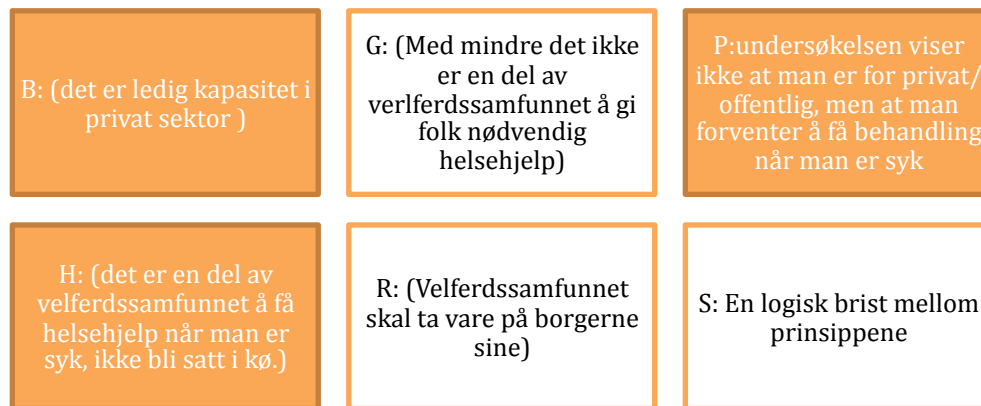
Siv Jensen argumenterer mot regjeringen ved å først fortelle hva som er galt med dagens helsevesen, og så trekke troverdigheten deres i tvil ved å si at modellen de forsvarer er dårlig. Så lenge belegget er godt nok underbygget, er argumentasjonen gyldig.

B: Dagens modell tapper sykehusene for penger som skulle gått til pasientbehandling	G: (Med mindre modellen ikke tapper sykehusene for penger som skulle gått til pasientbehandling)	P: (Soltenberg og Lysbakken forsvarer å tappe penger som skulle gått til pasientbehandling)
H: Jens Stoltenberg og Audun Lysbakken forsvarer dagens modell	R: (De er posisjonspartier)	S: Sannsynlig om premissene er sannsynlige

2. Man må utnytte ledig kapasitet i privat sektor

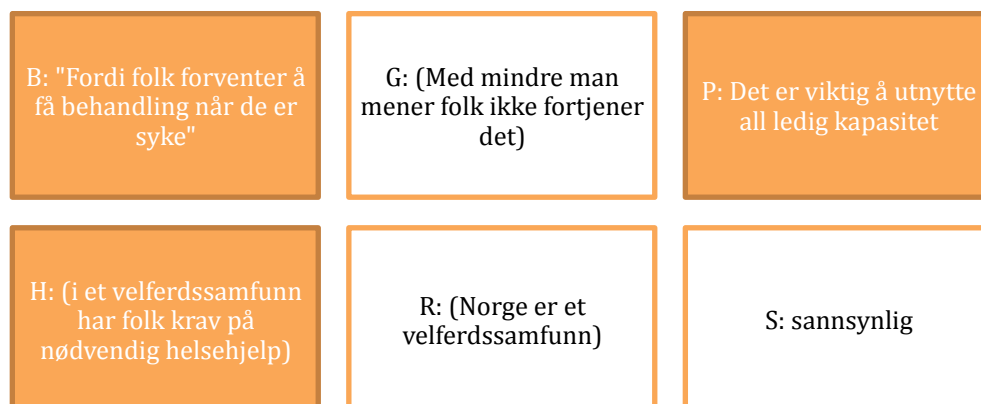
Figur 6

Siv Jensen mener at undersøkelsen journalistene har utført ikke handler om man er for eller mot bruken av private i helsevesenet, men at syke folk forventer å få behandling, ikke stå i kø. Det ligger mye underforstått argumentasjon mellom resten av debatten og denne påstanden, og siden Siv Jensen ikke grunngir denne påstanden er det vanskelig å si hvor sannsynlig den er. For mange av premissene blir implisitte.

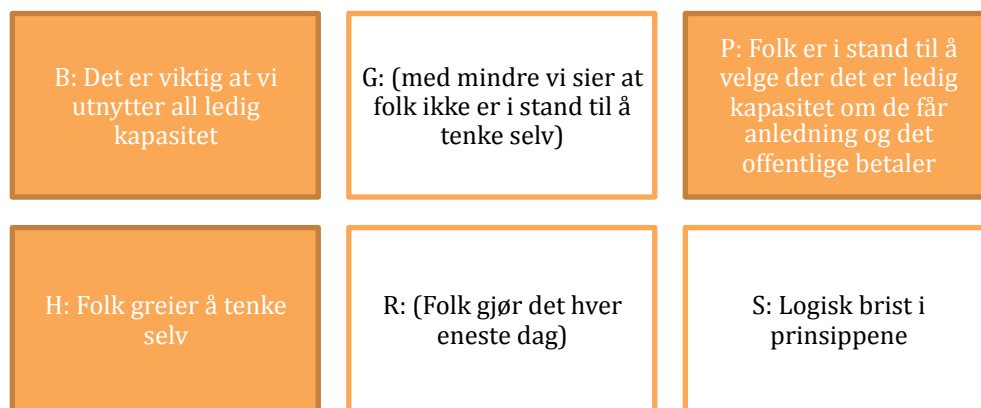
Figur 7

Her kan vi se at påstanden er sannsynlig fordi den bygger på en hjemmel og et belegg vi kan godta. Selv om påstanden ikke er en direkte slutning fra hjemmel og belegg, kan vi si oss enig i påstanden. Gjendrivelserne blir i så fall at ”folk ikke fortjener det”, eller at det er et spørsmål om kostnad. Påstanden kunne derfor gjerne ha vært bedre argumentert for.

Figur 8

Siv Jensen underbygger påstanden om at det er viktig å utnytte all ledig kapasitet med ”fordi folk klarer å tenke selv”, men man kan ikke begrunne det å ta i bruk all ledig kapasitet, med at folk kan tenke selv. Hvis det derimot hadde vært en begrunnelse for fritt behandlingsvalg, hadde det vært en annen sak. Her handler det altså om at det er en logisk brist mellom premissene som blir oppgitt i argumentasjonen. Selv om hjemmelen fremstår som udiskuterbar, er ikke Venstre enig i at den er det. Fordi syke folk er ikke alltid i stand til å tenke selv.

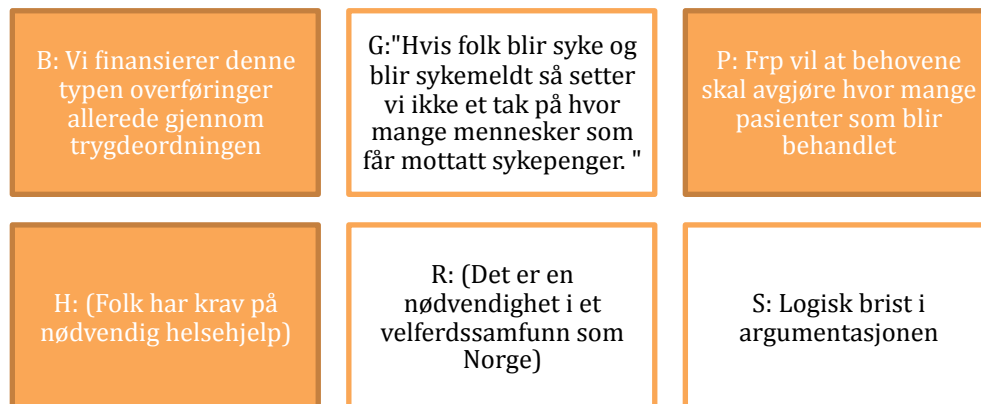

3. Behovene bør styre som i trygdesystemet

Figur 9

Siv Jensen sier:

Vi mener at det er behovene som skal avgjøre hvor mange pasienter vi finansierer hvert eneste år, og hvis vi mener det så må vi være villige til å finansiere det gjennom den typen overføringer og – vi gjør jo det. Hvis folk blir syke og blir sykemeldt så setter vi ikke et tak på hvor mange mennesker som får mottatt sykepenger. Og vi lar dem gjerne gå i måneder til tross for at det er mye dyrere enn om vi hadde vært villige til å finansiere det det kostet .

Slik det er satt opp nå, henger ikke argumentasjonen sammen, men det underliggende premisset for argumentasjonen er at man må være enig i at vi bør bevilge helsehjelp på samme måte som vi bevilger sykepenger. Det kan godt være at folk sier seg enig i dette, men det er likevel en logisk brist mellom premissene.

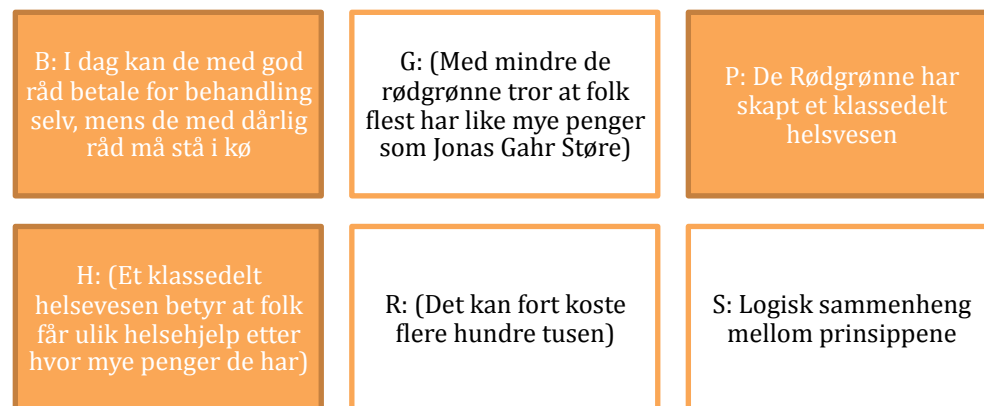
4. De Rødgrønne har skapt et klassesdelt helsevesen fordi noen har råd til å betale seg ut av køen

Figur 10

Siv Jensen får et spørsmål der hun blir bedt om å forklare hvorfor hun mener regjeringen har skapt et klassesdelt helsevesen og hun sier:

Ja, det er jo fordi de private tilbudene i dag først og fremst er tilgjengelig for de som kan kjøpe seg ut av den offentlige køen. Enten fordi de har fet lommebok – Jonas Gahr Støre gjør det – eller fordi man har privat helseforsikring – som noen har. Vi mener at de private helsetjenestene skal være tilgjengelig for alle.

Argumentasjonen bygger på at når noen har råd til å betale av egen lomme for å få nødvendig helsehjelp, mens de som har dårligere råd må fortsette å stå i kø, er det et klassesdelt helsevesen. Det gir en logisk sammenheng i argumentasjonen fordi et klassesdelt helsevesen betyr at de som har god råd får bedre helsehjelp enn de med dårlig råd. Siv Jensen er ikke nødt til å legge inn et premiss om at den rødgrønne regjeringen er ansvarlig for dagens helsevesen siden de har vært i regjering i åtte år. Men det er altså fortsatt et spørsmål om tolkning; de rødgrønne må gjerne argumentere for at det er sider ved helsevesenet som viser at det ikke er klassesdelt.

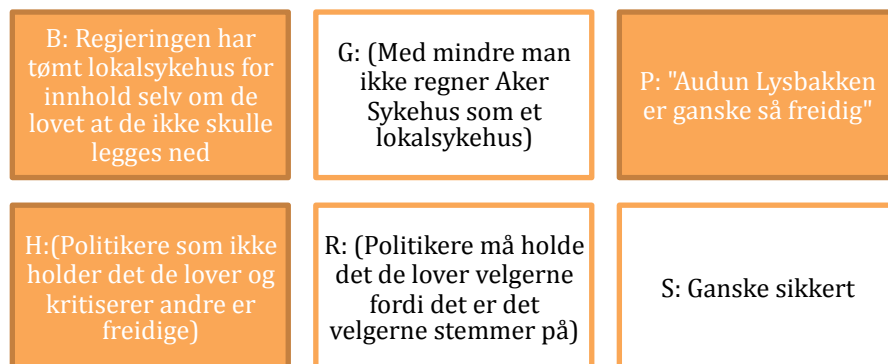

5. Regjeringen har ikke overholdt løftene sine

Figur 11

Siv Jensen påstår at Audun Lysbakken er ”ganske så freidig” fordi han har vært med på å legge ned lokalsykehus som regjeringen lovet at de ikke skulle legge ned. For å understreke hvor mye hun har mot denne politikken sier hun at hun er enig med Rødt, som anklaget prosessen om å legge ned Aker sykehus tidligere. Argumentasjonen henger sammen, men man må være enig i at ”det er freidig” å kritisere andre når man selv ikke har holdt sine egne løfter ovenfor velgerne.

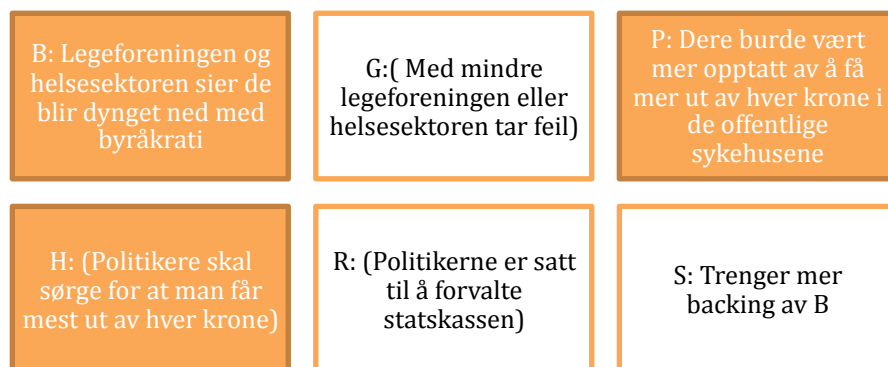
Her er det heller ikke nødvendig å argumentere for en sammenheng mellom Audun Lysbakken og regjeringen siden Audun Lysbakkens parti sitter i regjeringen.

6. Helsevesenet blir dynget ned med for mye byråkrati

I figurene 12 og 13 argumenterer Siv Jensen for å fjerne byråkratiet. Problemet med argumentasjonen er at det er vanskelig å ta stilling til logikken og sannsynligheten da vi ikke får innblikk i hva slags byråkrati og papirarbeid det er snakk om.

Figur 12

Figur 13

Siv Jensen setter argumentasjonen rundt byråkratiet opp som at det er papir versus pasientbehandling når hun for eksempel sier "Overleger i landets sykehus bruker bare seksten timer av arbeidsuken sin på pasienter. Resten går bort til byråkrati og papirarbeid". Disse to figurene gir et eksempel på hvordan Toulmins modell ikke alltid gir et godt bilde på god argumentasjon, da logikken i modellen kan være god, men det er vanskelig å vite om premissene i modellen er gode nok. Her er det vanskelig å ta stilling til hjemmelen fordi vi ikke vet om papirarbeidet er en forutsetning for at pasienten får behandling.

P: Overleger bruker bare seksten timer av arbeidsuken sin på pasienter	G: (Med mindre papirarbeidet de gjør er nødvendig for arbeidet med pasienter)	P: Vi må kutte byråkratiet
H: (Legene skal bruke tid på pasienter, ikke papir)	R: (Legene er utdannet til å behandle pasienter)	S: En logisk sammenheng, men hjemmelen er usikker

4.2.2. Miljø/ norsk oljevirkksomhet

I miljødebatten argumenterer Siv Jensen for at det er velferd versus miljø, at oljenæringen er miljøvennlig, og at MDGs politikk ikke henger sammen, og vil ødelegge velferdssamfunnet. Siden Frp-velgere heller vil prioritere økonomisk vekst enn naturvern, er argumentasjonen i tråd med Frp-politikk.

1. Vi må velge mellom velferd og miljø

Figur 14

Jensen sier om MDGs forslag om å skru av oljekranen at:

konsekvensen av en sånn politikk betyr at 60 000 mennesker mister jobben. Og det betyr at statsbudsjettet får 370 milliarder mindre i inntekter hvert eneste år. Det er et helt trygdebudsjett. Det er vel og bra å være opptatt av miljø, men hvordan i alle verden skal dere få finansiert eldreomsorg, helse, politi, forsvar og alle andre infrastrukturprosjekter som dette samfunnet trenger?

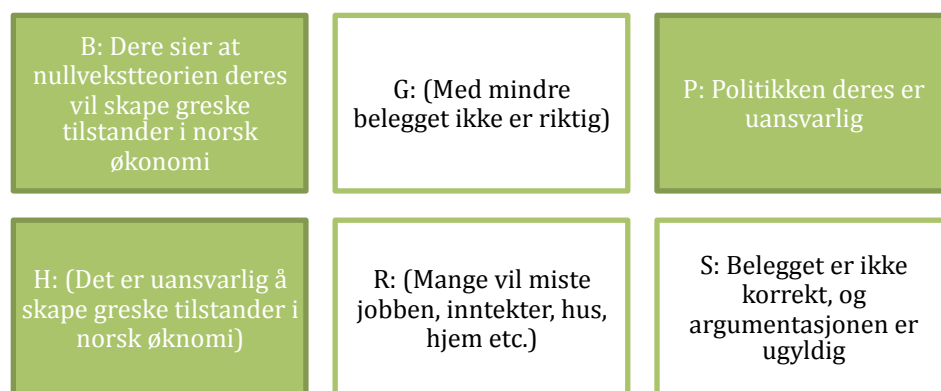
B: Uten oljen vil 60 000 miste jobben og statsbudsjettet blir 370 mldr mindre	G: (Med mindre man skaffer inntektene fra et annet sted)	P: (Man får ikke finansiert velferdssamfunnet uten olje)
H: (Velferdssamfunnet koster penger)	R: (Helsevesen, samferdsel og utdanning er ikke gratis å drive)	S: Logisk brist mellom prinsippene.

Problemet med argumentasjonen kan vi her se i gjendrivelsen, og det er Hanna Marcussen som kommer med denne, og ikke Jensen. Argumentasjonen om at man ikke får finansiert et velferdssamfunn uten olje bryter sammen fordi Hanna Marcussen argumenterer for at disse

inntektene skal komme fra annen næring de vil bygge opp. I stedet for å argumentere mot hvordan MDG skal realisere dette, fortsetter Jensen å argumentere videre på en påstand hun ikke har argumentert godt nok for.

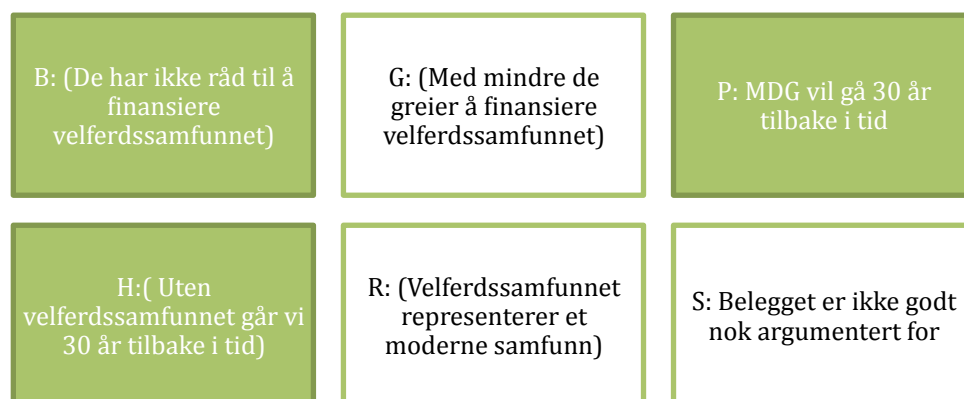
Figur 15

I denne figuren kan vi i gjendrivelsen se at argumentasjonen er gyldig dersom belegget er det, men når Marcussen sier at ”vi har aldri sagt at vi skal skape greske tilstander”, blir dette påstand mot påstand. Her er altså problemet at premissene ikke er sannsynlige nok.

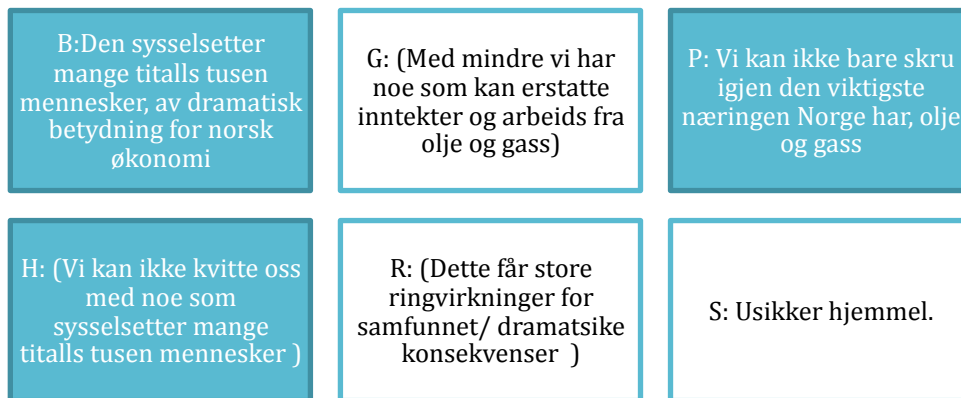
Figur 16

Selv om argumentasjonen om at et Norge uten olje er et Norge uten velferd er ugyldig, fortsetter Jensen å argumentere som at den er det, og kommer med en sluttkonklusjon om at MDG vil gå 30 år tilbake i tid, basert på påstanden om at de ikke er i stand til å opprettholde velferdssamfunnet. I det hele tatt er påstanden veldig lite begrunnet, og argumentasjonen blir derfor ikke god.

Figur 17

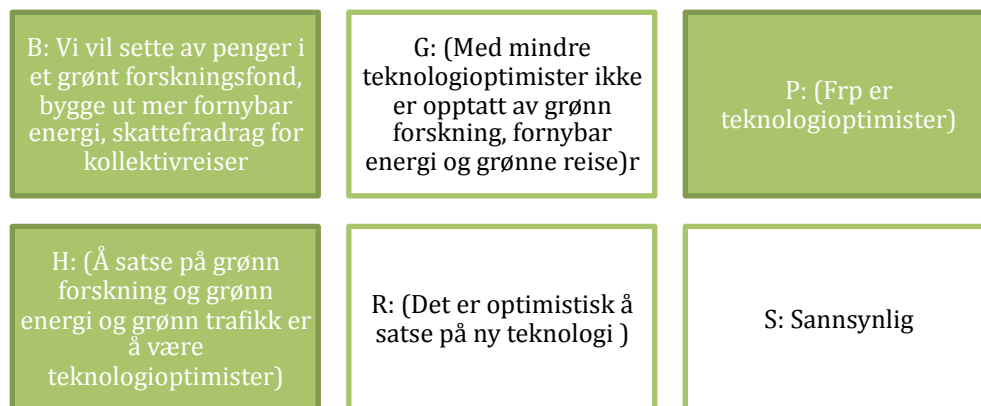
I partilederdebatten fortsetter Siv Jensen å argumentere for at miljøpolitikk går på bekostning av velferdssamfunnet når hun sier: ”vi kan ikke bare skru igjen den viktigste næringen Norge har som er olje og gass. Det sysselsetter mange titalls tusen mennesker, og er av dramatisk betydning for norsk økonomi”. Argumentasjonen forblir like usikker fordi Jensen ikke har svart på kritikken fra MDG. Påstanden hennes impliserer også at miljøpartiene ønsker å ”bare skru igjen” oljekranen. Det er ikke tilfellet, men noen partier ønske å gå mer aktivt inn for å fase den ut, mens Høyre og Frp mener at den kommer til å fase seg ut av seg selv. Premissene i argumentasjonen er rett og slett ikke sannsynlige nok til at påstanden er troverdig.

2. Fremskrittspartiet står for miljøvennlig politikk

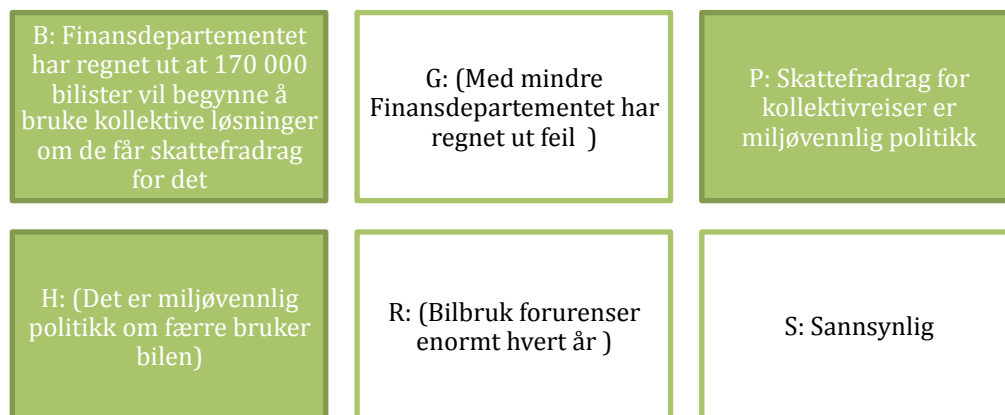
Figur 18

Som svar på Hanna Marcussens påstand om at Tyskland har greid å skape mange nye arbeidsplasser ved en grønn omstilling, bryter Jensen inn og sier ”men, men det er jo derfor det er så viktig å være teknologioptimister, og det er tre ting Fremskrittspartiet har foreslått.” Siv Jensen argumenterer for at de er et parti som har miljøvennlig politikk ved at de er teknologioptimister. Selv om hun ikke går grundig til verks med å fortelle hvorfor forslagene hennes er miljøvennlige er dette såpass etablert i samfunnet at vi kan si at premissene er sannsynlige, og at påstanden dermed er sannsynlig. Problemet er at hun på én side argumenterer for at vi er avhengige av oljeindustrien, mens hun på en annen side sier at det er viktig å være teknologioptimist. Det blir derfor usikkert hva som er viktigst; å satse på olje, eller å satse på nye, fornybare energiløsninger.

Figur 19

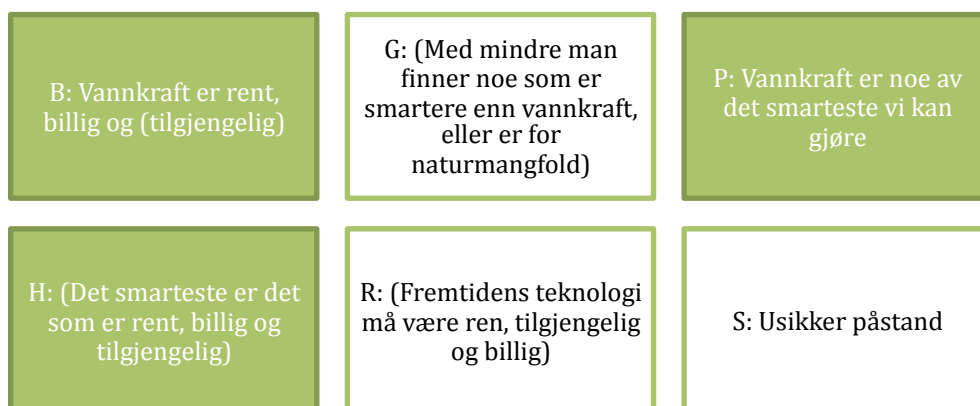
Et av forslagene Siv Jensen kommer med for å sikre en grønnere omstilling, er å innføre skattefradrag for kollektivløsninger. Denne argumentasjonen er gyldig, og det er vanskelig å argumentere mot at det er miljøvennlig at flere reiser kollektivt i stedet for med bil. Premissene er sannsynlige, og den logiske sammenhengen mellom dem er god.

3. Elektrifisert energi er viktigere enn naturvern

Figur 20

I miniduellen med MDG legger Siv Jensen inn kritikk mot MDG om at de er ikke er for vannkraft fordi de er for naturmangfold.

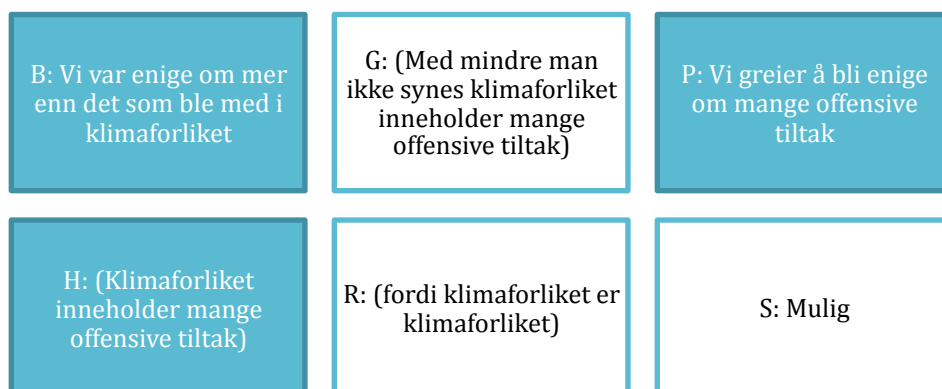

Siden det å være for naturmangfold er et såpass etablert ønske i miljødebatten vil jeg si at argumentasjonen ikke er god nok, når det er det Siv Jensen bruker som motargument mot MDG. Det er også usikkert hvor godt retorisk valg dette er siden Venstre og Krf er skeptiske til å sette vannkraft over naturmangfold.

4. Vi greier å bli enige i klimapolitikken

Figur 21

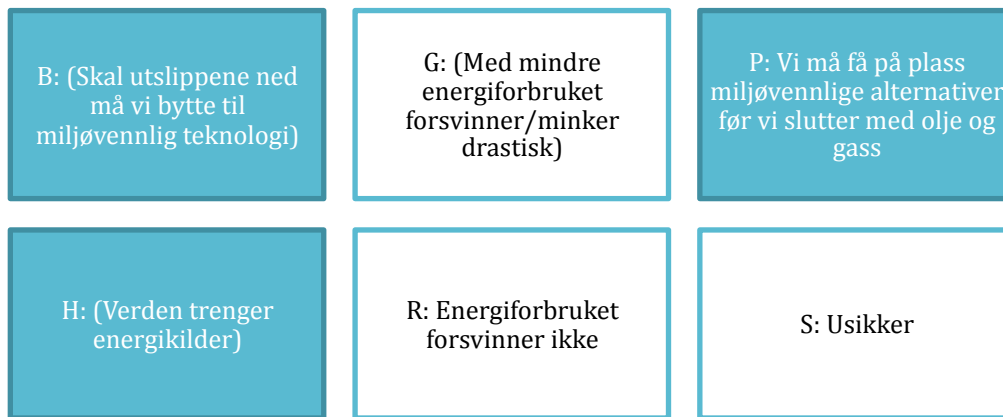
Siv Jensen prøver å svare på kritikken om at de har ulikt syn på miljøpolitikk på borgerlig side, og nevner at de ble enige ”om ganske mye mer enn det som endte opp med å bli klimaforliket i Stortinget. Det handler om at vi klarer å bli enige om ganske mange offensive tiltak”. Her blir argumentasjonen for enkel. Man bygger påstanden om at de greier å bli enige om klimaforlik i Stortinget – fordi de greier å bli enige om mange offensive tiltak. Når det heller ikke blir trukket frem hva slags politiske vedtak de ble enige om i klimaforliket, må seere bare ta det for god fisk at premissene er sanne. Hjemmelen er heller ikke ubestridelig siden vi ikke vet hva slags politiske forslag det er snakk om. Det er mulig at argumentasjonen er riktig, men det er vanskelig å vite at premissene er sannsynlige med så lite backing av argumentene som det vi får i debatten.

5. Oljekranen kan ikke skrus igjen før miljøvennlige alternativer er på plass

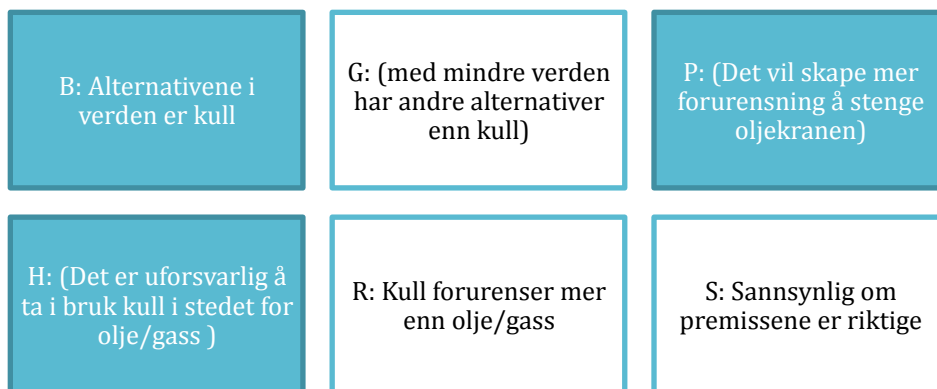
Figur 22

Argumentasjonen i figur 22 er gyldig i henhold til de klassiske elementene, men gjendrивelsen viser at siden påstanden tar det for gitt at man ikke har miljøvennlige alternativer, og ikke argumenterer for det, blir påstanden lite sannsynlig. Men denne figuren hører sammen med figur 23, og der argumenterer Siv Jensen for at alternativet i verden er kull, og det forurensner mer.

Figur 23

Slik premissene er satt opp er påstanden sannsynlig, men belegget blir angrepet flere ganger ved at andre partier snakker om alternative energikilder. Det gjør også Siv Jensen. Belegget om at alternativene i verden er kull blir derfor ikke godt nok argumentert for, og argumentasjonen blir derfor usikker.

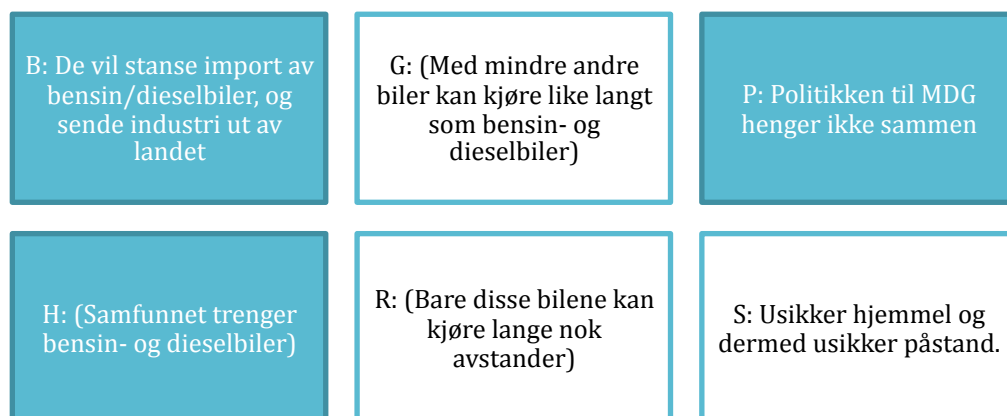
6. Politikken til MDG henger ikke sammen

Figur 24

Her argumenterer Siv Jensen for at politikken til MDG ikke henger sammen fordi de vil stanse import av bensin – og diesalbiler, og de har ikke muligheten til å lage dem selv siden de vil

stanse alimimiumsproduksjonen og sende industrien ut av landet (påstander fra Siv Jensen). Problemet er at argumentasjonen bygger på en hjemmel om at samfunnet trenger bensin- og dieselbiler, og Hanna Marcussen har allerede argumentert for at det finnes alternative biler som ikke bruker den typen drivstoff. Dersom argumentasjonen skulle ha vært gyldig måtte Siv Jensen ha argumentert for at Norge også vil trenge bensin- og dieselbiler på det tidspunktet MDG vil stanse importen, men det gjør hun ikke.

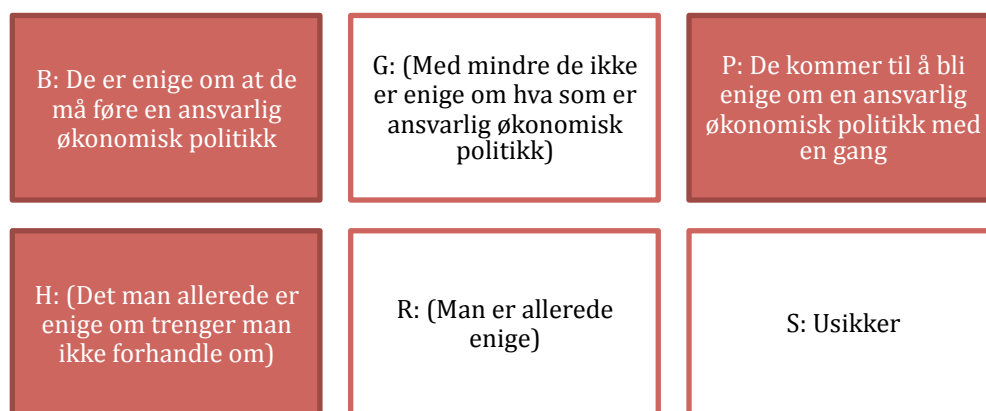
4.2.3. Handlingsregelen

Siv Jensen blir spurt gjentatte ganger om hun vil følge handlingsregelen. Her er argumentasjonen noe uklar og oppstykket ettersom journalisten avbryter henne med flere spørsmål underveis. Siv Jensen svarer til slutt ”nei” på at hun ikke vil følge handlingsregelen fordi hun mener det alene ikke er svaret på en ansvarlig økonomi.

1. Vi er ikke enige om at handlingsregelen er ansvarlig økonomisk politikk

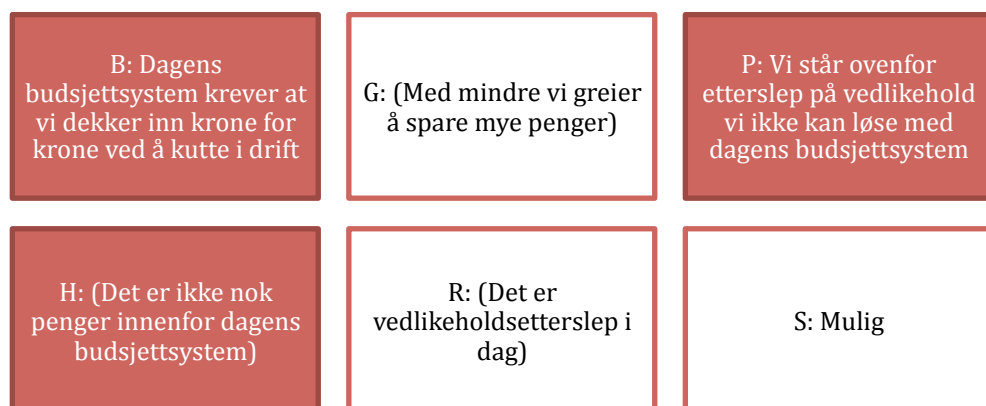
Figur 25

I denne figuren kan vi se at at argumentasjonen ikke blir gyldig fordi gjendrivelsen er så sentral, og ikke blir begrunnet. På en side er de enige om at de skal føre en ansvarlig økonomisk politikk, men på en annen side må de *bli* enige om en ansvarlig økonomisk politikk. Men dette er egentlig ordflikkeri. Sannsynligvis mente Siv Jensen at hva som skal ligge i en ansvarlig økonomisk politikk er noe de må bli enige om, men det er ikke noe man vil si høyt i en valgkamp. Det er en fallitterklæring å si at man ikke er enig om hva som er ansvarlig økonomisk politikk i en valgkamp dersom man ønsker å sitte i regjering sammen.

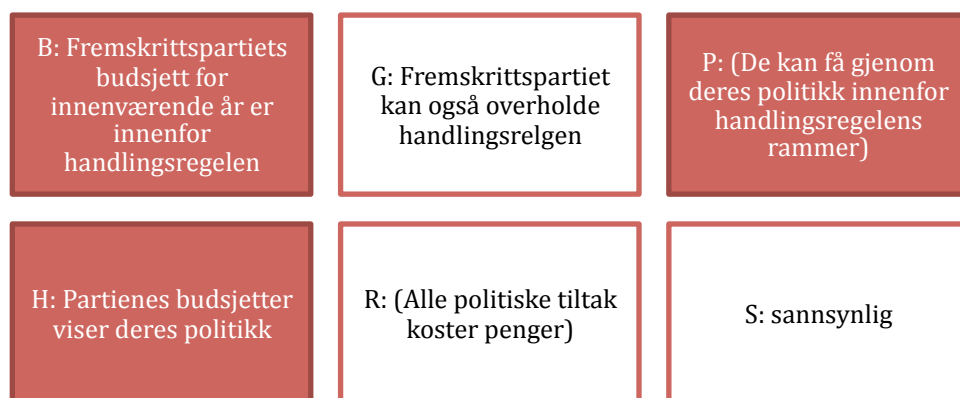
Figur 26

Her argumenterer Siv Jensen for at problemet ligger i budsjettssystemet fordi man ikke får gjort noe med etterslepet i vedlikeholdet, fordi alt må dekkes inn krone for krone, ved å kutte i drift. Argumentasjonen er noe usikker da Siv Jensen ikke forklarer mer rundt hva slags etterslep det er i vedlikeholdet, og hvor pengene skal komme fra.

Figur 27

Siv Jensen sier ”med Fremskrittspartiets budsjett for innenværende år så er også vi innenfor handlingsregelen” som svar på journalistens spørsmål om hun vil følge handlingsregelen. Problemet når hun sier dette er at man blir usikker på hva som er målet med diskusjonen om handlingsregelen. Hun sier videre at ”poenget er at vi må ta de smarte tingene som både skaper verdier og som sørger for at vi investerer i fremtiden.” Og hun argumenterer for at handlingsregelen ikke gjør det. Siv Jensen ønsker derfor å ha en diskusjon om hva som er ansvarlig politikk, og ikke om hun skal følge handlingsregelen eller ikke, for det er ikke der uenigheten ligger. De kan godt følge den, men de mener det er bedre å finne en annen løsning for å forvalte oljefondet, enn handlingsregelen.

Figur 28

Journalistene stiller gang på gang det samme spørsmålet om Frp skal følge handlingsregelen eller ikke. Det svaret er kun interessant dersom de får svare på hvorfor de ikke synes den er ansvarlig økonomisk politikk. Det er der den politiske uenigheten ligger, ikke hvorvidt de skal følge den eller ikke. Det derfor hjemmelen i argumentasjonen som er problemet, fordi partiene er ikke enige om hva som er ansvarlig økonomisk politikk.

4.2.4. Regjeringsalternativer

Her argumenterer Jensen for at det å snakke om egen politikk er viktig for norske velgere, og derfor bør være en viktig del av debatten. Partiene får også noen spørsmål om politisk forhandling som gjør at det er noen figurer som handler om andre ting enn regjeringsalternativer.

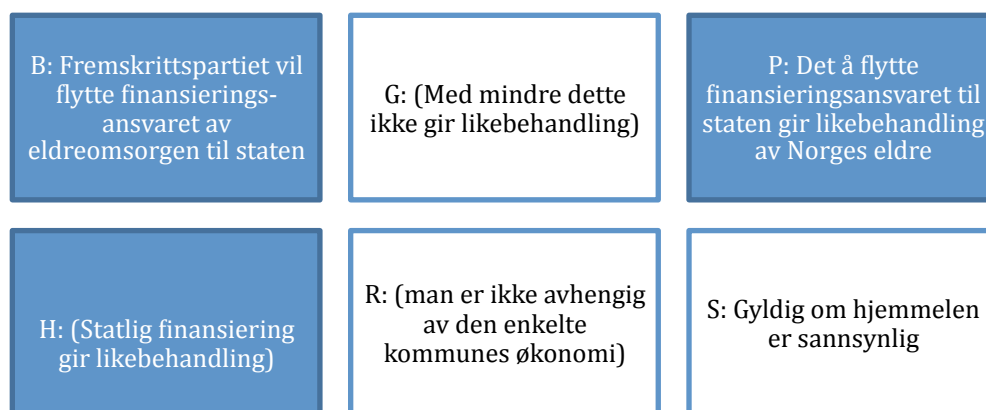
1. Det å flytte finansieringsansvaret til staten gir likebehandling av Norges eldre

Siv Jensen blir bedt om å svare på en sak hun kan garantere at vil bli regjeringens politikk om hun får være med i den. Hun svarer ” hvis jeg må velge én sak foran noe så er det å gi eldre

menneker i dette landet lovfestet rett til en verdig eldreomsorg slik at vi får flyttet finansieringsansvaret til staten på likebehandling for alle eldre i dette landet.”

Figur 29

Dette er en sak Fremskrittspartiet er alene om å sloss for, og årsaken til at påstanden ikke blir begrunnet er sannsynligvis fordi journalisten forventer å kun få en påstand; en sak de skal sloss for. Når påstanden ikke blir begrunnet er dette noe som kun vil appellere til deres egne velgere som allerede kjenner til hvorfor man burde ha finansieringsansvaret hos staten og ikke hos kommunene.

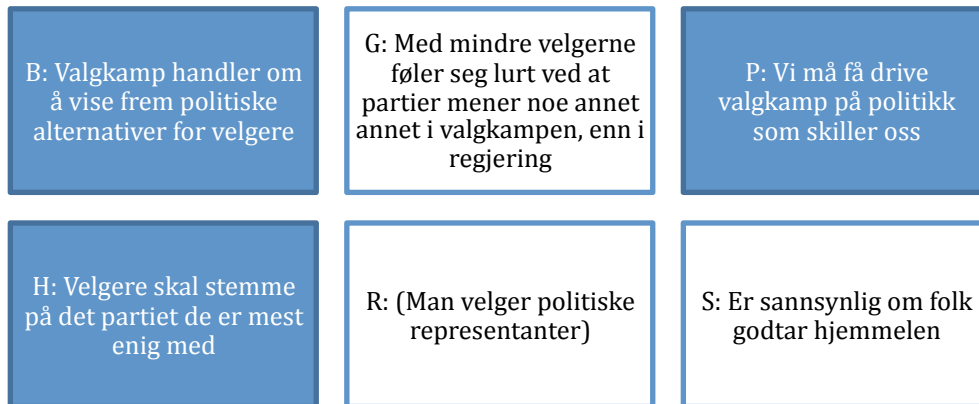

2. Vi må få drive valgkamp på politikk som skiller oss fordi det er det velgere skal stemme på

Jensen sier ”vi må også få lov til å drive valgkamp på det som skiller partiene fra hverandre. Det er jo det velgerne skal stemme på. Velgerne skal ikke stemme på et regjeringalternativ, de skal stemme på det partiet de er mest enige med. Og gi oss styrke og oppslutning så vi kan sette et fotavtrykk når vi setter oss ned for å forhandle.” Siv Jensen argumenterer for at det å angripe Frp er synonymt med å angripe norske velgere, da det er flere norske velgere som stemmer på Frp. Å angripe Frp er et angrep på demokratiet, og forteller at det ikke er det spor merkelig at Norges største parti vil inn i regjering. Hun er også klar på at velgerne ikke skal stemme på et regjeringalternativ, men på et parti de er enige med. Derfor bør hun få lov til å snakke om sin politikk, selv om den kanskje måtte være uenig med annen borgerlig politikk. Det er ikke noe poeng å avklare politisk ståsted med de andre partiene før de vet hvor slagkraftige de er. Det er for så vidt et godt poeng.

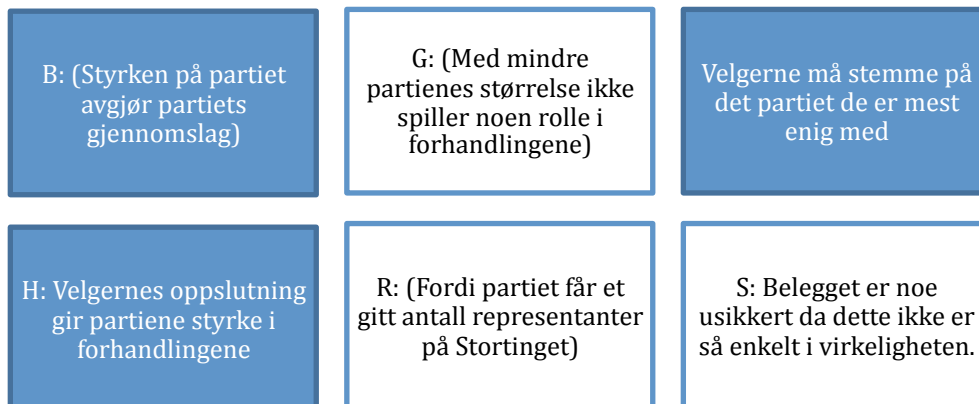
Figur 30

Gjendrivelsen viser Siv Jensens problem i argumentasjonen. Det at partiene er forskjellige, og derfor må få anledning til å vise frem egen politikk er noe hun underbygger bra. Problemet oppstår ved at de hele tiden får spørsmål og antydninger om hva som vil skje med deres egen politikk etter valget når de da må lage kompromisser. Det kan hun ikke svare på. Det blir derfor noe usikkert om velgere faktisk bør stemme på det partiet de er mest enig med, eller om folk tenker at de bør stemme på det *regjeringsalternativet* de er mest enig med.

Figur 31

Her argumenterer hun for hvorfor de ikke kan inngå kompromisser før de har kommet i posisjon. Hun sier at velgerne skal ”gi oss styrke og oppslutning så vi kan sette et fotavtrykk når vi setter oss ned for å forhandle”. Det vi kan påpeke her er at belegget ikke nødvendigvis stemmer. Partier kan for eksempel få mye gjennomslag i en vippeposisjon, selv om de er mye mindre enn de andre partiene. Dersom man er det eneste partiet om å fremme noe i en regjering, og de andre er mot, kan dette også gjøre at man ikke får politikken gjennom, selv om man representerer et stort parti.

Figur 32

Siv Jensen sier:

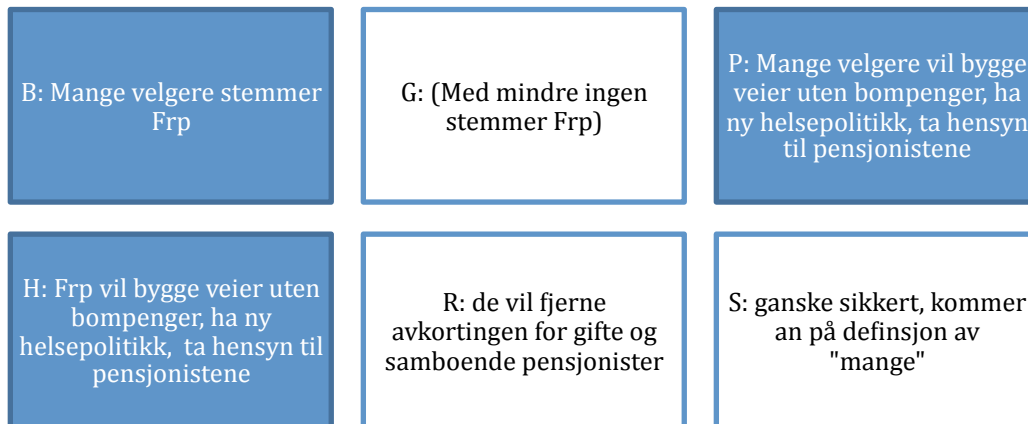
Det sitter mange der ute som faktisk er enige i at det er et behov for et skifte i Norge, så den litt arrogante ”så er jeg her” den kunne du i grunn spart deg. Du skal ha litt respekt for at det er mange velgere som ønsker seg en annen helsepolitikk, som ønsker seg en annen eldreomsorgspolitik, som ønsker seg at vi skal bygge veier uten bompenger, og som minst ønsker at vi skal ta litt mer hensyn til pensjonistene. Som for eksempel å fjerne avkortingene som mange gifte og samboende pensjonister nå opplever. Så må du gjerne bruke hvert eneste innlegg du har til å gå til angrep på Fremskrittspartiet og meg. Da går du også til angrep på mange velgere der ute som er mer enig med Fremskrittspartiet enn Arbeiderpartiet. Det er en viktig del av vårt demokrati [...].

Argumentasjonen i de tre siste figurene henger sammen og er basert på utsagnet ovenfor. Her handler det igjen om at Siv Jensen argumenterer for at det er respektløst av Jens Stoltenberg å snakke ned partiet deres, da det er det samme som å snakke ned velgerne som stemmer på partiet.

Figur 33

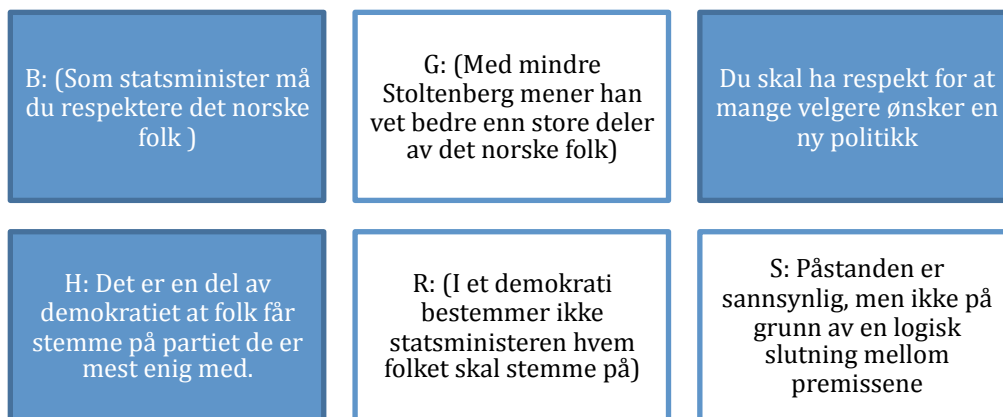
Her argumenterer Siv Jensen for hvorfor noen stemmer på partiet hennes, og det legger et premiss om at den politikken som nevnes i påstanden er noe som bare Frp som står for.

Argumentasjonen er gyldig om det er denne politikken som gjør at velgere stemmer Frp. Det viser hva Siv Jensen mener er viktig for hennes velgere.

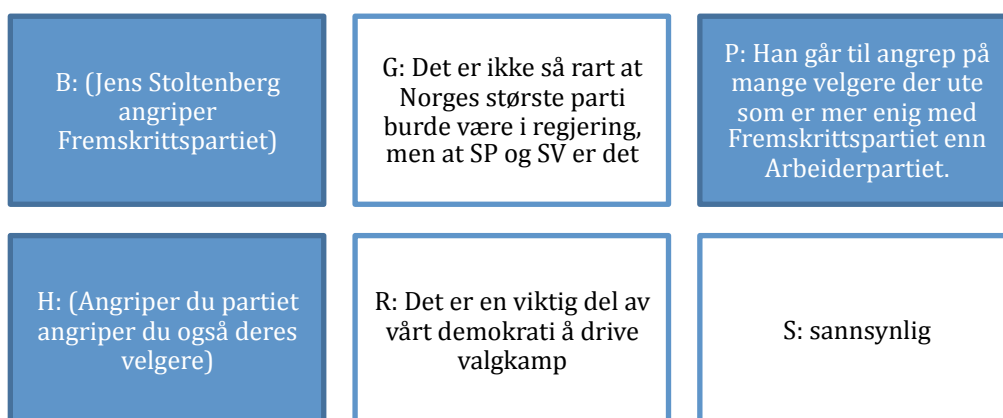
Figur 34

Her argumenterer Siv Jensen for at Jens Stoltenberg må respektere at mange velgere ønsker en ny politikk, men premissene henger ikke helt sammen. Påstanden er sannsynlig, men det er ikke på grunn av premissene i argumentasjonen. Igjen blir hjemmelen et definisjonsspørsmål siden regjeringen etter valget vil være en koalisjonsregjering.

Figur 35

Siv Jensen argumenterer for at hun må få snakke om egen politikk fordi det er en del av demokratiet, men han kan ikke snakke negativt om hennes partipolitikk fordi det er et angrep på demokratiet. Her ser vi dermed et eksempel på hvordan synet på demokratiet blir motstridende hjemler. Figuren alene representerer en logisk slutning, men ser vi det i sammenheng med noe hun har sagt før, er det en logisk brist. Hun legger også inn en gjendrivelse, og sier til Stoltenberg at at det ikke bør ”være en kuriositet at landets nest største parti skal være en del av en regjering mens de to små partiene du arbeider med har en naturlig plass der.” Dermed argumenterer hun med partiets eget ethos, der hennes parti burde være verdt mer enn Jens Stoltenbergs samarbeidspartnere siden hun har flere velgere i ryggen enn disse to.

5. Overordnede resultater

Etter min mening bruker Siv Jensen fire hovedstrategier for å argumentere for egen politikk samtidig som hun ikke snakker ned annen borgerlig politikk. Jeg vil også helt til slutt oppsummere bruken av motstridende og usikre hjemler.

Helt og skurk

Siv Jensen personifiserer byråkratiet og helsekøene til skurker i debatten. Argumentasjonen til de borgerlige, og først og fremst Frp, bygger på at byråkratiet er et kjempeproblem. Her går hun hardt ut, men det kommer ingen eksempler på hva slags byråkrati vi kan kutte (annet enn at hun i en bisetning nevner at hun vil fjerne helseregionene), annet enn at vi *definitivt kan kutte i det*. Audun Lysbakken gjør en feil når han ”innrømmer” at det alltid vil være helsekø, og at målet er å organisere køen på riktig måte. Når køen blir skurken, blir den som forsvarer skurken også en skurk. Spesielt når Lysbakken er i en underdog-posisjon, med et dårlig ethos. Siv Jensen bruker dette utsagnet for å underbygge en implisert påstand om at de rødgrønne ikke innser alvoret i helsevesenet. Grande kaster seg på og stiller spørsmålet om hvordan folk i køen synes det er å høre at noen forsvarer køen.

Tvetydig

Et annet retorisk valg er å være tvetydig. Desto mer jeg analyserte ordene til Siv Jensen, jo mer usikker ble jeg på hva som egentlig var Frp-politikk. Ytringene kan først gi et inntrykk av at politikken er opposisjonell og blir presentert i klartekst, men dersom man går nøye gjennom argumentasjonen, ser man at budskapet er tvetydig. Et eksempel her er finansiering av helsevesenet. Siv Jensen sier det vil koste å få bort helsekøene, men hun sier også at vi kan spare penger på å få folk ut av køen, og på å kutte byråkratiet. Derfor blir det uklart om hun totalt sett vil bruke mer penger eller mindre penger. Det er også uklart hvor disse pengene skal komme fra. Oljefondet blir ikke holdt opp som et trumfkort i debatten, og det er usikkert om hun vil bruke mer oljepenger enn de andre borgerlige partiene, med tanke på det hun sier i debatten. Det som er mest tvetydig av alt er handlingsregelen. Siv Jensen svarer til slutt ”nei” på at hun ikke vil følge handlingsregelen fordi hun mener det alene ikke er svaret på en ansvarlig økonomi. I denne påstanden ligger det et usikkerhetsmoment, for er ikke handlingsregelen ansvarlig økonomi, eller er den bare ikke det alene? I sitt partiprogram skriver Frp at de vil føre en ansvarlig økonomisk politikk, og de mener ”det er behov for å erstatte dagens handlingsregel med et nytt ankerfeste for den økonomiske politikken” (Frps handlingsprogram 2013-2017. De andre borgerlige

partiene svarer at handlingsregelen ligger fast. For dem tuftes argumentasjonen på at handlingsregelen *er* ansvarlig økonomisk politikk. Hareide poengterer også at Erna Solberg aldri kommer til å fire på det. Når ordet kommer til Solberg svarer hun at de kommer til å følge en ansvarlig økonomisk politikk, og at ”dette var utrolig avklarende”. Spørsmålet de ikke har svart på er *hva slags* politikk som er en ansvarlig økonomisk politikk.

Agumentere med vedtatte, overordnede sannheter

I et tilfelle i helsedebatten argumenterer Jensen for at deres helsemodell er bra fordi ”folk greier å tenke selv”. Dette er en hjemmel de fleste av oss kan si oss enige i. Det er i alle fall ikke akseptert å si det høyt at folk ikke greier å tenke selv. For Frper individet viktig, individet er i sentrum, og det er individet som skal ha makten over sitt eget liv, ikke staten. Men Trine Skei Grande motsier denne påstanden når hun sier at Høyres (og da også Frps) helsemodell legger for mye ansvar på enkeltindividet. Hennes argumentasjon baserer seg på at syke folk ikke alltid er i stand til å finne ut hvor det er ledig kapasitet, og dermed ikke klarer å tenke selv.

Kampen om hva som er miljøvennlig

I miljødebatten argumenterer Siv Jensen for å eie miljøbegrepet. Hun prøver å argumentere for hva som er mest miljøvennlig, og det blir satt opp som et klassisk kostnad - versus inntjeningsspørsmål. Her argumenterer Siv Jensen for at Frp ikke er klimafiendtlige. Hun argumenterer blant annet for at det er bedre for miljøet å ta opp norsk olje fordi alternativet ute i verden er kull, og det forurenses mer. Men Siv Jensen argumenterer også for at elektrifisert vannkraft bør gå på bekostning av naturvern når hun sier at MDG er mot deres forslag fordi de er for naturvern. MDG argumenterer mot Jensen om hva som er miljøvennlig og ikke, men det er tydelig at Hanna Marcussen, fra MDG, har lite erfaring med å være i duell med en så erfaren politiker som Siv Jensen, og hun blir derfor overkjørt i duellen. Det ligger ingen påstander om hvorfor man skal satse på miljøet fra Frps side.

Motstridende og usikre hjemler

Vi har allerede vært litt inne på det, men flere av figurene i analysen viser at Siv Jensen baserer seg på hjemler ikke alle vil være enige i, og som til tider kan motsi seg selv. Det som derimot er viktig å påpeke er at de som allerede deler Frps verdisyn sannsynligvis vil akseptere disse hjemlene. Det hun derimot kan støte fra seg, er velgere fra KrF og Venstre som for eksempel ikke vil akseptere at norsk oljeindustri er viktigere enn å få ned klimagassutslippene, og at velferdssamfunnet ikke kan leve uten en oljekran i fri flyt.

6. Drøfting av resultat

6.1. De riktige spørsmålene?

Det er tydelig at dagens journalistikk blir dratt mellom to retninger; å skape underholdning, og å drive folkeopplysning. Partilederne får snakke uten preferanser fra journalister, men de får også spørsmål der journalistene helt klart er ute etter en viss type svar, og er ute etter konfrontasjoner. Eksempler på spørsmål der journalistene er spesielt pågående er når Siv Jensen og Erna Solberg må svare på spørsmål om handlingsregelen, når Trine Skei Grande må svare på hvordan de skal bli enige i klimapolitikken med Frp, og om Jens Stoltenberg kan regjere alene etter valget om de borgerlige ikke greier å danne en levedyktig regjering. Journalistene er rause når det gjelder å gi partilederne tid til å snakke; de kommenterer og avbryter sjelden partilederne i forhold til hvor mange henvendelser de får, og partilederne får som regel fullføre et poeng før ordet går videre. Men med tanke på Siv Jensens retoriske valg i debatten, og den politiske uenigheten blant de borgerlige må vi stille oss selv spørsmålet om journalistene stilte de riktige spørsmålene? For dersom journalistene hadde stilt de riktige spørsmålene, hadde sannsynligvis ikke de retoriske valgene om å være vag, tvetydig og overordnet, fungert. La meg nevne noen eksempler. I stedet for å kjøre hardt på for å få Siv Jensen og Erna Solberg til å svare på om de vil følge handlingsregelen, kunne de heller spurt om hvorfor den er viktig, og hvorfor den skaper uenighet. Ikke én gang stiller de Siv Jensen spørsmålet: ”Men hvis du ikke er for handlingsregelen, hva slags politiske tiltak vil du innføre for å hindre at en for høy bruk av oljepenger skaper inflasjon i økonomien, og hever boligrenten vår?” Når journalistene spør Trine Skei Grande om hun er mest enig med MDG eller Frp kunne de heller spurt om hun er enig i at energihensyn skal veie tyngre enn miljøhensyn, for det er der uenigheten mellom Venstre og Frp ligger. Når Erna Solberg får et spørsmål om å vurdere hva det er vanskelig å bli enig om, svarer hun slik:

Ja, det er klart vi er uenig om Lofoten, Vesterålen og Senja. Vi er – spørsmålet om fattige i verden er vi helt enige om er viktig. Vi er veldig opptatt av at vår bistandspolitikk skal fungere. Og skal henge sammen med vår handelspolitikk slik at vi gjør det som virkelig får ting til å løfte seg fremover. Vi er enige om at vi skal ha en satsing for eldre, det tror jeg alle er og jeg er jo veldig opptatt av at vi skal få en skikkelig satsing som kan løfte kunnskapen i skolen.

Men la oss nå se på hva hun *egentlig* sier. Hun vedgår at de er uenige om Lofoten, Vesterålen og Senja, men så bruker hun resten av innlegget på å snakke overordnet om saker alle vil si seg

enige i at er viktige. Men hva skjer når Frps fanesak i eldreomsorgen er å ha statlig finansiering av eldreomsorgen, og dette er noe de andre borgerlige partiene er fullstendig uenige i at er en god løsning? Et annet eksempel er når Siv Jensen ved gjentatte ganger anklager byråkratiet. Ville det ikke vært interessant om Siv Jensen hadde fått spørsmålet ”hva slags slags byråkrati vil du kutte?” For vi er alle enige om at leger bør behandle pasienter og ikke papir, men hva om papiret er en forutsetning for at legene kan behandle pasienten? Hvorfor er byråkratiet der? De borgerlige får entusiastisk lansere kutting av byråkratiet som en løsning, men ingen får vite hva det egentlig dreier seg om. Helt til sist kan vi nevne en påstand fra Erna Solberg om at hun håper alle de fire partier vil bli en del av en ny borgerlige regjering ”fordi da blir det best politikk”. Er ikke det en litt absurd påstand i en valgkamp? Alle partier hadde villet styre alene om de hadde kunnet gjøre det. Et parti ønsker å få gjennom deres politikk, ikke andres. Men hun får ikke spørsmålet: ”hvorfor blir det best politikk om alle dere fire får styre sammen?” Disse eksemplene ovenfor viser at debatten i høy grad tegner seg opp som et planlagt event. Man er for opptatt med å trække i vei på en ferdig oppmerket løype, at man ikke ser de interessante stikkveiene som dukker opp underveis. Det som egentlig er de interessante uenighetene flyr under radaren, og blir ikke oppdaget. Det er selvfølgelig lett å være etterpåklok når man har god tid og kan analysere ethvert ord som blir sagt, men sannsynligvis stiller man ikke de riktige spørsmålene fordi man ikke hører godt nok etter hva partilederne sier. Om det er fordi debattene må holde et for høyt tempo til at journalistene kan følge med på hva partilederne sier, eller om man er for opptatt av å huske på hva man har planlagt rundt neste sving, eller at dette bare er tilfellet for akkurat denne debatten, er vanskelig å svare på. Uansett kan man spørre seg hva velgerne vil få ut av en debatt der de riktige spørsmålene ikke blir stilt.

6.2. Fremtidens Fremskrittsparti

Frp begynte sin politiske reise som ”Anders Langes Parti til sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlige inngrep” (Holje 2009:11). Det Siv Jensen gjorde for å håndtere den retoriske samarbeidsutfordringen var først å fremst å være vag, tvetydig, overordnet, og å angripe symbolske skurker som byråkrati og helsekøer. Denne oppgaven viser at partiet fortsatt er tuftet på verdier som nedsettelse av skatter avgifter og offentlige inngrep, men retorikken har forandret seg. Vi har gått fra Carl I. Hagens definisjon av handlingsregelen: ”avguden i norsk økonomi, handlingsregelen, må bort. Den hindrer sunn fornuft” (Hagen 2010:82) til Siv Jensens: ”Nei, vi

kommer til å bli enige om en ansvarlig økonomisk politikk, og vi mener at handlingsregelen alene ikke er svaret på det” (debatten). Det ligger en ny beskjedenhet i retorikken. Fortsatt har partiet et problem med byråkratiet, de vil gjerne privatisere så mye de kan, og det ligger en antakelse om at de vil bruke mer penger. Men bare en antagelse. Når de retoriske strategiene handlet om å være vag og tvetydig går Frp over i en annen retorisk æra. Men det er kanskje en naturlig konsekvens av et ønske om å bli et ansvarlig regjeringsparti? Man kan ikke stå med en opposisjonell ropert som det minste partiet i en mindretallsregjering. Etter 40 år i opposisjon innså noen i partiet at man måtte velge mellom å være et enestående opposisjonsparti, og å være et ansvarlig regjeringsparti. I alle fall når trenden de siste 60 år har vært koalisjonsregjeringer, og det ikke er noe som tyder på at vi går tilbake til ettpartiregjeringer med flertall på Stortinget. Sandberg sier i sin selvbiografi at Carl I. Hagen var en hard partileder, ”men i en stortingsgruppe som vår, med så mange individualister uten evne til å marsjere i takt, må lederen nødvendigvis være tøff og litt hard i blant” (Sandberg 2013:255). Men skal historien om at de nå er et voksent regjeringsparti være troverdig, må individualistene temmes. Kan Carl I. Hagen da stå på talerstolen i Oslo rådhus og fortelle at (Hagen i bystyret 07.05.2014) CO² ikke har noe med klimaendringene å gjøre fordi det er en helt naturlig gass⁵? Og bør man klappe for at *ingen* av Frps stortingsrepresentanter svarte ja på om de trodde klimaendringene var menneskeskapte i en undersøkelse gjort av miljømagasinet Putsj? ⁶ Er det politisk akseptabelt for et regjeringsparti å stå frem som skeptisk til menneskeskapte klimaendringer i 2014? Et ethos dannes ikke bare av det du sier om deg selv, men hvordan andre oppfatter deg. I fremtiden vil det sannsynligvis ikke lenger være en redning at partilederen fronter en politikk, og ”de løse kanonene”⁷ noe annet. Det er ikke sikkert at det deres nye ethos som et ansvarlig regjeringsparti tåler løse kanoner. De retoriske valgene Siv Jensen gjorde i argumentasjonen i debatten jeg har analysert, var sannsynligvis korrekte dersom målet var å komme i regjering. Spørsmålet er om den retoriske brobyggingen er riktig fundamentert for de fremtidige politiske strømningene. Det tok 40 år å komme seg inn i en regjering. Men alle retorikere vet at ethos er en foranderlig form. Ansvarlighet må opprettholdes og samkjøres. Retorikken kan ikke ta deg lenger enn fundamentet kan bære deg.

---

⁵ problemet er ikke at gassen eksisterer, det er at vi skaper for mye av den

⁶ ”Da Natur og Ungdom spurte alle FrPs stortingsrepresentanter om de trodde klimaendringene var menneskeskapte, var det ingen som svarte ja. Det synes jeg vi skal klappe for! – Kent Andersen, Oslo Frp på Frps landsmøte – i Putsj 2014

7. Kilder

Aalberg, Toril & Therese Saur (2007), ”Politisk reklame - visuelt stemmefiske?” i Anders Todal Jenssen & Toril Aalberg, red., *Den medialiserte politikken*, s. 245-263. Oslo: Universitetsforlaget

Aardal, Bernt (2011a): ”Mange blir valgt, men få blir gjenvalgt”. I Bernt Aardal (red): *Det politiske landskap. En studie av Stortingsvalget 2009*. s.13-40. Oslo: Cappelen Damm 1.utgave 1.opplag

Aardal, Bernt (2011b): ”Et politisk kart over Norge” I: Bernt Aardal (red): *Det politiske landskap. En studie av Stortingsvalget 2009*. s. 363-380. Oslo: Cappelen Damm 1.utgave 1.opplag

Aardal, Bernt og Johanne Bergh og Atle Hennum Haugsgjerd (2014): *Velgervandringer og valgdeltakelse ved stortingsvalget 2013. De første resultater fra Valgundersøkelsen*. Institutt for samfunnsforskning. Pdf.
URL: <http://www.samfunnsforskning.no/Publikasjoner/Papers/2014/2014-004>
[lastet ned 14.04.2014]

Aftenposten.no (11.09.2013): ”Hva står partiene egentlig for?”
URL: <http://www.aftenposten.no/spesial/Hva-star-partiene-egentlig-for-7302772.html>
[Lesedato: 16.03.2014]

Berge, Kjell Lars (under utgivelse i 2014): ”Hva er politisk retorikk?”. *Universitetet i Oslo*

Bitzer, Lloyd F. (1997): ”Klassikeren. Den retoriske situation.” *Rhetorica Scandinavica* nr. 3/September

Bollestad, Olaug (07.01.2014): "Bedre pasientbehandling, ikke usunn konkurranse." *Krf.no*.
URL: http://www.krf.no/ikbViewer/page/krf/artikkel?p_document_id=77585&hov-edtema=15059
[lesedato 18.05.2014]

Bt.no (18.11.2011): "Frp er kvitt en løs kanon".
URL: http://www.bt.no/nyheter/innenriks/--Frp-er-kvitt-en-los-kanon-2611275.html#.U4yTZ1h_uBQ8
[Lesedato: 20.05.2014]

Dagsavisen.no (25.05.2014): "Løse kanoner forverrer asylstriden."
URL: <http://www.dagsavisen.no/samfunn/lose-kanoner-forverrer-asylstriden/>
[Lesedato: 20.05.2014]

Frp (2013): "Prinsipp - og handlingsprogram". Pdf.
URL: <http://www.frp.no/nor/mener/En-enklere-hverdag/Prinsipp-og-handlingsprogram>
[lastet ned: 23.05.2014]

Gelang, Marie(2008): *Actiokapitalet – retorikens ickeverbale resurser*. Åstorp: Retorikförlaget

Hagen, Carl Ivar (1985c): "Vi er farlige!". *virksommeord.uib.no*
URL: <http://www.virksommeord.uib.no>
[lesedato fra Holje 2009 14.04.08]

Hagen, Carl Ivar (2010): *Klar tale*. Oslo: Cappelen Damm

Hagen, Carl Ivar (07.05.2014): "Strategi for energieffektive og klimanøytrale bygg– byrådssakn 181 av 10.10.2013". I: *Oslo bystyre*.
URL: <http://bystyret.oslo.exss.no/playlistui/?date=2014-05-07&s=02%3A40%3A12&e=02%3A40%3A55&cid=124>
[Visningsdato 23.05.2014]

Hagen, Ståle (05.05.2014): ”Derfor er De Grønne et venstreparti”. *Civita.no*.

URL: <https://www.civita.no/2014/05/05/derfor-er-de-gronne-et-venstreparti>

[Lesedato: 20.05.2014]

Hagen, Ståle (10.05.2014): ”De Grønne glemmer virkeligheten.” *Aftenposten.no*

URL: http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/De-Gronne-glemmer-virkeligheten-7561990.html#.U4xX3lh_uBQ

[Lesedato 20.05.2014]

Hansson, Rasmus (07.05.2014): ”Tenketank med gamle tanker”. *Aftenposten.no*.

URL: <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Tenketank-med-gamle-tanker-7558910.html>

[Lesedato 20.05.2014]

Hernes, Gudmund (1978): *Det medievridde samfunn*. I: Gudmund Hernes. red: Oslo Universitetsforlaget

Holje, Cathrine (2009): *Retorikk i DNA of Frp. To arbeiderpartier. To budskap?* Oslo: Forlag1

Jamtøy, Ann Iren og Toril Aalberg (2007): ”TV-seernes vurdering av den medialiserte politikken.” I: Anders Todal Jenssen & Toril Aalberg, red., *Den medialiserte politikken*, (s. 223-243). Oslo: Universitetsforlaget

Jenssen, Anders Todal (2007a): ”Den medialiserte politikken”. I: Anders Todal Jenssen & Toril Aalberg, red., *Den medialiserte politikken*, s.9-24. Oslo: Universitetsforlaget

Jenssen, Anders Todal (2007b): ”Om talekunst og følelser”. I: Anders Todal Jenssen & Toril Aalberg, red. *Den medialiserte politikken* (s.25-51). Oslo: Universitetsforlaget

Johansen, Anders (2002): *Talerens troverdighet. Tekniske og kulturelle betingelser for politisk retorikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Jørgensen, Charlotte og Merete Onsberg (2008): *Praktisk argumentation. Grundbok i retorisk argumentation*. Åstorp: Retorikförlaget

Karlsen, Rune og Bernt Aardal (2011): "Kamp om dagsorden og sakseierskap". I: Bernt Aardal (red): *Det politiske landskap. En studie av Stortingsvalget 2009*. (s. 131-161). Oslo: Cappelen Damm 1.utgave 1.opplag

Kjeldsen, Jens E. (2006): *Retorikk i vår tid. En innføring i moderne retorisk teori*. Oslo: Spartacus 2. Opplag

Kjærnsrød, Erlend (16.05.2014): Tema: *helsepolitikk og stykkprisfinansiering*. E-post.

Kock, Christian (2006): "Multiple Warrants in Practical reasoning." I: Hitchcock, D og Verheij B. (red). *Arguing in the Toulmin Modell. New Essays in Argument Analysis and evaluation*. (s.247-256)

Kock, Christian (2011): *De svarer ikke. Fordummende usikke i den politiske debat*. Århus: Gyldendal

Larssen, André Melchior (30.01.2014): Tema: *valg av kjernesaker*. E-post.

Lerø, Magne (24.02.2014): "Frp på dobbeltspor". *Ukeavisenledelse.no*.
URL: <http://www.ukeavisenledelse.no/redaktorens-mening/frp-pa-dobbeltspor>
[Lesedato: 20.05.2014]

Listhaug, Ola og Bernt Aardal (2011): "Politisk tillit – et mål på demokratiets helsetilstand". I: Bernt Aardal (red): *Det politiske landskap. En studie av Stortingsvalget 2009*. Oslo: Cappelen Damm 1.utgave 1.opplag

Lianes, Dorte M. (2010): *Partilederutspørringene 2009. En innholdsanalyse*. Masteroppgave ved Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo.

- Malkenes, Simon (20.03.2012): "Frp's to tunger." *Dagbladet.no* URL:
<http://www.dagbladet.no/2012/03/20/kultur/debatt/politikk/frp/retorikk/20759190/>
[Lesedato: 20.05.2014]
- Malkenes, Simon (2012): *Apokalypse Oslo*. Oslo: Samlaget
- Marsdal, Magnus E. (2008): *Frp-koden. Hemmeligheten bak Fremskrittspartiets suksess*. Oslo: Forlaget Manifest.
- Narud, Hanne Marthe og Henry Valen (2004): I: Aardal, Bernt, Anne Krogstad, Hanne Marthe Narud (red). *I valgkampens hete*. (s.33-56). Oslo: Universitetsforlaget
- Narud, Hanne Marthe (2011a): "Politiske avstander og regjeringalternativ ved valget 2009I: Bernt Aardal (red): *Det politiske landskap. En studie av Stortingsvalget 2009*. (s. 195-224). Oslo: Cappelen Damm 1.utgave 1.opplag
- Narud, Hanne Marthe (2011b): "Et regjeringsvalg i skyggen av finanskrisen". I: Bernt Aardal (red): *Det politiske landskap. En studie av Stortingsvalget 2009*. (s. 225-260) Bernt Aardal (red). Oslo: Cappelen Damm 1.utgave 1.opplag
- Nrk.no* (07.10.2013): "Valgresultat". URL: <http://nrk.no/valg2013/valgresultat/>
[Lesedato: 06.04. 2013]
- Nrk.no* (06.09.2013): "Partilederdebatten". URL: <http://tv.nrk.no/serie/valg-2013-tv/nnfa80004013/06-09-2013>
[Lesedato: våren 2014]
- Nrk.no* (03.09.2009): "Heller Jens enn Jensen". URL: http://www.nrk.no/norge/sponheim_-heller-jens-enn-jensen-1.6759926
[Lesedato: 07.03.2014]

- Nybø, Vigdis (2012): *Argumentasjonsdemokratiet i krise. En normativ argumentasjonsanalyse av den første partilederdebatten ved Kommunestyre- og Fylkestingvalget i 2011*. Masteroppgave i retorikk og språklig kommunikasjon ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier. Universitetet i Oslo.
- Olsen, Gunhild Ring (2012): "Dagbladet. «Libya på topp og pupp under.»" s.69-106 I: Svein Brurås (red). *Nyhetsvurderinger. På innsiden i fem redaksjoner*. Kristiansand: IJ-forlaget
- Putsj* (2014): Sitat fra Kent Andersen på Frps landsmøte. 3. utgave
s.4 URL: http://issuu.com/knutarnekk.oseid/docs/putsj__3_
[lesedato 22.05.2014]
- Sandberg, Per (2013): *Mot min vilje. Oppklaring av et politisk liv*. Oslo. Juritzen forlag.
- Sidnell, Jack (2010): *Conversation Analysis. An introduction*. Chichester: Wiley Blackwell
- Staavi, Tom (07.05.2013): "Slik begrenses oljepengebruken. Handlingsregelen for dummies". I *dinepenger.no*. URL: <http://www.dinepenger.no/kommentarer/handlingsregelen-for-dummies/20366539>
[lesedato: 20.05.2014]
- Syltebø, Tone (2011): *Jakten på Frp-velgeren*. Masteroppgave ved Institutt for informasjons-og medievitenskap ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet Universitetet i Bergen. Vår 2011.
- Svennevig, Jan, Sonia Arisland og Anna Solvoll Rognmo (2012⁸): "Jeg bare spør..." Pågående intervjuetil i partilederutspørringer. Universitetet i oslo

---

⁸ dobbeltsjekk

Thorbjørnsrud, Kjersti (2010): "Med media som 7.sans. Norsk politikk som ekstremt case". I:
Sosialogi i dag. Vol 40 nr. 4. (s.77-91)
URL: <http://ojs.novus.no/index.php/SID/article/view/39/38>
[Lesedato: 05.05.2014]

Toulmin, Stephen E. (2003): *The uses of argument*. Cambridge University Press.

Tjernshaugen, Andreas, Bernt Aardal og Ann Therese Gullberg (2011): "Det første klimavalget?
Miljø og klimaspørsmålenes plass ved valget i 2009.". I: Bernt Aardal (red) *Det
politiske landskap. En studie av Stortingsvalget 2009*. Oslo: Cappelen Damm
1.utgave 1.opplag

Vatnøy, Eirik (2009): "Retorikk og politikk. Partiprogrammene 2009-2013. En sammenliknende
analyse." *Civita-notat* nr. 11. Pdf.
URL:<http://www.civita.no/assets/2009/08/1064-civita-notat-11-2009.pdf>
[Lastet ned: 02.06.2013]

Vatnøy, Eirik (2010): *Velg 09 – journalistikk og retorikk i norsk valgkamp*. Oslo: Civita

Strand, Arne og Kjetil Bragli Alstadheim, Frithjof Jacobsen: (24.08.2012): "Ett år til valget -
politisk værvarsel". *Civita.no*
URL: <http://www.civita.no/2012/08/24/film-fra-frokostmote-23-8-ett-ar-til-valget-politisk-vaervarsel>
[Visningsdato: 10.03.2014]

Vg.no (22.05.2013a): "KrF og Venstre åpner for budsjettssamarbeid med Jens".
URL: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/valget-2013/krf-og-venstre-aapner-for-budsjettssamarbeid-med-jens/a/10116665/>
[Lesedato: 20.05.2014]

Vg.no (22.05.2013b): "Venstre- og KrF-velgere vil ikke i regjering med Frp".

URL: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/hoeyre/venstre-og-krf-velgere-vil-ikke-i-regjering-med-frp/a/10116584/>

[Lesedato: 20.05.2014]

Vl.no (10.08.2013): "Bingo å stemme på Høyre".

URL: <http://www.vl.no/samfunn/hareide-bingo-%C3%A5-stemme-p%C3%A5-h%C3%B8yre-1.29672>

[Lesedato: 20.05.2014]

8. VEDLEGG

8.1. Transkripsjon av partilederdebatten

//Nedenfor følger en transkripsjon av debatten. Det er viktig å påpeke at det nedenfor vil være mye merkelig setningsoppbygning, og dialektord ettersom jeg har transkribert debatt ut fra hva partilederne har sagt, med fyllord og det hele. //

Introduksjon

1. Introduksjon Voiceover:

Vi er i Chateau Neuf, studentenes storstove i Oslo.
I 200 år har dette vert kalla den friaste talarstolen i landet. Her har ei rekke kjende politikara starta si karriere. I kveld kan valet bli avgjort. Partileiarane står klare til den tradisjonsrike, avsluttande partileiardabettan. Frå Sosialistisk Venstreparti, Audun Lysbakken, frå Senterparti, Liv Signe Navarsete, frå Arbeiderparti, Jens Stoltenberg, frå Høgre, Erna Solberg, frå Framstegspartiet, Siv Jensen, frå Kristeleg Folkeparti, Knut Arild Hareide, frå Venstre, Trine Skei Grande. Kveldens programleiarar er Ingrid Stenvold og Nina oving.
(00.29-01.15)

2. Journalist:

Hjertelig velkommen til den siste store partilederdebatten i NRK.

3. Journalist :

Meningsmålingen tyder på at det blir et regjeringsskifte, men fortsatt er det mange velgere som ikke har bestemt seg, og nå har partilederne en siste sjanse til å overbevise nettopp dem. På NRK.no så følger vi med på både spørsmål og kommentarer som kommer inn underveis, i løpet av sendingen.

4. Journalist:

Et av de sentrale spørsmålene i denne valgkampen har vært i hvilken grad private skal bidra, i skolen, i samferdsel, og i helse.

5. Journalist:

Og vi har foretatt en meningsmåling. Der spurte vi: "vil flere private aktører gjøre norsk helsevesenet bedre?" Og svaren dem fordelte seg slik: 50 prosent svarte ja. 42 prosent svarte nei. Mens åtte prosent svarte vet ikke.

Private aktører i helsevesenet

6. Journalist:

Jens Stoltenberg, femti prosent fortalte at de tror flere private aktører vil gjøre helsevesenet bedre, hva ville du svart?

7. Arbeiderpartiet

Jeg tror jeg ville svart ja på det spørsmålet. Simpelthen fordi jeg mener at i tillegg til det offentlige helsevesenet, så gjør de private en viktig jobb, og vi har nesten doblet kjøpet av private tjenester på de offentlige budsjettene siden vi overtok i 2005. Og enten det er Feideklinikken eller Aleris så gjør de veldig nyttige ting. Jeg sjekket nå, og vi kjøper 6000 kneoperasjoner fra private klinikker. Så det er et uttrykk for det vi ønsker.

(02.28-02.54) = 26 sekunder

8. Journalist:

Jo, jo, men, men bare... spørsmålet mitt var jo, eh, vi-ville du sagt ja til at enda flere aktører skal inn?

9. Arbeiderpartiet:

Ja, jeg prøvde å si at vi har allerede doblet, så vi har jo allerede økt kjøpet av private, og vi har jo lagt en plan der vi skal bruke 12 milliarder kroner mer på helse. Der vi skal behandle og utrede en million flere pasienter. Og da er det klart at da skal vi både bruke det offentlige og det private. Så diskusjonen handler jo ikke om vi skal bruke private. Det diskusjonen handler om det er hvorvidt vi skal innføre et helt nytt system der private kommersielle klinikker skal få automatisk tilgang på penger, på bekostning av det offentlige. Og det er jeg imot for da blir det ikke lenger behov, men det blir lønnsomhet som bestemmer hvem som får behandling først. Og det er det vi diskuterer, og ikke om vi skal bruke private, for det har vi gjort i alle år, og det kommer vi til å fortsette å gjøre.

(03.00-03.41) = 41 sekunder

10. Journalist:

Men under din tid i regjering så har det vært en kraftig økning av bedrifter og enkeltpersoner som tegner privat helseforsikring. Det sier vel noe om at de ikke stoler på det helsevesenet du har, og at du ikke har tatt i bruk private nok?

11. Arbeiderpartiet:

Jeg skal ikke nekte noen å tegne private helseforsikring. Men altså, helseforsikringer dekker 0,2 prosent av helsetutgiftene sammenliknet med offentlige utgifter, så 99,8 prosent dekkes av det offentlige og 0,2 dekkes av private helseforsikringer. Og da synes jeg det er litt rart å kalle det et todelt helsevesen. Altså vi bruker det offentlige, og har betydelig økt behandlingskapasiteten. Det er 1,6 millioner flere

behandlinger og utredninger og kvaliteten har økt, så vi skal fortsette med det, vi skal investere i folk, vi skal investere i utstyr, vi skal investere i bygg, men det avgjørende er at vi vil ikke ha en kommersialisering av helsevesenet der de private automatisk får forrang for det offentlige helsevesenet som Ullevål, St.Olav, Haukland og andre sykehus. Da går vi i feil retning og da går pengene ikke til behov som ikke styrer norsk helsevesen, og det er jeg imot.

(03.56-04.47) = 51 sekunder

12. Journalist:

Erna Solberg, spørsmålet våres. Spørsmålet våres vise at det e en overvekt som støtte deg og Høyre i å ta i bruk private – i litt større grad. Som Jens Stoltenberg seie, de Rødgrønne har jo også brukt private. Ka e det eg som pasient vil merke som forskjell med din løysning?

13. Høyre:

At du skal få de samme valgmulighetene som de som har en helseforsikring. Det er, er altså fem ganger så mange som har tegnet en helseforsikring som under denne regjeringen som det det var tidligere. Og det er faktisk en ganske stor mistillit til regjeringens politikk, for det betyr at for å være sikker på å få behandling så har fagforeningen sloss for å få dette av sine arbeidsgivere. Til og med e det sånn i forsvaret at det e staten som kjøper helseforsikringer til statlig ansatte, og det er fordi man ikke tror på at man kommer raskt nok til behandling. Vi har sagt at du skal komme like raskt til behandling når du har offentlig finansiering, ved at vi sørger for at du får et fritt behandlingsvalg. Og så må eg si at eg er litt forbauset over statsministeren. De har pepret landet med reklameplakater hvor de stiller mistillit til de private utøverne ved å si at det bare er profitt, men her står han og sier at det er helt fint. De bør kanskje velge hvor de legger seg i forhold til private, for det er veldig stor grad av mistillit mot de legene, og sykepleierne og andre som jobber i det privat sektor, som kommer ut av de reklameplakatene som Arbeiderpartiet har pepret landet med de siste ukene.

(05.09-06.12) = 63 sekunder

14. Journalist:

Men, men, men kort: hva vil din modell koste?

15. Høyre:

Ja, vi har sagt at vi vet ikke helt hvor mye den kommer til å koste fordi vi vet ikke hvor mange som vil bruke den. Men og, vi har sett at regjeringen egen ekspert på dette har antydnet at dette kan komme til å koste 2-3 milliarder kroner. Gjør det det så mener vi at det er vel anvendte kroner hvis vi gjennom å bruke de pengene får rusmisbrukere raskere til behandling, og ut av et rushelvete. Hvis vi sørger for at

mennesker som står i kreftkø raskere blir behandlet. Hvis vi sørger for at de 260 000 menneskene som står i kø benytter kommer raskere til behandling, så er det vel verdt å bruke 2- 3 milliarder kroner på det.

(06.17-06.50) = 33 sekunder

16. Journalist:

Vi skal rydde litt her ved dine potensielle samarbeidspartnere. Knut Arild Hariede, KrF støtte ikkje Høyre sin modell. Ka e din viktigste innvending mot dem?

17. Kristelig Folkeparti:

Ja vi e til dels enige med Høyres politikk, men det e og noe som skilje oss. Men jeg må jo si Erna har jo gjort en god valgkamp. Det virker som om statsministeren har snudd i valgkampen med tanke på det han svaret han gir på private sykehus. Men, men vi skilje oss litt fra Høyre. Det vi e veldig opptatt av e at det må vær en statlig kontroll og styring. Men vi sier gjerne ja til private sykehus. Og vi veit jo det at det fyste sykehuset i landet det kom i denna byen for 800 år sia, og det var et privat sykehus. Det var kyrkjo som stod for det. Og det var fordi noen var opptatt av nestekjærlighet, var opptatt, og det vi er opptatt av, det e blant annet de som e basert på ideell basis, de som e der fordi de har en ideell grunn for å vær der. De e vi opptatt av. Så har jo vi brukt nettopp private for å få ned køen der hvor det er behov. Og hvor er det behov? Innenfor rus, innenfor rehabilitering, ...der meine vi at vi ska bruka private, men vi må ikkje bruka de på en måte som gjør at vi utkonkurrerer det offentlige.

(07.02-08.14) = 72 sekunder

18. Journalist:

Trine Skei Grande, du må også forklare. Dere støtte heller ikkje eh, eh, Høyres modell. Du har sagt at den på sikt vil utarme det norske helsevesenet. På hvilken måte da?

19. Venstre:

Nei, æ e for så vidt enig i hele problembeskrivelsen til Høyre. Problemet e de lange køan, problemet er alle de som står i køen og ikke får nødvendig helsehjelp, og at det er dårlig helseøkonomi, og det er dårlig for dem. Og så synes jeg det er rart at statsministeren ikkje er meir bekymra over de økninga i forsikringa som kjem fordi det undergrave tilliten til det offentlige helsevesenet. Æ e veldig opptatt av at vi må ha et veldig sterkt helsevesen i bunn. Når æ opplever at et barn blir sjukt midt på natta, da nøtte det ikkje å finne ut kor det er ledige plassa hen. Da vil vi ha et godt sykehus med det beste lægeteamet klart. Men så må vi bruk private for å få ned køan, men også for innovasjon, og det å finn nye måta og driv på, det å finn nye måta å organiser på. Problemet er at statsministeren tar itj de køan på alvor.

(08.24-09.12) = 48 sekunder

20. Journalist:

Men Trine Skei Grande, vi spurte i forhold til Høyres modell...

21. Venstre:

Og æ kan godt sei de to tinga som æ synes e vanskelig med Høyres modell. Og det er at de lægg altfor mytj ansvar på den enkelte borger til å organiser livet sitt, og det å prøve å finn fram i dette systemet. Det e vanskelig nok å være sjuk i Norge om du ikkje også skal forhold dæ te å shoppe sånne ting. Og det andre er at det ondegrave – vi har liksom ikkje flere læga enn det vi har. Og vi må pass på at vi ikkje bygg opp et parallellsystem for da kaste vi bort masse pænga. Masse ressursa. Har vi først en MR-maskin så må vi sørge for at den MR-maskinen brukes hele døgnet. I stedet for å bygge opp en ny MR-maskin det private.

(09.15-09.47) = 32 sekunder

22. Journalisten:

Siv Jensen, eh, du er heller ikke helt fornøyd med Erna Solbergs modell?

23. Fremskrittspartiet:

Jeg er veldig glad for at Høyre har adoptert Fremskrittspartiets modell. Problemet – problemet til Høyre er at de har beholdt Arbeiderpartiets finansiering, og det blir det kø av. Det er jo derfor Fremskrittspartiet sier at skal vi løse utfordringene, og utnytte all ledig kapasitet både i det offentlige og det private helsevesenet, så må vi være villige til å betale det det koster. Men vi mener det er dyrere å la folk stå i kø, og greier vi altså å halvere helsekøen så vil det alene frigjøre tre milliarder kroner som kan gå til pasientbehandlingen. Men det deres undersøkelse egentlig viser er jo ikke om man er for private eller offentlig, det er at folk forventer å få behandling når de er syke i stedet for å gå i – stå i kø. Derfor er det viktig at vi utnytter all ledig kapasitet. Fordi folk klarer å tenke selv. Og de vil fullt mulig være i stand til å velge der hvor det er ledig kapasitet hvis de får anledning til det – og hvis det offentlige betaler regningen.

(09.53-10.43) = 50 sekunder

24. Journalist:

Jens Stoltenberg, ut ifra det du har hørt på borgerlig fløy her, skjønner du nå hva slags helsevesen vi kan få?

25. Arbeiderpartiet:

Nei, og derfor må man ikke stemme på dem. For vi bør ikke utsette oss for det kaoset. Fordi, fordi, fordi det de prøver å litt å skjule nå, det er at de er fortsatt grunnleggende uenige i hvordan vi skal betale for helsevesenet, Vi er enige om hvordan vi skal betale for helsevesenet, og vi har trappet opp helsevesenet, og vi mente både i valgkampen i 2005, og 2009, og i 2013, at grunnmuren må være det offentlige helsevesenet der behandler vi altså mange flere mennesker og så kan vi kjøpe private i tillegg. Jeg er for Diakonhjemmet jeg er for Haraldsplass, for Lovisenberg, og Feireklinikken har jeg vært for i mange år. Det var ikke noe jeg fant ut i denne valgkampen, de har fått mye mer penger, men det vi altså er mot det er den markedsbaserte løsningen der det er slik at disse private klinikkene de skal få penger uansett på bekostning av de offentlige sykehusene, og de offentlige sykehusene gjør ting som det aldri er mulig å tjene penger på som for eksempel akuttberedskapen, den er veldig viktig, men den kan aldri bli lønnsom. Som for eksempel de mer sammensatte og kompliserte lidelsene.
//Journalisten prøver å avbryte//

(10.48-11.46) = 58 sekunder

26. Arbeiderpartiet

Eller for eksempel utdanning-

(11.47 -11.49) = 2 sekunder

27. Journalist:

Stopp!

28. Journalist:

Vi må få inn Erna Solberg her nå. For du har fått

// Erna Solberg begynner å snakke før journalisten er ferdig//

29. Høyre:

Jeg synes ikke det er mulig å oppsummere disse fire innleggene og si at det er kaos. Det er bare i hodet til Jens at det er litt kaos. For han har ikke skjont -

(11.54-12.01) = 7 sekunder

30. Journalist:

Men, men samtlige samtlige av dine samarbeidspartnere har sterke, til dels sterke innvendinger mot din modell. Det er ikke bare Jens Stoltenberg.

31. Høyre:

Jeg tror at når vi har satt oss ned til å snakke mer om hva vi egentlig vil med denne modellen så kommer vi til å bli ganske enige om at det er

ganske genialt. For det å flytte makt fra systemet og til pasienten, det er en viktig del av å skape et godt helsevesen. Og det har vi gjort gang på gang, og hver gang vi har gjort det så har Arbeiderpartiet vært imot, og så har de kommet tilbake noen år senere når de har sett at dette er gode modeller. Det var i forhold til fritt sykehusvalg, det var i forhold til pasientrettigheter, det var i forhold til å sette en fast dato når du skulle få beskjed fra sykehuset om behandling. Pasientrettigheter som vi foreslår og som Arbeiderpartiet har stemt imot. Noe er det for de. Det eneste som er nytt de siste to dagene er at nå har Arbeiderpartiet funnet ut at sykehuskø finnes ikke. Nå har de funnet ut at det bare er å vente på behandling, og kø er feil ord å bruke.

(12.11-12.53) = 42 sekunder

32. Journalist:

Erna Solberg, Siv Jensen står og rister på hodet...

33. Fremskrittspartiet:

Det er egentlig bare en ting jeg og Erna trenger å rydde opp i, og det er hvorvidt vi skal sette et tak på hvor mange pasienter vi behandler i året, eller om det skal være behovene som styrer. Vi mener at det er behovene som skal avgjøre hvor mange pasienter vi finansierer hvert eneste år, og hvis vi mener det så må vi være villige til å finansiere det gjennom den typen overføringer og – vi gjør jo det. Hvis folk blir syke og blir sykemeldt så setter vi ikke et tak på hvor mange mennesker som får mottatt sykepengen. Og vi lar dem gjerne gå i måneder til tross for at det er mye dyrere enn om vi hadde vært villige til å finansiere det det kostet. Det må vi bli enige om, og det kommer Fremskrittspartiet til å sloss for hvis vi blir sterke i en ny regjering.

(12.57-13.35) = 38 sekunder

34. Journalist:

Da skal vi få inn en utfordrer fra Venstre flanke her, partileder Rødt, Bjørnar Moxnes. Eh, hvordan ville du beskrive det helsevesenet vi nå har etter åtte år med de rødgrønne?

35. Rødt:

Vi skal være stolte synes jeg at vårt felles helsevesen er blant verdens beste, men så har vi noen store problemer i det som må løses i det offentlige helsevesenet. Og derfor er det rart å ha en debatt som bare handler om å trekke inn kommersielle i stedet for. Jeg møter helsearbeidere som må fortelle meg at de må løpe fortere og fortere, at de må fylle ut flere og flere skjemaer, at de må bli mistrodd av ledere som har bakgrunn fra BI, men som ikke har vært en dag på sykehus før i sitt liv. Og det her skjer i det offentlige helsevesenet, så det her vil jo verken Arbeiderpartiet eller Høyre snakke om, for det var jo de

to som sammen med Frp i sin tid innførte sykehusreformene som gikk fra å behandle og gi omsorg, til å levere best på bunnlinjen i et regnskap, og da vi gikk fra å ha sykehus nært folk til å ha sammenslåinger, nedleggelser. Og her i Oslo har dere gjort det, dere har altså lagt ned Aker sykehus – en katastrofe og flyttet pasienter til Ahus hvor det er fullt, og folk legges på gangen og i sovesaler, mens det står ledige rom og ganger på Aker sykehus. Og jeg tror mange ønsker et svar på hva vil Arbeiderpartiet og Høyre gjøre med våre felles offentlige sykehus når problemene er store her i dag, og ikke bare snakke om kommersiell helse.

(13.48-15.01) = 13 sekunder

36. Journalist:

Audun Lysbakken. Audun Lysbakken, du har vært del av den rødgrønne regjeringen som Moxnes nå kritiserer, som i løpet av åtte år har ført et mer kommersialisert helsevesen. Tar du den kritikken på alvor?

37. Sosialistisk Venstreparti:

Det Moxnes kritiserer det er den sykehusreformen som kom før vi kom til makten, og som vi også stemte imot. Og det er en kritikk eg e helt enig i. Vi har brukt vår makt til å begrense de kommersielle innslagene i dagens helsevesen, men de e fortsatt for store. Det veivalget vi har no det e om vi vil ha en utvikling mot mer butikk, eller mot mindre butikk som SV står for. Eg ville svart nei på NRK sitt spørsmål, for eg mener at vi må sørge for at de beste legene, de beste sykepleierne, de beste hjelpepleierne, kommer inn i vårt felles offentlige helsevesen, og det e to problemer – to problemer med privatisering. Det ene e at Høyre vil innføre en ny måte å organisere køen på der det ikkje vil være de med de største behovene som kommer først, men de som e mest lønnsomme som kommersielle aktører vil ta. Og det andre problemet, det e at når vi innfører kommersielle elementer i helsesektoren, da er det noe som plutselig vil gå med overskudd, og vi vil at hver eneste krone vi bevilger til helse skal gå til helse. Det e jo pasientene som skal få overskudd i helsevesenet, ikkje eierne, det e liksom det som e poenget.

(15.20-16.21) = 61 sekunder

38. Journalist:

Siv. Siv Jensen, du, du har kalt eh, det, det helsevesenet de Rødgrønne har skapt, har faktisk kalt det et klassesdelt helsevesen. Det må du forklare.

39. Fremskrittspartiet:

Ja, det er jo fordi de private tilbudene i dag først og fremst er tilgjengelig for de som kan kjøpe seg ut av den offentlige køen. Enten fordi de har fet lommebok – Jonas Gahr Støre gjør det – eller fordi man har privat helseforsikring – som noen har. Vi mener at de private helsetjenestene skal være tilgjengelig for alle. Finansiert av det

offentlige. Men så må jeg jo si at Audun Lysbakken er ganske så freidig. Under denne regjeringen så har man altså tømt mange av landets lokalsykehus for innhold til tross for at man lovet at ingen lokalsykehus skulle legges ned. Så har man lagt ned Aker sykehus som Rødt helt riktig sier, og det er ikke ofte jeg er enig med Rødt, men det er altså viktig å sørge for at vi har nok sykehuskapasitet også hos det offentlige. Og derfor så handler jo debatten om sykehus om mer enn bare offentlig og privat. Det handler om hvordan vi skal finansiere de offentlige sykehusene i fremtiden, og der er derfor vi har sagt at vi må skille finansieringen for sykehusene i to. Vi må gi dem et eget investeringsbudsjett for at de kan investere i IKT, i nytt utstyr, i bygningsmasse og vedlikehold, slik at de slipper å tappe de pengene som ellers skulle gått til pasientbehandling. For det er den modellen som Jens Stoltenberg og Audun Lysbakken forsvarer.

(16.37- 17.45) = 58 sekunder

40. Journalist:

Og Liv Signe Navarsete. Den modellen som også du forsvare, ka seie du til denne kritikken?

41. Senterpartiet:

//Jensen prøver å avbryte, men Navarsete avviser henne //

Me har faktisk et av verdas beste helsevesen i Norge i dag, og hvis eg og en av mine får hjerteinfarkt, så vil eg at de skal få rask behandling enten det e i Laurdal eller i Oslo -

//noen prøver å avbryte//

– nei no må du høyre her, og det som me stå framfor no e ein heilt anna modell. Senterpartiet har jo ingen angst for private løysninga, men me e imot Høyre sine forslag fordi en massiv privatisering vil trekke både fagpersona og penga ut av vårt felles helsevesen. Det vil føre til massiv sentralisering, og det vil føra te at me får eit ulikt helsetilbod ulikt av hvor man bor i landet. Det blir jo ikkje bedre helsetjenester på Lillehammer selv om me bygg helsefabrikker i privat regi i Oslo. Og det e me sterkt imot, at me skal ha en slik utvikling av norsk helsevesen.

(17.51-18.39) = 48 sekunder

42. Journalist:

Erna Solberg.

43. Høyre:

Jeg synes at å kalle de private tilbudene for helsefabrikker e ganske arrogant. Det er faktisk god omsorg som gis. Det er gode behandlingstilbud. Vårt viktigste engasjement for å lage en god holdning. Jeg synes faktisk at vi er imot det klassesdelte samfunnet vi no ser. Vi mener at alle skal ha lik mulighet til å no velge å få behandling ulike steder. Og i dag er det altså sånn at du enten må ha

en hyggelig arbeidsgiver, en sterk fagforening, for å få til en helseforsikring, eller du må ha en stor lommebok. Vi mener at rettighetene skal ligge der. Men jeg synes at de stiller et helt betimelig spørsmål for vi skal altså stille et spørsmål om hva vi gjør med de viktigste delene av helsevesenet, og det er det offentlige systemet. Det å ha fritt behandlingsvalg det skal hjelp på de som står i kø, men det store løftet det skal vi gjøre i det offentlige helsevesenet det dreier seg om å få en fungerende kreftbehandling fra dag en, nemlig å innføre 24 timers behandling, og 48 timers rett på start av behandling hvis du har en kreftmistanke. Og det å sørge for at vi får diagnosesentere rundt omkring på, i alle helseregionene. Det er mange viktige ting vi skal gjøre ikke minst for å sikre kvaliteten på helseregionene. Men jeg må si jeg er enig i litt av kritikken av helsereformen som vi var med på. Og det er at det ble for mye økonomifokus og derfor har vi sagt; kvalitetsfokuset må være det viktigste fremover.

(18.44-20.00) = 76 sekunder

44. Sosialistisk Venstreparti

Men det må jeg få svare på -

45. Journalist:

Men nå ska Jens Stoltenberg få svare for det er litt spesielt her at hele høyresiden nå, eh, beskylder dere for å ha skapt et klassesdelt helsevesen.

46. Arbeiderpartiet

Ja, men altså, det er veldig spesielt, dels fordi at det de foreslår er virkelig noe som vil skape et klassesdelt helsevesen. Fordi det de vil er at markedet skal styre. Det er det som er i den modellen dere foreslår, og jeg har altså ikke noe imot at vi bruker private, men jeg mener at de kan ikke styre. Og det er utmerkede mennesker som jobber på private klinikker. Men vi kan ikke la den lønnsomheten som de må ha styre norsk helsevesen. De må jo ha avkastning, de må ha profitt, og du kan ikke la lønnsomhet bestemme hva vi skal satse pengene på, det må være behovene, og så er det en viktig ting til; vi har innført mange vanskelige reformer i norsk helsevesen. Men det har gitt oss et helsevesen i verdensklasse. Det er ikke mange år siden vi lå midt på treet i overlevelse. Nå ligger vi helt i verdenstoppen. Det er ikke mange år siden at flertallet av de som fikk en kreftdiagnose døde, nå overlever to av tre og det skyldes at vi har en spesialisering av sykehus slik at vi har gått fra å være midt på treet til å være en av de aller beste i kreftbehandling.

(20.14-21.05) = 51 sekunder

47. Journalist:

Moxnes.

48. Rød Valgallianse:

Nå ble jeg litt forvirra, for i starten av debatten så skrøt jo regjeringen av at de har brukt stadig mer penger på nettopp private og kommersielle, og nå er han plutselig mot de samme private, kommersielle. Du må nesten bestemme deg Jens, er du for eller imot. Og husk på det –

//journalisten avbryter ham//

(21.08-21.29) = 21 sekunder

49. Journalist:

Kort, la han svare kort på dette...Ja, Stoltenberg vær så god.

50. Arbeiderpartiet:

Ja, jeg sa at vi bruker kommersielle og private. Det har vi gjort i alle år, det er jo en del av norsk helsevesen i alle år, men det jeg sier er at vi kan ikke ha et finansieringssystem som gjør at de kommersielle får forrang fremfor de offentlige. Men det er jo ingen her som er mot Diakonhjemmet, det er ingen her som er mot Feireklinikken. Alle her kjøper kneoperasjoner av Aleris. Så det er ikke det vi diskuterer – det vi diskuterer er om de private skal få forrang foran det offentlige.

(21.31-21.54) = 23 sekunder

51. Journalist:

Lysbakken når folk står i kø, og det er fremdels køer under dere. Noen har penger, kan kjøpe seg plass foran de andre og få behandling, er ikke det et klassesdelt helsevesen?

52. Sosialistisk Venstreparti:

Det er jo det vi ikkje ønsker mer av. Det er jo det denna debatten handler om. Fordi det finnes, jo men det finnes – det finnes ikkje noe helsevesen helt uten kø. Det store spørsmålet er hvordan vi organiserer den køen. Og det som skiller det offentlige mot det kommersielle helsevesenet, er at det kommersielle kan ta de pasientene de vil og det er noe galt med denne debatten når Erna Solberg prøver å høres ut som Rødt, da er det åpenbart at hon seiler under falskt flagg. Det de gjorde sist de styrte var altså å innføre skattefradrag for private helseforsikringer. Høyre ønsket den utviklingen de. Det har vi prøvd å stoppe.

(22.07-22.43) = 36 sekunder

53. Journalisten:

Det, det, det skal du få svare på (til Erna Solberg). Trine Skei Grande først.

54. Venstre:

Æ lure på kossen folk har det som sitt og vent i de her køen, og sitt og høyre på den her debatten. Lure på ka dom tænke om når som forsvere køen. Forsvere det at vi egentlig undergrave det offentlige helsevesenet som vi gjør med den manglende tillitten te det. Vi burde ha strækt oss. Vi burde ha fonni på de kreative løsningen for å komme videre. Vi burde ha faktisk ha ført te at vi ha brukt meir private i de situasjonen her snakk om vi sko ha sørga for alt

(ikke hørbart, mikrofonen forsvinner)

byråkratiet innafor helsevesenet vårra. Vi sko ha sørga for at vi hadde brukt all de gode fagfolkan våre te å jobbe med pasienta ikke med papir. Og vi veit at onder denne regjeringa har køen økt, byråkratiet økt. Den avstanden mellom folk og sykehusan døm ha økt. Liv Signe har lagt ned lokalsykehus. Vi ser at den tilliten til det offentlige sykehuset faktisk svækkes. Æ e opptatt av at det offentlige helsevesenet ska vær bra. Da må vi sørge for at det faktisk blir bedre. Da hjelp det itj det med en ideologisk kamp mellom det offentlige og private modellerna. Da hjelp det faktisk bare at når e villig te å styre helsevesenet mot det som er viktig. Næmlig å behandle flæst mulig pasienta.

(22.49-23.53) = 64 sekunder

55. Journalist:

Navarsete.

56. Senterpartiet:

Det me har gjort i regjering det e jo å sikra at flest mulig får behandling nærast mulig der dei bur. Me har både opprettholde lokalsjukehus, og me har oppretta mange distriktsmedisinske sentre og lokalemedisinske sentre. Vi skal sentralisere det vi må, og desentralisere det me kan, men det som Erna Solberg gjer, gjer no, er jo igjen å mumla vekk at det blir kjempesvære forandringa med hennar politikk. Det hennar parti og politikk står for e jo den amerikanske modellen.

//noen prøver å avbryte//

- Jo jo enda på det e den amerikanske modellen -

57. Journalist:

Dette må Erna Solberg få svare på.

58. Senterpartiet:

Det blir veldig, veldig gode sjukehus, men milliona av de utenfor systemet i USA. Og det e enden på den vegen Erna Solberg går.

(23.54-24.35) = 41 sekunder (tellingen gjelder for både 56 og 58 siden Navarsete snakker mens journalisten snakker)

59. Journalisten:

Erna Solberg kjempestore forandringer, amerikanske tilstander?

60. Høyre:

Vi står for et skattefinansiert helsevesen. Mer skattefinansiert enn den gjengen som står der no. Og det markedet dere snakke om, og som dere så fnyser litt av, hvem e det? Jo det e prioriterte pasienta med rett te å velge. Som altså har sykdommer som er prioritert av det offentlige. Og så får de rett til å behandle det hvor det e. Det e mulig at dere foraktelig kaller det et marked, men jeg kaller det faktisk innbyggerne i Norge, og de fortjener bedre enn det dere leverer når dere setter de i kø både for å få diagnose, men også for å behandling, og så kø for å få rehabilitering. Kalle det marked syntes jeg egentlig er ganske uforskammet.

(24.37-25.13) = 36 sekunder

61. Kristelig Folkeparti:

To spørsmål til den Rødgrønne regjeringa: Det fyste dokke, ein av de fyste tinga dere gjorde var å slå sammen helse øst og helse sør. Det blei en altfor stor helseregion. Nå innrømmer helseminister Støre – den e for stor. Så kom dokk i gang med en helseprosess i Oslo. Riksrevisjonens konklusjon var at den var ute av kontroll. E det på den måten at dokk ønske å styre de offentlige sykehusene? E det med det i sikte at det e kunn bunnlunja som ska stå i fokus? Vi har opplevd da ansatte, pasienta –

//journalisten avbryter//

(25.19-26.00) = 41 sekunder

62. Journalist:

Har du spurt – har du stilt spørsmålet ditt no?

63. Kristelig Folkeparti:

Ja, eg lure på hvorfor har dokk styrt en prosess i Oslo som Riksrevisjonen har sagt er ute av kontroll?

//Jens Stoltenberg prøver å bryte inn: men, men”, og journalisten avbryter Hareide// -

(26.02-26.07) = 5 sekunder

64. Journalist:

Jens Stoltenberg, Jens Stoltenberg må få svare på dette.

65. Arbeiderpartiet:

Det er grunnleggende bare ett mål i helsepolitikken og det er antallet som får behandling og kvaliteten på den behandlingen. Og det er altså

1,6 millioner flere behandlinger og utredninger nå enn i 2005 og kvaliteten har økt. Både hvordan vi ser at det var i Norge for åtte år siden og når vi sammenlikner med andre land. Så er det mange problemer med mange oppgaver. Men så snakkes det her som om norsk helsevesen er i en jammerdal. Det er altså et av verdens beste helsevesen, og flere får behandling enn noen gang, Så skal vi investere i enda mer, vi sier en million flere behandlinger. Vi har satt av tolv millioner til sykehusbygg og flere ansatte og bedre kvalitet så det er altså flere gode resultater å nå og så skal vi få det enda et skritt videre. Men da kan vi ikke innføre markedstekning og kommersialisering. Da går helsevesenet i gal retning.

(26.07-26.56) = 49 sekunder

66. Journalist:

Men det er fremdeles køer og Lysbakken, er det ikke bedra da mens vi venter på disse andre løsningene Stoltenberg snakker om at, eh, at, eh, at det private overtar, og at det offentlige betaler?

67. Sosialistisk Venstreparti:

Vi må organisere det offentlige helsevesenet sånn at det kan behandle flest mulig. Problemet med privatisering er at det vil føre til en kamp om fagfolkene. Det betyr at vi som jo bare har en begrenset reserve med leger, sykepleiere og hjelpepleiere – det er ikke sånn at hemmelig her er de noe sted – vi må sørge for at de jobber der hvor vi trenger de mest. Og da er det en illusjon å tro at kommersielle kommer først og fremst til å tilby noe til de som sliter med rus, med kompliserte lidelser. De kommer til å ta de operasjonene som lønner seg mest. Det vil lage en kø som fungerer på en annen måte, og det er feil. Vi vil at når noen vi er glade i blir syk, så skal de være trygge på hvor de skal gå de skal ikke sendes ut på sitt livs viktigste shopping.

(27.12-27.55) = 43 sekunder

68. Fremskrittspartiet:

Med den organiseringen som dere har valgt – med den organiseringen som dere har valgt, så blir dere altså mer opptatt av å organisere køen, i hvilken kø folk skal stå i stedet for å sørge for at de i stedet for den behandlingen de trenger. Og det dere burde være mer opptatt av – hvis vi skal få mer ut av hver krone som vi bruker også inn i de offentlige sykehusene – det er jo å se på det offentlige helsebyråkratiet som har utviklet seg. Nå sier jo legeforeningen og alle de som jobber i helsesektoren at nå blir de dyttet ned med for mye byråkrati. Overleger i landets sykehus bruker bare seksten timer av arbeidsuken sin på pasienter. Resten av tiden går bort til byråkrati og papirarbeid. Det er et åpenbart behov for å gjøre endringer. Og en annen endring vi kan gjøre er å legge ned de regionale helseforetakene og sørge for at hvert enkelt sykehus får sitt selvstendige ansvar. Men igjen, hvis målet skal være å organisere køen så er det gammel, god

planøkonomi som jeg vet at SV er glad i, ellers så kan vi gjøre det vi vil, sette pasientene i sentrum og sørge for at det er behov.

(27.56-28.52) = 56 sekunder

69. Journalist:

Kort replikk fra Moxnes.

70. Rødt:

Altså byråkratiekosten i de offentlige sykehusene skyldes jo sykehusreformen som Siv stemte for, så ta en lang god og titt i speilet så ser du svaret på problemene. Og så er det jo sånn at jeg skjønner ikke problemene, de borgerlige har til dels riktig i problembeskrivelsen, men de har veldig, veldig, veldig feil svar. For hvis vi vil styrke de offentlige sykehusene så er jo svaret å bruke de store pengene på de offentlige sykehusene, og ikke gi en krone ut til utbytte til eierne og Aleris Helse og liknende. Det skal brukes på de offentlige sykehusene. Ikke forsvinne ut i private lommer og privat berikelse.

(28.54-29.31) = 37 sekunder

71. Journalist:

Solberg helt kort.

72. Høyre:

Og det kommer vi og til å gjøre. Vi har sagt at 12 milliarder på de neste fire årene for å styrke det offentlige helsetilbudet og akuttjenesten i annen. Men jeg vil bare si en kort ting om det Jens Stoltenberg sa i sted. Og det var det inntrykket at det bare var de enkle operasjonene. Den største aktiviteten av der vi har ledig kapasitet det er på rusomsorgen. Der står det mange frivillige organisasjoner som driver viktige steder, og som vi raskt kunne brukt, og de vil være blant de føste som får brukt vår modell fordi det er så viktig at ikke rusmisbrukere sendes på avrusning, så har de tre måneder i kø, og så har de jo ramlet utpå igjen før de kommer inn på den behandlingsplassen. Da kaster vi penger rett gjennom vinduet. Og da var det altså rusorganisasjonen som sa i Stortinget: ja det er riktig at mange får behandling, men han sa: aldri før har så mange fått så lite behandling med det systemet regjeringen har.

(29.33-30.25) = 52 sekunder

73. Journalist:

Og det er så langt vi kjem. Vi ska skifte tema.

Miljø

74. Journalist:

Oljen er både en velsignelse og en svøpe for Norge.

75. Journalist:

Ja, den gir oss masse penger, men så er det faren for at vi blir oljeavhengige. Og så er det dette med klima da.

76. Journalist:

Ja, og vi har spurt folk: "er du villig til å betale mer i avgifter for å verne miljøet?" Og her skal vi se hva de har svart: 62 prosent sier altså at de er villige til å betale mer. 36 prosent sier nei til å betale mer i avgifter for å verne miljøet.

Miniduell Miljøpartiet de grønne og Frp

77. Journalist:

Ja. Flertallet er altså villige til å ofre litt for miljøesaken. Men det er ikke alle som er villige til å gå riktig like langt som Miljøpartiet de Grønne. Hanna Marcussen dere vil at Norge skal avvikle all oljeutvinning i løpet av 20 år. Hva skal vi leve av da?

78. Miljøpartiet De Grønne:

Vi skal leve av mange ting, men det viktigste å si er at, at dette er en omstilling som kommer uansett. Dette er – er en omstilling som Tyskland allerede har startet. De har begynt å fase ut både kull og kjernekraft til fordel for fornybar energi, og på den måten har de skapt mange nye 100 tusen arbeidsplasser innen fornybareenergisektoren. Det må vi gjøre i Norge og. Og vi mener at jo raskere vi kommer i gang med denne omstillingen, jo, jo bedre vil det være for klima, og jo bedre vil det være for økonomien fordi vi får en mer robust og framtidsrettet økonomi.

(31.43-32.20)= 37 sekunder

79. Fremskrittspartiet:

Problemet er jo at dere ikke skal komme med en omstilling, dere skal skru av helt. Konsekvensen av en sånn politikk betyr at 60 000 mennesker mister jobben. Og det betyr at statsbudsjettet får 370 milliarder kroner mindre i inntekter hvert eneste år. Det er et helt trygdebudsjett. Det er vel og bra å være opptatt av miljø, men hvordan i all verden skal dere få finansiert eldreomsorg, helse, politi, forsvar, og alle andre infrastrukturprosjekter som dette samfunnet trenger. Denne nullvekstteorien sier dere jo egentlig selv at vil skape greske tilstander i norsk økonomi, og jeg mener at det er helt uansvarlig.

(32.21-32.52) = 31 sekunder

80. Miljøpartiet De Grønne:

Vi har aldri sagt at vi skal skape greske tilstander. Og det vi ser fra land som Tyskland som er et stort land som allerede har startet denne omstillingen er det nettopp at de har klart å skape mange nye arbeidsplasser som sikrer velferden også for fremtiden. Vi vet -

(32.52-33.10) = 18 sekunder

81. Fremskrittspartiet:

- Men, men det er jo derfor det er så viktig å være teknologioptimister, og det er tre ting Fremskrittspartiet har foreslått. Det ene vi har foreslått er å sette av penger i et grønt forskningsfond. Slik at vi kan forske mer -

(33.10-33.23) = 13 sekunder

82. Miljøpartiet De Grønne:

Der kan vi være enige med dere, det kan vi -

(33.23-33.25) = 2 sekunder

83. Fremskrittspartiet:

Flott, kjempebra! Det andre vi har gjort er at vi må bygge ut mer fornybar energi. Og da må vi begynne med vannkraft. Vannkraft er billig, vannkraft er rent, det er noe av det smarteste vi kan gjøre og vi kan levere. Men det sier dere nei til. Fordi dere er opptatt av naturmangfold.

(33.25-33.37) = 12 sekunder

84. Miljøpartiet De Grønne

Det vi ser er vann -

(33.37-33.39) = 2 sekunder

85. Fremskrittspartiet:

Det tredje vi kan gjøre som også er veldig viktig det er å gi skattefradrag for kollektiv- eh-eh, kollektivreiser. Hvis vi gjør det så har Finansdepartementet regnet ut at 170 tusen bilister vil begynne å bruke kollektive løsninger. Da bruker vi altså gulrot i stedet for pisk. Det vil jo være bra, det er fremtidsrettet. Og vi mener også at vi må gå inn i fremtiden, basert på den situasjonen vi er, og med utgangspunkt i behovet for økonomisk vekst, ikke gå tilbake 30 år i tid som dessverre er det dere foreslår.

(33.39- 34.05) = 26 sekunder

86. Miljøpartiet De Grønne:

Vi foreslår definitivt ikke at vi skal tilbake 30 år i tid, er det én ting et grønt samfunn er så er det moderne det er høyteknologisk, det er grønt, men det er også et samfunn som er basert mer på livskvalitet enn det vi har i dag, og hvor vi tar hensyn, tar ansvar, for de barna som er unge i dag. For resultatet av den politikken vi fører i dag hvis vi ikke begynner å legge om til et klimavennlig samfunn, er at de som er unge i dag, de som er ettåringer, toåringer, treåringer, det er de som sitter igjen med regningen for at vi lot vær å handle.

(34.06-34.41)= 35 sekunder

87. Fremskrittspartiet:

Men det du ikke svarer på er hvordan dere skal finansiere dette. For de dramatiske kuttene dere foreslår gjør det umulig å finansiere det velferdssamfunnet som vi står overfor. Barna våre skal også ha en skole å gå til. De er avhengige av et godt helsevesen, opptatt av at infrastrukturen i samfunnet virker. Og dere svarer ikke på det –

88. Miljøpartiet De Grønne:

- Selvsagt -

//snakker i munnen på hverandre//

89. Fremskrittspartiet:

- Hvordan skal dere finansiere dette med de dramatiske kuttene dere foreslår? –

(34.42-35.05) = 23 sekunder (utregningen gjelder for både 87 og 89)

90. Miljøpartiet De Grønne:

Selvsagt skal vi finansiere et velferdssamfunn også i fremtiden. Det er nettopp derfor vi trenger å starte denne omstillingen nå, mens vi kan gjøre det gradvis og kontrollert. Samtidig som vi satser på andre næringer for fremtiden.

(35.05-35.38) = 33 sekunder

//klapping//

91. Journalist:

Dette var vanskelig dokke, blir verken mer enig eller uenig. Vi skal ta med flere på denne diskusjonen. Finn plassan dokkers i panelet.

Miniduell over – fortsetter til alle

92. Journalist:

Trine Skei Grande nå har du hørt ytterpunktene i miljødebatten med Frp og MDG. Hvem er du mest enig med?

93. Venstre:

Æ, for mæ så trur æ nå at det kjæm te å bli en ny regjering. Da står slaget på borgerlig side. Da e det faktisk på denne sia de viktige miljøkampan ska kjæmpes, og æ e klar te å gjør dæm. Æ trur ikke på nullvækstfilosofi. Æ trur på grønn vækst. Æ trur på ny investering i teknologi. Æ trur på å bruk skattesystemet sånn at du faktisk kan bruke avgifta og skatta sånn at folk kan velge sjæl om dæm vil bruk pænga på å forurens eller om dæm vil bruk dæm på andre ting.

(36.05-36.36) = 31 sekunder

94. Journalist:

Husker du hva jeg spurte deg om?

95. Venstre:

Ja, æ trur at -

(36.38-36.40) = 2 sekunder

96. Journalisten:

Hvem av dem du er mest enig med?

97. Venstre:

Poenget er nå at jeg trur jeg er enig i dela av- asså kollektivkortfradrag e æ og siv vældig enig i. Det at klimakampen er enormt viktig, det er jeg enig med De Grønne i. Men æ e ganske uenig i virkemidlan. For æ trur at vi må ha en vækst både internasjonalt - ska vi gå til India og si dere får itj no mer vækst for den væksten har vi brukt opp? Eller ska vi - eller ska vi heller sats på ny rein industri eller ska vi sats på fornye energikildan våres slik at vi kan ta i bruk det. Husk at vi har en enorm handlekraft fordi vi e så rik som vi e. Vi burde ha brukt det på omstilling og fått en ny grønn næringsliv som vi kan leve av i fremtida.

(36.41-37.18) = 37 sekunder

98. Journalist:

Og du stoler på at du får med deg Siv Jensen på dette?

99. Venstre:

Æ har sotti og forhandla og faktisk - klima og faktisk blitt enig med a. Men æ har merka mæ at dæm æ syns e lættest å bli enig med er Erna og Knut Arild. Dæm har vi kommi kjæmpelangt med tidligar, og æ har stor tru på at vi ska få det te. Så må du husk på at æ kjem fra Oslo. Der har vi forvalta et borgerlig flertall siden 95. Har bygd ut kollektivtrafikken-

//Journalist: Ja, vi skal ikke snakke om oslo nå. //

- De er en av de beste klimabyen i verden. Æ vil gjerne lage et Norge sånn som det.

(37.22-37.48) = 26 sekunder

100. Journalist:

Knut Arild Hareide, Kjell Magne Bondevik gikk på en klimasak. Er klima så viktig for deg at du kan komme til å stille ultimatum på dette området?

101. Kristelig Folkeparti:

Ja visst-

//Ikke hørbart. Mikrofonen er ikke på// -

klima og miljø er ein av de verdas to store utfordringer, viktige problemstillinga. Vi har ment sammen med Venstre at vi er, kan vise alvor når vi det er riktig. Paradokset er - med den saken med Kjell Magne, saken Kjell Magne gikk av på 9. mars 2000 det var Jens Stoltenberg som da gikk, stilte mot Bondevik. Og koffor det? Fordi han ønsket å bygge noen sterkt forurensende gasskraftverk - Kårstø het det den gangen. Det nye anlegget stod klart i 2007. Det har vært i drift et par år, og i de siste to åra har det ikke ikkje vært i drift, og det viste i 2000 - var at han har vist en svikta dømmekraft når det gjelder energi og miljøpolitikk. Og e-e- det for at hans svikta dømmekraft i den politikken skal få - får Lofoten Vesterålen og Senja. Det er et område som vi må holde oljefritt.

(38.04-39.12) = 68 sekunder

//klapping//

102. Arbeiderpartiet:

Jeg lyttet til Knut Arild Hareide og det underlige da er at du ønsker å sitte i regjering med Fremskrittspartiet og Høyre som var helt enige med meg i den saken. Men, men la meg bare si noe grunnleggende ikke sant, og det er at dette er virkelig vår tids største utfordring. Og det er at verden får mer og mer kunnskap om at det er menneskeskapte klimaendringer, og dessverre så går utslippene opp. I Norge går de ned, men ute i verden går de opp. Derfor må Norge gjøre to ting: vi må både fortsette å kutte våre egne utslipp her nede. Det handler om en massiv utbygging av jernbane og kollektivtransport. Det handler om å investere 50 milliarder til miljøvennlig teknologi, og industrien, og det handler om storstilt utbygging av fornybar energi, og alt det er vi i gang med.

Så handler det også om å gjøre de tingene som virkelig monner der ute og det er de tingene vi gjør for å bekjempe avskoging i verden. Det har gitt reduksjoner i utslippene tilsvarende ti ganger Norges utslipp. Og jeg vet ikke det er ikke sikkert alle husker fotosyntesen -

//latter//

//Journalist: "naturfagstimen tar vi på bakrommet"//latter//

- men altså det er at trærne fanger karbon og verdens største karbonfangstanlegg det er skogen. Og det å stanse den avskogingen det er de største de billigste utslippsreduksjonene og Høyre og Fremskrittspartiet ønsker å kutte den innsatsen, og det er dobbelt feil.

(39.21-40.34) = 73 sekunder

103. Journalist:

Vi ska snakke mye om hva vi ska gjøre, men vi må snakke litt om hva vi har gjort. Miljøpartiet SV, Lysbakken, har åtte år bak seg i regjering. Har norsk økonomi i løpet av disse årene blitt mindre oljeavhengig?

104. Sosialistisk Venstreparti:

Oljeproduksjonen har jo falt de siste årene, men investeringene e høye. Hvis vi hadde hatt en regjering uten SV så hadde vi i dag hatt en rekke nye områder som i dag ville ha blitt åpnet for oljevirksomhet. Vi har altså to ganger vunnet kampen om Lofoten, Vesterålen og Senja, og så beskyttet en rekke andre sårbare områder. Vi har tredoblet investeringene i jernbane - investeringene, mangedoblet klimainvesteringene i storbyene, og klimagassutslippene går no ned, men vi må gjøre mye mer - og det som er litt trist med -

(40.49-41.18) = 29 sekunder

105. Journalist:

Men svar først; har norsk økonomi i løpet av den tiden du har sotti i regjering blitt mindre oljeavhengig?

106. Sosialistisk Venstreparti:

Den er i alle fall mindre oljeavhengig enn den ville ha vært uten oss -
//noen prøver å avbryte//

jo vi - jo men den e det - jo vi - og sånn e det for miljøpartiene for det e dundrende flertall i Stortinget av de partiene som e ivrigst på oljeutvinning. Hvis vi skal omstille oss til framtiden så må vi litt vekk, så må vi litt vekk fra den tanken om at et miljøvennlig samfunn er å gå tilbake i tid. Det er en fantastisk mulighet til å modernisere Norge. Vi må hive oss over den utfordringen med samme iver som våre besteforeldre bygget velferdssamfunnet. Vi skal bygge fornybarsamfunnet, lavutslippssamfunnet, men da må vi sette bremsene på i oljeutvinningen. Og prøven på det e kampen om Lofoten, Vesterålen og Senja, og om vi vil være med på et oljekappløp til Nordpolen eller ikke, og da e eg veldig enig med Knut Arild og Trine. Men de har et

problem, det ekkje det de står for men, men Siv Jensen, de skal altså inn i regjering et parti som har et pågående internt seminar om klimaendringene finnes eller ikke, det synes eg e uansvarlig.

(41.24-42.19) = 55 sekunder

107. Journalist:

Liv Signe Navarsete ...ka...ka har dokke gjort for å bygge opp andre næringer?

108. Senterpartiet:

For det fyste synes eg det er veldig fint atte Jens Stoltenberg har lært om fotosyntesen fra Per -

(ikke hørbart)

- Det synes eg er bra, det er et framsteg. Det me har gjort, og som ikkje minst e Senterpartiet som e eit jordnært miljøparti vil eg kalla oss. Vi sett naturen i arbeid. Og vi kjem ikkje til å løysa miljøutfordringen uten å sette naturen i arbeid. Derfor e det me har gjort på for eksempel, apropos Lofoten, Vesterålen og Senja, det er Senterpartiet sine programforslag som har fått gjennomslag både i Barentshavet og Lofoten, Vesterålen og Senja, men det me har gjort - me har satsa fornybart. Heile Norges Miljø-Ola har hatt den største satsingen på fornybar energi noensinne - det handle om vindmølle det handla om bioenergi, og det handla om en mengde småkraftverk heile landet rundt men da må me tåle å sjå vindmølle da må me faktisk lika at det går kraftlinje rundt om i detta landet. Og da må me tenka at jammen e det bra med skogsbilvega for det kan me jo ta ein sykkelstur på om sommaren eller skitur om vinteren. Det blir ikkje meir miljøpolitikk av den jammeren og iveren som enkelte miljøparti står for, me må spilla på lag med næringslivet. Me må spille på lag med naturen. Det ettje seminar eller symbolpolitikk, men realpolitikk som løyse klimakrisa.

(42.30-43.45) = 75 sekunder

109. Journalist:

Trine Skei Grande.

110. Venstre:

Nå skal vi gi Liv Signe Navarsete litt realpolitikk. 1990 e liksom det nivået vi vurderer litt ut ifra i forhold til kutt. Og da ser vi landa rundt oss. Ser vi Sverige har kuttet med 17 prosent siden 1990. Storbritannia har kuttet 26 prosent siden 1990. Ka har Jens Stoltenberg gjort? Han har økt med fem prosent. Det er fem prosent økning i Norge i utslippan. Vi e itj i nærheten av å klar det vi må. Hvis vi skal gjør som naturen krøve rundt oss som framtidige generasjonane krøve rundt oss så må vi ha skikkelige satsinga der vi faktisk gir folk muligheta til å ta de grønne valgan. Nævn to eksempel: i dag e det sånn at vi kunne med enkelhet justert avgiftan slik som flertallet av den norske befolkning ønski, men som bare Venstre har foreslått på Stortinget. Litt økning i avgifta, og gi de pengan på skatteseddelen tebake, sånn at folk kan

vælg sjøl om de vil bruk cirka 160 kroner i måneden på å få til en endring i forhold te – til de miljøavgiften, og vi kunne ha gjort det sånn at alle de som ville ha pussi opp huset sitt for å gjør det ennå mer energieffektivt, bedre varmekilder og det herre her. Og kunne fått skattefradrag for å gjør det. 50 prosent sier at det ville de ha gjort, men Jens Stoltenberg vil ikke, han vil ikke bruke de virkemidlan som vi veit funke på de store utfordringen som vi har.

(43.50-45.08) = 78 sekunder

111. Journalist:

Erna Solberg, vil du øke avgiften?

112. Høyre:

Jeg vil i alle fall. Jeg vil i alle fall bidra til det skattefradraget som Trine nettopp snakket om. For det er vi fire helt enig om. Og det skal vi gjennomføre om vi kommer i regjering. Vi skal stimulere til mer energieffektivisering i norske bygninger ved å gi et fradrag for de som investerer. For å få det til, og så e det sånn – ja kan også se for oss at vi kan vri litt på avgiftssystemet for å gjøre det. Mer miljøvennlig i årene fremover, men det e ikkje den store miljøløsningen, den store miljøløsningen e miljøøkologi. Ska vi gjøre noe med utslippene så må vi ha industribedrifter i Norge og resten av som faktisk forbruker mindre eller slipper ut mindre CO² fra sine produksjonsprosess. Derfor er jeg for at en av de resultatene vi fikk var og forhandlet med dagens regjering om klimaforliket, det var og et klimateknologifond for det er helt nødvendig om vi skal få løfte norske bedrifter både for å bli mindre oljeavhengige i fremtiden, og ha andre næringsveier, men også slippe ut mindre CO².

(45.10-46.07) = 57 sekunder

113. Sosialistisk Venstreparti:

Det e fantastisk å høre Erna Solberg snakke om at Norge skal bli mindre oljeavhengig, for hvem e de hissigste partiene på Stortinget for å åpne nye områder til oljeboring? Det e Høyre og Fremskrittspartiet. De vil åpne flest områder, og de vil gjøre det raskest. Klimaalliansen kåret nettopp de beste og de dårligste miljøpartiene, da kom de Grønne, SV og Venstre ut på topp, mens Høyre og Fremskrittspartiet kom ut på bønn. Hvis du skal redusere norsk oljeavhengighet så må du også sette bremsene på, og det er derfor saken om Lofoten, Vesterålen og Senja, e ein –

(ikke hørbart)

– på ka slags land vi har tenkt til å være? Har vi tenkt til å ta opp all oljen vår, eller har vi tenkt til å la noe ligge for å omstille norsk økonomi, og for å ta ansvar for klimaendringene? Vi sier et tydelig nei til oljeboring, og vi har aldri tenkt til å gi oss, mens Høyre og Frp er altså de partiene som går lengst i å ville åpne for mer oljeavhengighet.

(46.08-46.59) = 51 sekunder

114. Høyre:

Hvis vi ska –

//journalisten avbryter//

(46.59-47.00) = 1 sekund

115. Journalist:

Erna Solberg, nei la meg spørre, du har flere ganger kritisert regjeringa for å være for oljeavhengig, og da må eg spørre deg, kjem du te å bremse utvinningstakten fremover?

116. Høyre:

Men det ekkje det som e svaret på oljeavhengigheten, svare e –

(47.15-47.17) = 2 sekunder

117. Journalist:

- Men det er mitt spørsmål.

118. Høyre:

Svaret –

119. Journalist:

- Det e mitt spørsmål.

120. Høyre:

Altså vi kommer ikke til å bremse oljeaktiviteten, men vi vet at den kommer til å bremse seg av seg selv. Fordi det blir mindre etter hvert og det e så utrolig viktig at vi bygger opp andre næringer i Norge blant annet på miljøområdet, men også innen mange andre steder, men også, men det e faktisk et poeng at vi må bygge flere bein å stå på. Og da e det ikke det å stoppe oljeaktiviteten som e viktig, det e å stimulere til alle de andre bedriftene som skal etableres. Og et av de største tilbakefallene for miljøteknologi i Norge, det skjedde når vi fikk plutselig endringer i bio-dieselregimet i Norge. Det tok bort forutsigbarheten for mange av de som, som investerte i miljøteknologi som trodde på det. Vi og regjeringen sa, og så opplevde de at hele regimet ble endret. Dermed så var det bedrifter som måtte nedlegge og investorer som tapte mye penger. Da tar det grådig lang tid å bygge opp troverdigheten for at miljø e noe man satser på når Finansdepartementet hele tiden vinner når man ønsker å øke avgiftene.

(47.20-48.19) = 59 sekunder

121. Journalist:

Jens Stoltenberg.

122. Arbeiderpartiet:

For det første, vi satser vi satser, jo på miljøet, og vi har tredoblet bruken av biodrivstoff, men det viktigste er at vi har fått ned utslippene fra nye biler ved å vri avgiftene. Vi har lagt veldig opp til produksjonen på nye biler, nesten 30 prosent, og det er et uttrykk for at vi bruker økonomiske virkemidler for å gjøre veksten mer grønn. Og så bare litt til Trines beskrivelse av historien: utslippene nå er de laveste, unntatt finanskrisen i 2009, siden 1995, og jeg har jo ikke vært statsminister alle årene siden 1990. Det har vært noen andre i bildet i mellomtiden. Og, og poenget er jo at nå får vi altså utslippene ned, og det er altså første gang på veldig mange år at vi får til den reduksjonen. Og det rare er at du snakker sånn når du har tenkt å slippe Fremskrittspartiet inn i regjering som er det eneste partiet, det eneste partiet som er mot den eneste miljøavtalen verden har kommet til når det kommer klima, og det er Kyoto-avtalen. De vil melde Norge ut av Kyoto-avtalen. Du vil ha dem inn i regjering. Det er veldig dårlig miljøpolitikk fra Venstres side.

(48.19-49.16) = 57 sekunder

123. Journalist:

Harieide... – ok du får snakket deg inn, Trine Skei Grande.

124. Venstre:

Av og te. Av og te på kveldsstunda, så tenke e ka e det som e verst: å diskuter med Siv som om det e mennes- klimaendringen, e menneskeskapt, men ho e enig med meg i virkemidlan. Eller Jens Stoltenberg som e enig i at, eh, mennes- klimaendringen e menneskeskapt men ikke vil være med på virkemidlan. Æ e opptatt av virkemidlan æ. E opptatt av å kom i mål med klimautfordringen, og da må me være villig te å ta i bruk heile spekteret, og putte oljeavhengighet – handler jo ikke bare om e vi at det e gang blir tomt. Problemet e vel at vi en dag ikkje kjem te å etterspør den, og hva som skjer ved norsk økonomi da. Ka gjør vi da for å snu den økonomien hvis den e så oljeavhengig at et lite knekk i prisen vil føre til at Oslo børser kjem te å få et kjemperas, og det e det som e skommelt. Og det handle ikkje bare om klima, men om kossen vi har rigga norsk økonomi te å vær så avhengig av olje.

(49.26-50.19) = 53 sekunder

125. Journalist:

Nei, Lysbakken.

126. Sosialistisk Venstreparti:

Jeg tror jeg kan svare på det der med hva som er vanskeligst Trine, og det er at det er helt riktig at, at Arbeiderpartiet og vi har en del uenigheter i miljøpolitikken, men du skal altså ikkje bare snakke med Siv Jensen, men også med Erna Solberg. Du vil også samarbeide med begge to de –

//Trine Skei Grande snakker i munnen på Audun Lysbakken: ”Men æ har satt i de-”
- to partiene som er hissigst på oljeutvinning i Norge. Og var sist i kåringen av klimapartier i Norge. Det betyr at du skal altså hvis du blir miljøvernminister, gå til finansminister Siv Jensen, en finansminister som ikke tror på klimaendringene, og be om penger til miljøtiltak

//Trine Skei Grande snakker i munnen på Audun Lysbakken: ”Men kjære Audun Lysbakken, men kjære Audun Lysbakken”//
- det er verdens dårligste utgangspunkt.

//latter og klapping//

(50.21-50.55) = 34 sekunder

127. Venstre:

- Æ har veldig, æ like Audun veldig godt. Han e en fyr som æ har tru på. Æ e veldig glad for Lofoten og Vesterålen, æ e klar te å overta jobben hannes. Men det som e viktig her e at æ har sotti i klimaforhandlingen med Erna, Knut Arild, mø og dæ. Æ opplevd at du pruta Erna ned, æ opplevd at vi kom en stor liste over tiltak, og du var med på halvparten. Du- æ trur at æ ska klar og præss både Erna og Knut Arild i meir grønnare rætning. Æ vil ha en sentrum høyre-regjering fordi æ tror at æ e best for miljøet, og å få gjennom de løsningen som vi træng i miljø- og klimapolitikken.

(51.03- 51.37) = 34 sekunder

128. Journalist:

Siv Jensen. Siv Jensen.

129. Fremskrittspartiet:

I de klimaforhandlingene som pågikk i Stortinget så ble vi fire enige om ganske mye mer enn det som endte opp med å bli klimaforliket i Stortinget. Det handler om at vi klarer å bli enige om ganske mange offensive tiltak, men det er jo under følgende erkjennelse: Vi kan ikke bare skru igjen den viktigste næringen Norge har som er olje og gass. Det sysselsetter mange titalls tusen mennesker og er av dramatisk betydning for norsk økonomi, men det vi må gjøre er at samtidig mens vi tar vare på den ressursen som det er, legger til rette for mer forskning, teknologiutvikling for det er det, for det er det som etter hvert kommer til å overta for det som olje og gass er i dag. Vi har ikke de alternativene. Alternativene ute i verden er kull. Som forurensar mer. Så derfor mener jeg det er direkte uansvarlig når de såkalte grønne partiene skal skru igjen oljekranen. Hva er det de skal erstatte det med? Miljøpartiet de Grønne som sier at de skal skru igjen det, skal sende norsk industriproduksjon ut av landet. Så skal de stoppe importen av dieserbiler og bensinbiler. Hva er alternativet? Skal vi lage de bilene selv? Skal det være elbiler? Og hvordan skal dere produsere dem når dere på toppen av det hele stengte ned all aluminiumsproduksjonen. Det henger jo ikke sammen!

(51.39-52.49) = 70 sekunder

130. Journalist:

Hanna Marcussen nå kan du svare.

131. Miljøpartiet De Grønne:

Vi skal. Det finnes veldig – teknologien i dag på elbil og ikke minst hybridbiler er kommet veldig langt, så det finnes veldig mange gode alternativer. Og det handler om å skape et samfunn som er bærekraftig og her sies det veldig mye fint om klima – og miljøpolitikk, men det gjør det også i festsaler, og dessverre så skjer det så altfor lite og når vi ser til land som Tyskland og Sverige som virkelig ligger i front i klima- og miljøpolitikk, så er det en stor forskjell der i forhold til Norge, og det er at de har sterke, grønne partier i nasjonalforsamlingen. Og det endrer debatten. Det får de andre partiene til også å skjerpe seg i klima- og miljøpolitikken.

(52.53- 53.36) = 43 sekunder

132. Journalist:

Og dere har kommet som en vind inn i denne valgkampen, og vi veit at de Grønne har tatt stemma fra blant annet han som står ved siden av deg, Audun Lysbakken og SV, synes du SV har fått gjort nok i sine år i regjering?

133. Miljøpartiet De Grønne

Nå har ikke jeg så veldig lyst til å gradere partiene, men det er klart at hadde vi vært fornøyd med den rødgrønne regjeringen så hadde ikke vi jobbet så hardt for å få et grønt parti inn på Stortinget. Det som er klart er at under den Rødgrønne regjeringen så har Norge blitt mer oljeavhengig, og det er ingenting som tyder på at vi vil bli mindre oljeavhengig av et regjeringsskifte. Her trenger vi å tenke nytt, og det er per i dag en bred enighet på Stortinget om at vi skal fortsette å bygge videre på norsk oljeavhengighet, og det er ikke løsningen for fremtiden.

(53.53- 54.25) = 32 sekunder

134. Journalist:

Jens Stoltenberg vi har i denne valgkampen sett at vi har fått inn et parti som de Grønne. Det er altså velgere der ute som har fått klangbunn i de, i de partiene, i den politikken dere har drevet, tar dere dette alvorlig?

135. Arbeiderpartiet:

Altså jeg tar De Grønne alvorlig, og jeg tar ikke minst klimaproblemene alvorlig, og det er derfor jeg mener at denne regjeringen bør fortsette, fordi vi har vist at vi er i stand til å vise klimapolitikk som virker. Både hjemme og ute. Både har vi fått ned utslippene her hjemme, og vi har gjort mange ting som virkelig monner, og vi skal

gjøre mye mer som å satse på jernbane og kollektivtransport, som er dobbelt bra. Det er bra for klima, og det er også bra for byområder sånn at folk kan komme seg på jobben. Men jeg må tilbake til det som virkelig monner og det er det vi gjør ute, og det som har skjedd på skog det er altså noe som ti ganger som Norges totale utslipp, og det er altså ting som disse partiene vil kutte. Og det er dobbelt galt, både fordi det blir mindre redusert utslipp fordi det blir mindre redusert avskoging, men også fordi det at Norge har en posisjon ute i verden. Det at vi er med på de viktige forhandlingene i for eksempel København der man lager klimaavtale der vi gjør noe som blir lagt merke til. Hvis vi skal kutte så mye som Høyre og Fremskrittspartiet foreslår så blir det større utslipp.

(54.40-55.39) = 59 sekunder

136. Journalisten:

Erna Solberg skal ikke dere være med i disse forhandlingene dere da?

137. Høyre:

Jo da, og sannheten er jo at det var vi som foreslo først at vi skulle bruke tre milliarder kroner på skogsatsingen, men når vi ikke bruker pengene og de bare står på bok -

// Jens Stoltenberg protesterer: det er ikke riktig, det er ikke riktig//

- sa synes jeg både vi burde kunne bruke disse pengene på andre klimatiltak og annet. Og så sa vi veldig tydelig at da det var oppe i Stortinget at vi står fast ved alle forpliktelsene, og vi trenger å være med på nye avtaler, men vi trenger ikke å salte penger inn i en post på statsbudsjettet når vi har en mange andre klimatiltak vi - som kunne ha fortjent å blitt brukt penger på.

(55.42-56.10) = 36 sekunder

138. Journalist:

Knut Arild Hariede.

139. Kristelig Folkeparti:

Dere står her og skryter øver at utslippene i Norge har gått ned. Ja koffor har utslippene gått ned. Jo, det e jo fordi både det gasskraftverket som han har bygget både på Monstad og på Kårstø ikkje e i drift. Det e det store paradokset her, og så må eg si det. Fordi at Audun Lysbakken seie at de har fått gjort så veldig mykje. Paradokset e vi investere altså over 200 milliarder i olje og gass dette året. Samtidig investerer vi kun 20 milliarder i fastlandsindustrien. Under den Rødgrønne regjeringen har vi altså hatt en tredobling av investeringene på sokkelen, og vi har hatt det sånn at utviklingstakten som er realiteten i måten vi styrer aktiviteten på har vært en firedobling under den Rødgrønne regjeringen. Og da lure eg på, vi greide relativt sett å levere et bra resultat Trine og eg, sammen med Erna enn det Audun Lysbakken og Liv Signe Navarsete har gjort sammen med Jens Stoltenberg.

(56.12-57.15) = 63 sekunder

140. Journalist:

Jeg er ikke sikker på at Lysbakken kjenner seg igjen i den beskrivelsen.

141. Sosialistisk Venstreparti:

Nei, det er feil. Men det viktige her er følgende: Vi e faktisk enige om en del ting Knut Arild, Trine og eg, men vi har ikkje flertall for en mer offensiv oljepolitikk, det betyr at som har sittet i posisjon har måttet ta det ansvaret å vinne de viktigste slagene. Det betyr selvfølgelig at vi har tapt andre, men hvis ikkje SV hadde gjort den jobben så hadde vi ikkje vunnet Vesterålen, Lofoten og Senja. Vi hadde ikkje vunnet Mørebanken. Vi hadde ikkje vunne en rekke andre miljøseire og derfor er det sånn at, ja det er viktig å gå inn og endre debatten, men det er viktigere å gå inn og endre politikken, og det har SV gjort. Og det er det vi har tenkt til å fortsette med også.

(57.18-57.52) = 32 sekunder

142. Arbeiderpartiet:

Altså det er ett gasskraftverk som går for fulle mugger og det er blitt bygget på Melkeøya Hammerfest, og det var det Kjell Magne Bondevik som starta, så det er jo litt underlig at han er så veldig - ja det er et fullt fint gasskraftverk det er veldig -

//Knut Arild Hareide: alternativet//

gasskraftverk som står på Melkeøya, og det er på land. Det er altså og det er altså et utmerket gasskraftverk, og det bidrar til at vi får gass ut i verden, og det gjør at vi reduserer utslippene ute i verden

//Knut Arild Hareide: kan du innrømme at det var en tabbe//

Nei, jeg innrømmer ikke at det var en tabbe, jeg innrømmer at det er veldig viktig at vi har tatt i bruk gass i Norge både fordi gass er en viktig næring for Norge men også fordi det bidrar til reduserte utslipp ute i verden. Og at det altså står et fint gasskraftverk ute på

Melkeøya som dere ga tillatelse til. Men så en viktig ting: vi må ikke gjøre det til et stort problem at vi har en stor og fin lønnsom næring som heter olje og gass. Det gir oss fantastiske inntekter, det gir oss fantastiske muligheter, og masse arbeidsplasser, og så skal vi bruke tid på å bygge opp noe ved siden av, og vi lykkes også ganske godt med det. Vi har for eksempel en tele - kommunikasjonsnæring som hvor mange andre bedrifter er rundt det - som er fantastisk, og vi har oppdrettsnæringen som er utrolig, vi har reiselivsnæringen som er utrolig bra, og mye annet. Og så skal vi hele tiden passe på å være urolige, men å være urolige fordi at noe går bra det synes jeg er unødvendig.

(57.57-59.02) = 65 sekunder

143. Journalist:

Vi må videre. Vi kjem ikkje lenger i denna diskusjonen. Det er partilederdebatt, men det er fremfor alt to av dem vi snakker om. Jens Stoltenberg og Erna Solberg de møtes snart til duell.

144. Journalist:

Og snart skal vi også prøve – veit ikkje om vi helt kjem så langt, men vi skal i alle fall prøve å få svar på hva slags regjering det er vi kan vente oss etter valget, men først; det e ikkje bare her i storsalen i Chateau Neuf at det er høy temperatur i kveld.

145. Journalist:

Nei, for nede i kjelleren sitter en gjeng og ser på denne debatten og sammen med våre kollegaer Verdens rikeste land.

Backstageinnslag

(9.47-1.06.10) Ikke transkribert

Statsministerduell om handlingsregelen

146. Journalist:

Og Erna Solberg, etter debatten i Bergen forrige uke så ble vi litt i tvil; er det mulig å forhandle – å forhandle om handlingsregelen?

147. Høyre:

Altså vi har vært klare på én ting, og for Høyre e det ikkje aktuelt å ikke følge handlingsregelen. Vi har ikke noe behov for å stille ultimatum til andre partier fordi de vet hvor de har oss. Vi har alltid stått for en ansvarlig økonomisk politikk. Vi kommer alltid til å stå for en økonomisk ansvarlig politikk. Når vi har sittet i regjering så har vi blant annet bidratt til å at vi har forbedret økonomien når vi har sittet i -er. Når Jens Stoltenberg kom i regjering i 2005 sa altså journalistene og redaktørene som skrev at du kom til dekket bord. Fordi vi hadde ryddet opp i krisen i Norge. Vi hadde sørget for at det var økonomisk vekst på gang. Og vi hadde sørget for at sysselsettingen var i gang å øke. Så det e ingen grunn til å tro at vi ikke vil føre en ansvarlig økonomisk politikk. Det gjør Høyre alltid.

(1.06.39-1.07.19) = 40 sekunder

148. Journalist:

Men Erna Solberg du sier nå at det kommer ikke på tale å forhandle om, om – handlingsregelen?

149. Høyre:

Altså Høyre kommer til å følge handlingsregelen når vi sitter i regjering. Vi kommer til å følge en ansvarlig økonomisk politikk.
(01.07.26-01.07.30) = 4 sekunder

150. Journalisten:

Men Erna, Erna Solberg sier at dette skal det forhandles om?

151. Høyre:

Jeg sier ikke det, men du mente kanskje Siv Jensen? Jo men, jeg tror at alle partier – alle som har hørt oss hørt Høyre snakke at den ansvarlige politikken ikke er oppe til forhandling. Og det sa jeg også i den debatten. Det kommer ikke til å bli forhandling om ansvarlig økonomisk politikk. Det er ryggmargsrefleksen i Høyre det. Det å sørge for at renten ikke stiger, det å sørge for at folk kan betale boliglånene sine, det å ha trygge jobber det er faktisk noe av det viktigste en regjering gjør og det har vi tenkt til å gjøre.
(01.07.35-01.08.05) = 30 sekunder

152. Journalisten:

Jens Stoltenberg, eh, før dere forhandlet med SV i 2005 hadde jo heller ikke SV forpliktet seg til å følge handlingsregelen. Er det noen forskjell på situasjonen nå og da?

153. Arbeiderpartiet:

De var jo helt klare på at de skulle ha en ansvarlig pengebruk det hadde vi diskutert på forhånd. Den store forskjellen nå er altså at Høyre vinger når det gjelder bruk av oljepenger. For få dager siden så sa dere at dere skulle forhandle med Fremskrittspartiet om handlingsregelen, så lytter jeg nøye til hva du sier du sier at du skal ikke forhandle om ansvarlig politikk, men problemet er at Fremskrittspartiet og dere er helt uenige om hva som er ansvarlig politikk. Dere har alltid ment at det har vært handlingsregelen, det har Fremskrittspartiet alltid vært uenig i. Og så sier du at Høyre skal følge handlingsregelen, i regjeringen, men spørsmålet er ikke hva Høyre vil gjøre, spørsmålet er hva Fremskrittspartiet vil gjøre, og vi kan ikke ha en regjering der Høyres statsråder følger regjeringen mens Fremskrittspartiets statsråder ikke følger handlingsregelen. Selv det går veldig galt, og dette er ikke et spørsmål og, og hva skal man si økonomiske nerder og spesielt interesserte, dette handler om veldig alvorlige ting. Dette handler om folks boligrente, dette handler om bedriftenes konkurransekraft, og dette handler om – og dere greier ikke skape klarhet i det spørsmålet. Så det er nettopp den type usikkerhet som norsk økonomi ikke trenger. Og så en ting til, du sier at alt var så bra i 2005, vel altså jeg tror ingen i 2005 trodde at vi ville få tidenes finanskriser. Det største økonomiske tilbakeslaget verden har sett på flere tiår. Og dere sa at vi førte feil politikk og kom for lite og for sent. Sannheten er at vi gjorde riktig dosering og i tide, derfor har vi Europas laveste ledighet og det må vi ikke risikere ved å sette Norges økonomi på spill.
(01.08.16-01.09.34) = 78 sekunder

154. Høyre:

Det kommer vi heller ikke til å gjøre. Og vi kommer til å følge hele handlingsregelen, og ikke halve handlingsregelen slik som du gjør. Vi kommer til også til å følge det som var hele intensjonen med handlingsregelen. Det var jo at vi ikke bare skulle spare penger i utlandet, men vi skulle også bruke det til å løfte vekstkraften i norsk økonomi. Og da satt vi i Stortinget, og så ble vi enige om handlingsregelen. Vi ble enige om at vi skulle bruke i snitt fire prosent fremover, men også hva vi skulle bruke pengene til. Vi skulle bruke det til vekstfremmede skattelettelser og infrastrukturutvikling og utdanningssystemer, og til forskning, og det var det vi var enige om og du har altså bare brukt to av ti kroner som du tar inn fra norsk oljeøkonomi til det formålet og derfor svekker du den fremtidige vekstevnen. Du sørger for at Norge er mer oljeavhengig og har mindre vekst for fremtiden. Og det synes jeg faktisk du burde tenke over. Det er like farlig for fremtiden som enhver diskusjon om hva vi gjør i dag med oljepengene.

(01.09.43-01.10.30) = 47 sekunder

155. Arbeiderpartiet:

Men det er en veldig underlig opplevelse – det er en veldig underlig opplevelse å høre Erna Solberg være veldig bekymret for oljeavhengighet når de vil ta Fremskrittspartiet inn i regjering som i førti år har ønsket seg å bruke veldig mye mer oljepenger, og gjøre Norge veldig mye mer avhengig av oljeøkonomien det er det ene. Og det andre er at det har blitt vekst under oss. Det er altså 350 000 nye arbeidsplasser to av tre i privat sektor, og det er jo fordi vi har investert i samferdsel. Dere økte samferdselsbudsjettet med 12 prosent vi har økt det med 66 prosent, så hvis du 66 er lite hva synes du da om 12? Og vi har altså, og vi har altså økt, økt, forskningsbevilgningene 50 prosent mer enn veksten i statsbudsjettet. Vi har satset på det, det har gitt vekst i både offentlig og privat sektor, og vi har gjort som vi sa, å holde orden i norsk økonomi.

(01.10.31-01.11.13) = 42 sekunder

156. Høyre:

Vi har brukt syv av ti kroner på vekstfremmende tiltak når vi satt i regjering for det er veldig farlig å ikke investere for fremtiden. Når du inviterte til debatt tidligere denne uken så innrømmet du at du hadde et fireårsperspektiv på det du gjorde som politiker, jeg har et generasjonsperspektiv. Det tror jeg er helt nødvendig for politikere å ha. For vi er blant de heldigste, vi har levd på flaks vi. Vi hadde flaks fordi oljealderen begynte når vi var barn. Og den har vært der hele tiden mens vi har blitt vært voksne. Etter hvert som vi har blitt godt voksne kan vi også ha det godt på grunn av det, men vi må ha et perspektiv der vi løfter dette landet for fremtiden. Og det har ikke du

gjort, du er bare opptatt av akkurat i dag og ikke fremtiden og det er jeg skuffet over.

(01.11.14-01.11.52) = 38 sekunder

157. Arbeiderpartiet:

Men du vet veldig, men du vet veldig godt, at det var våre partiprogrammer som gjelder for fire år av gangen. Men vi investerer i framtid og noe av det viktigste vi gjør for å investere i norsk framtid er å investere i norsk skole, og at norske elever lærer mer. Det andre er at vi tar vare på dagens arbeidsplasser både fordi det er viktig for dagens sysselsetting, dagens arbeidsløshet, og vi vet at morgendagens arbeidsplasser de kommer ofte til å komme som knoppskyting på dagens, der er såkornene. Så hvis det går galt med rente, galt med kronekurs så forsvinner ikke bare dagens arbeidsplasser, men vi ødelegger også de såkornene som vi trenger for morgendagens arbeidsplasser, så det å holde orden i økonomien i dag er en av de beste investeringene i framtiden.

(01.11.53-01.12.30) = 37 sekunder

158. Journalist:

Da skal dere få fortsette debatten og kan gå tilbake på plassene fordi her er det mange som må få lov til å svare ikke minst Siv Jensen, Ingrid.

Generell debatt om handlingsregelen

159. Journalist:

Handlingsregelen skal gjelde med Høyre i regjering, er det sant?

160. Fremskrittspartiet:

Jeg respekterer at Høyre er opptatt av handlingsregelen. Det Fremskrittspartiet er opptatt av og enig med Høyre om er at vi må føre en ansvarlig økonomisk politikk som ikke setter kronekurs og rente i fare. Og som trykker arbeidsplasser. Det kommer vi til å bli enige om med en eneste gang. Særlig fordi det handler om vekstkraften i økonomien. Det handler om vår evne til å skape verdier før vi bruker dem og da må vi se på hvordan vi forvalter dette. Det som er problemet med hele denne debatten er at det er en skinndebatt. Dilemmaene vi står ovenfor er at masse etterslep på vedlikehold og investeringer som vi ikke får tatt fordi man med dagens budsjettssystem nærmest skal dekke det inn krone for krone gjennom å kutte i drift. Det er ikke mulig å gjøre og det er derfor vi må ha et mer langsiktig perspektiv, men vær du helt sikker. Fremskrittspartiet har ingen ambisjoner om å ha kjøpefest med våre felles oljepenger.

(01.12.48- 01.13.37) = 49 sekunder

161. Journalist:

//Siv Jensen prøver å fortsette å snakke//

Men har du,

//Siv Jensen prøver å bryte inn//

men har du ambisjoner om å følge handlingsregelen?

162. Fremskrittspartiet:

Ja, vi har ambisjoner om å investere det på en sånn måte at det kommer både nåværende og fremtidige generasjoner til gode, og slik at det ikke setter norsk økonomi i fare. Så har jeg lyst til å si Fre -

(01.13.41-01.13.52) = 11 sekunder

163. Journalist:

Neinei-

164. Fremskrittspartiet:

Med Fremskrittspartiet i-

(01.13.52-01.13.54) = 2 sekunder

165. Journalist:

Nei, du må svare – skal du følge handlingsregelen?

166. Fremskrittspartiet:

For Fremskrittspartiets alternative budsjett – med Fremskrittspartiets budsjett for innenværende år så er også vi innenfor handlingsregelen. Poenget er ikke det, poenget er at vi må ta de smarte tingene som både skaper verdier og som sørger for at vi investerer i fremtiden. Og så merker jeg meg selvfølgelig da at Erna sier at –

(01.13.55-01.14.18) = 23 sekunder

167. Journalist:

- Nei, siv jensen . Poenget, poenget er ikkje det Siv Jensen, men når æ spør, så e poenget; kjem du tel å følge handlingsregelen sammen med Erna Solberg?

168. Fremskrittspartiet

Nei, vi kommer til å bli enige om en ansvarlig økonomisk politikk, og vi mener at handlingsregelen alene ikke er svaret på det. Svaret ligger i hvordan vi klarer å investere for fremtiden, kutte i unødvendige, offentlige utgifter, finne metoder som det som kommer flere generasjoner til gode.

(01.14.27-01.14.44) = 17 sekunder

169. Journalist:

Vi må ha en runde på det, Hareide, nei e vær litt kort no. Vi må berre avklare det her, er Krf villige til å lage kompromisser når det gjelder handlingsregelen, kossen penga brukes, og fire prosent?

170. Kristelig Folkeparti:

Nei, vi er helt enige med det Høyre sier, vi er nødt til å følge handlingsregelen. Eg har lyst til inn i regjering med Høyre, og da veit eg at Høyre som vel e det fremste partiet for en ansvarlig økonomisk politikk i detta landet, de kommer aldri til å fira på detta. Samtidig så veit Erna at om vi skal være i regjering sammen, da ska verdens fattige, da skal landbruk, distrikt, og en ansvarlig alkoholpolitikk være på plass for meg. Men eg veit jo det at Erna hu vil aldri ha en regjering som ikkje følge handlingsreglen eller har en økonomisk uansvarlig politikk.

(01.14.56-01.15.26) = 30 sekunder

171. Journalist:

Trine Skei Grande, æ spør deg om akkurat det samme, er dere villige til å forhandle om handlingsregelen?

172. Venstre:

Nei, for oss så er det å ha en ansvarlig økonomisk politikk for å forvalte det ansvaret det er å sitte og ha makt. Det handler om at vi må sørge for vekst i samfunnet. Om at vi må satse på de riktige tinga, prioritere fremover både kunnskap og vi må prioriter de miljøsatsingen som trengs slik at de endringen som trengs i vårt samfunn skal bli gjort. Og vi kan itj klar det og vi kan ikke gjøre de tom vi ikke har en økonomisk politikk i, i bunn.

(01.15.31-01.15.58) = 27 sekunder

173. Journalist:

Så det er litt tre mot en. Solberg så eg må spørre deg. Det nest største partiet på borgerlig side klarer ikkje å, å sei at dei ikkje skal forhandle om, om handlingsregelen ska du -

//Erna Prøver å avbryte//

- æ v vil at du svare på det. Ska du forhandle med Siv Jensen om handlingsregelen?

174. Høyre:

Vi kommer til å følge en ansvarlig økonomisk politikk. Og jeg synes dette var utrolig avklarende. Det er det klareste jeg har hørt alle noen gang har sagt. De kommer til å følge handlingsregelen. De kommer til å følge en ansvarlige økonomisk politikk.

(01.16.16-01.16.33) = 27 sekunder

175. Journalist:

Liv Signe Navarsete er du enig var dette avklarende?

176. Journalist:

Utrolig avklarende.

177. Senterpartiet:

Eg, eg, trur at det eineste eg synes e klart her e visst, eh, dei fire partiene da får flertall. Så veit me. Me anar ikkje kem som kjem i regjering, me anar ikkje ka politikk dei vil føra, men det som me ska merka oss det e at Høgre og Framskrittspartiet e enige om tre ting, og det eine e kutt i løyninga te distrikt og landbruk. Det blir mange færre arbeidsplassa i matproduksjon. Det andre at dei ska overføre penga i og mellom kommuna så manga kommuna vil tapa penga på det. Og det treie e at det vil gi en massiv nedlegging av kommuna rundt om i landet, og eg skjønna godt at Erna Solberg vil det, for når ho var kommunalminister så kom jo ordførerranden i flokk og følge og klaga på kommuneøkonomien for dei e ein viktig motmakt kommune og fylkeskommuna. Eh, ein viktig motmakt mot sentralkmakta, og eg skjønne godt at Erna Solberg vil ha dei vekk for at ho kan styre meir fra sentralt hold, men det det e ikkje vår politikk. Me ønske demokrati. For oss heite det demokrati at, at vi har mange ordførera og fylke som kan stå opp mot sentralkmakta, og ved å være talsmenn for sine fylka og sine regiona. Det e kanskje det eineeste me e sikre på at dei kjem te å starta me for det er dei faktisk enige om, og det synes eg folk om i landet ska merka seg.

(01.16.37-01.17.49) = 72 sekunder

Regjeringsalternativer

178. Journalist:

Vi har lyst til å ha et oppklaringsspørsmål til hver av partiene du skal forhandle med. Hareide har du en sak du kan love velgerne dina at kommer du i regjering så blir det din regjerings politikk?

179. Kristelig Folkeparti:

Eg veit at Krf har sitti i regjering, og i Stortinget, og vi har alltid løfta verdens fattige som vår sak nummer én. Det kjennetegner det partiet som eg har leda i 80 år, og det kom til å kjennetegne oss i nye 80 år – altså verdens fattige.

(01.19.04-01.19.21) = 17 sekunder

180. Journalist:

Trine Skei Grande.

181. Venstre:

For Venstre så ønsker vi å være med i en ny regjering fordi vi ønsker en ny klima- og miljøpolitikk. Varning av Lofoten og Vesterålen, og ny

miljøpolitikk kommer til å stå øverst på vår liste når vi skal forhandle med de andre partiene.

(01.19.23-01.19.32) = 9 sekunder

182. Journalist:

Jensen.

183. Fremskrittspartiet:

Nå handler jo politikk om mer enn én sak, men hvis jeg må velge én foran noe så er det å gi eldre mennesker i dette landet lovfestet rett til en verdig eldreomsorg slik at vi får flyttet finansieringsansvaret til staten for likebehandling for alle eldre i dette landet.

(01.19.34-01.19.49) = 15 sekunder

184. Journalist:

Erna Solberg, hvordan hørtes dette ut å manøvrere i?

185. Høyre:

Nei, dette hørtes ut som veldig kjente posisjoner. Vi må forhandle om flere av disse. Det e –

(01.19.52-01.19.58) = 6 sekunder

186. Journalist:

Men, men, hva var vanskeligst her?

187. Høyre:

Ja, det er klart vi er uenig om Lofoten, Vesterålen og Senja .Vi e – Spørsmålet om fattige i verden er vi helt enige om er viktig. Vi er veldig opptatt av at vår bistandspolitikk skal fungere. Og skal henge sammen med vår handelspolitikk slik at vi gjør det som virkelig får ting til å løfte seg fremover. Vi er enige om at vi skal ha en satsing for eldre, det tror jeg alle e og jeg er jo veldig opptatt av at vi skal få en skikkelig satsing som kan løfte kunnskapen i skolen. Og det vet jeg også at vi er enige om. At den neste store skolereformen skal handle om å løfte statusen til lærerne, løfte etter – og videreutdanning lærerutdanningen. Fremtidens lærere skal også ha en mulighet til en helt annen karriere i klasserommet i stedet for å måtte bli rektor for å få høyere lønn.

(01.19.59-01.20.43) = 44 sekunder

188. Journalist:

Og Lysbakken, løfte skolen vil dere også.

189. Sosialistisk Venstreparti:

Det ønsker vi. Eg mener at det viktigste for fremtiden e å investere de store pengene i de små barna. Det viser seg alltid at det e det mest

lønnsomme for framtiden. Og så e det lett å harselere med uenighetene på høyresiden, men eg e egentlig mest opptatt av hva de er enige om. For det viser at vi har noen veldig klare veivalg når vi går til valg no. Med oss så får vi sterkere fellesskap, med de får vi privatisering. Med oss så får vi satsing på sterkere velferd og skole, og med de får vi skatteutt, med oss så får vi klimapolitikk, med de får vi klimafornektene i regjering. Med oss får du moderne likestillingspolitikk med pappaperm og barnehager, med de skurr vi klokken tilbake. Og e eg la jo merke til at det var 41 prosent som ville ha rødgrønn regjering, så var det ni i tvil, 41 + 9 er femti så det beste er så den beste løsningen på dette er at de siste ni prosentene går til oss og så vinner vi, og så er det løst.

(01.20.46-01.21.36) = 50 sekunder

190. Journalist:

Erna Solberg.

191. Høyre:

Det e sånn at e for veldig mange av de områdene du nevner så lager du en karikatur av hva vi menar, men ja, vi er for større valgfrihet for familiene. Så har vi kanskje ulike modeller for hvordan den valgfriheten skal gjennomføres. Men jeg tror jo ikke på at en a4-mønster passer alle familier i Norge. Det e sånn at barn e forskjellig, familiesituasjon e forskjellig, og livssituasjon og jobber e forskjellig. Og da må vi etter tjue år for eksempel med pappaperm si: no har vi klart den sosiale endringen, og no e det tid for at de familiene som ikke er a4 ikke vil at deres barn skal tape hver gang i dette systemet, for det er de som taper tid med foreldrene fordi de ikke får tatt ut den permisjonen som er en rettighet.

(01.21.46-01.22.29) = 43 sekunder

192. Journalist:

Men det e kanskje, Lysbakken seie her at vi kanskje harselere med uenigheten, men, men vi har med oss mange av seeran på twitter og sosiale medier og det e, og det e veldig mange som spør – kossen ska borgerlig side klare å samarbeide? Og da må æ spør kossen ska du for eksempel samarbeide, få Siv jensen og Audun Lysbakken, nei Knut Arild Hareide, bli enige om bistandspolitikken?

193. Høyre:

Ja, det skal vi sette oss ned og diskutere. Og vi er enige om å sette oss ned og diskutere etter valget. For hvordan vi skal få til en løsning – jo, men så har jeg lyst til å si en ting men de var jo heller ikke enige før – for i 2005 så gikk SV til valg på at to prosent av bruttonasjonalproduktet skulle som man skulle til bistand, så de hadde helt andre planer på det området denne regjeringen og. Og det er veldig viktig at selv om vi har blitt vant til disse åtte årene at de er enige om alt, men nei det er egentlig mye de var uenig om. Den tidligere Senterpartilederen var i Dagsrevyen og sa at det var egentlig latterlig lite vi var enige om når vi var og forhandlet. Og det er fordi det er ikke naturlig for opposisjonspartier å gi fra seg politikk før de må

sette seg til det forhandlingsbordet. Og det er ikke noe forskjell på vår regjering og det den Rødgrønne regjeringen hadde i 2005.

(01.22.56-01.23.44) = 48 sekunder

194. Journalist:

Audun Lysbakken, dere hadde verken avklart gasskraftverk oljeutvinning i nord eller Afghanistan -

//Audun Lysbakken: "Det er helt riktig."//

- da dere satte dere ned heller?

195. Sosialistisk Venstreparti:

Nei, men vi hadde avklart at vi ville regjere sammen. Og det er forskjellen. Og Erna har helt rett i og det er en ærlig sak at vi er forskjellige partier, og de er forskjellige partier og det betyr jo at velgerne har jo to valg på mandag. De skal ta stilling til hva slags regjering de vil ha og de skal ta stilling til ka slags politikk de vil ha. Og da er det helt riktig at vi og Arbeiderpartiet er uenig om Lofoten, om asylbarna, om i skattepolitikken der vi vil ta mer fra bankene og gi til skole og helse og eldreomsorg. Men vi e enige om at vi ønske å regjere sammen. Problemet på høyresiden er at ingen vet ka slags regjering de får hvis de får flertall.

(01.23.48-01.24.28) = 40 sekunder

196. Journalist:

Og Erna Solberg du må jo innrømme at det blir en helt annerledes regjering om det blir enbBlåblå regjering eller en en blågrønn regjering?

197. Høyre:

Altså, det, det har jeg lyst til å si at alle fire partier skal tas på alvor. Uansett om ikke alle måtte ende opp med å sitte i regjering. Så e det fordi jeg mener at når vi har gått alle fire i denne valgkampen og sagt at hvis du stemmer på et av våre fire partier, ja, så lover vi deg en ny regjering, en borgerlig regjering -

(01.24.35-1.24.52) = 17 sekunder

198. Journalist:

Men det jeg sier, det blir jo helt ulike regjering...

199. Høyre:

Nei, for at alle fire partier skal ha innflytelse på den regjeringspolitikken. Det skal jo gjennomføres og kjøres gjennom i Stortinget å få vedtakene til. Jeg mener at det ikke er så stor forskjell på dette, uavhengig av hvem som måtte sitte i regjering. Så håper jeg at alle skjønner at det, det lureste er å sitte i regjeringen. Da blir det best politikk.

(01.24.54-01.25.13) = 19 sekunder

200. Journalist:

Jens Stoltenberg.

201. Arbeiderpartiet

Ja, altså det er det er ingen som forventer at dere skal være enig om alle saker og jeg – hva skal vi si- jeg innrømmer at jeg ikke alltid er enig med de to der heller, og det var jeg heller ikke i 2005, men det er det er – så hvis man sier at man skal lede et regjeringsalternativ så pleier man i alle fall å avklare to ting og det er hvem som skal være med, det har dere ikke avklart, og i alle fall hovedvalgene i politikken, det har dere heller ikke avklart. Tvert imot så er dere dypt uenig i så fundamentale ting som i klimapolitikken eller den totale pengebruken. Og det synes jeg er dårlig, at dere ikke greier å svare på det etter alle disse ukene med valgkamp. Det som er klart er at i motsetning til hva som var tilfellet tidligere så er det nå slik at både Venstre og Kristelig Folkeparti og Høyre åpner for å si ja til ja til at Fremskrittspartiet kan sitte i regjering, og det er noe helt nytt. Og det betyr altså veldig mange usosiale skattelettelser, det betyr svekkelse av arbeidstakernes rettigheter, og det betyr at man har regjeringsmedlemmer som altså ikke kommer til å ta klimatrusselen på alvor. Det er god nok grunn til ikke å stemme på dem.

(01.25.13-01.26.11) = 58 sekunder

202. Fremskrittspartiet:

//ikke hørbart//

...at de vil sitte i regjering sammen, men disse har jo også vært et vandrende seminar i åtte år og for åpen scene avslørt sin uenighet. Så jeg synes på en måte at dere må roe dere littegranne ned, og så må vi få anledning til både å drive valgkamp. Og at vi ønsker å samarbeide som vi gjør. For alle de fire partiene sier at de ønsker å samarbeide, men vi må også få lov til å drive valgkamp på det som skiller partiene fra hverandre. Det er jo det velgerne skal stemme på. Velgerne skal ikke stemme på et regjeringsalternativ, de skal stemme på det partiet de er mest enige med. Og gi oss styrke og oppslutning så vi kan sette et fotavtrykk når vi setter oss ned for å forhandle. Ellers er jeg sikker på at, på mange av politikkområdene, så kommer vi raskt til å bli enige, men på andre, så kommer det til å være utfordringer, og nettopp derfor så må velgerne si sitt så de kan gi partilederne styrke til å forhandle frem den politikken de er mest enig med.

(01.26.14-01.27.03) = 49 sekunder

203. Journalist:

Trine Skei Grande, eg klare ikkje helt å høre at Erna vedgår at det blir den helt store forskjellen om det blir ei sentrum- eller en blåblå Høyre-Frp regjering?

204. Venstre:

Nei, æ mene at det blir en stor forskjell. Det blir en stor forskjell om Venstre blir stort eller Venstre blir lite. Og når æ sier at miljø e ein av de viktigste saken så e det fordi det er den saken æ veit at æ virkelig må kjemp for. Fordi nå står miljøkampen på borgerlig side. Så e det sånn at æ e enig om alt det Erna sa om skole. Vi må ha ordentlig karriereveia for lærera, vi må ha ordentlig etter- og videre – vi må ha

en skikkelig forskning. Alt det herrers her veit æ at æ får te. Vi la fram 35 forslag i kampen mot fattigdom mot barn; mange av de forslagan på borgerlig side. Alt har dæm stemt imot. Æ vil ha gjennom politikk æ, det e derfor man driv med politisk arbe, og no ber æ om tillit fra vælgeran for å kunne være med for å kjemp den kampen både for miljø, mot fattigdom, og for den skolen som faktisk sett barn i sentrum med kloke gode lærera som e viktigst.

(01.27.17-01.28.04) = 47 sekunder

205. Journalist:

Navarsete.

206. Senterpartiet:

Det, eh, nye ved detta valet e jo at sentrumspartia öppna for å sette inn Frp i regjering. Det har ikkje skjedd før, og for meg e det jo et eventyr at Venstre trur at de skal få gjennomslag for sin miljøpolitikk for Frp vil uansett ikkje støtte en regjering de ikkje får være med i, det har blitt sagt gjentatte ganga, og det e jo egentlig et eventyr at venstre vil sette inn Frp, og det e jo egentlig et eventyr som alle bør se til at forblir et eventyr fordi at -

//Siv Jensen: Eventyr pleier å slutte veldig godt Liv Signe//

- Ja eg vett det.-

(latter, klapping)

- og derfor, derfor så må det bli ein rødgrønn regjering. Fordi det blir heilt - men når Venstre seie at dei skal inn i regjering så e jo da miljøpolitikken det viktigaste så e det omtrent som å sei at ein sette fyr på et hus og så skal du inn å slökka det med vannpistol etterpå. Det e dødfødt. Det e heilt dødfødt.

(01.28.08-01.29.01) = 53 sekunder

207. Journalist:

Men vent, me skal bare få med - vi skal få med Hanna Marcussen her fordi det fyres ut mot miljøpolitikk, men eh Trine Skei Grande kjem tel å si at miljøslaget kjem te å stå på borgerlig side. Dokke har velt å ikkje ta, ta velje side i, i blokkdiskusjonen. Ka ska tel for at dokker gjør det?

208. Miljøpartiet De Grønne

Da skal vi ha veldig mye god konkret klima- og miljøpolitikk. Det vi allerede har sagt er at vi kan ikke kan støtte Frp i regjering, og det er fordi de rett og slett ligger for langt unna oss på det vi mener er den viktigste aksen i norsk politikk, og den går ikke lenger mellom rødt og mellom blått, men den går gjennom grønt og grått. Den går mellom de partiene som er villige til å gjøre nødvendige tiltak for å ta vare på livsgrunnlaget vårt og de partiene som dessverre ikke er det. Og i tillegg til Frp befinner både Høyre og Arbeiderpartiet seg på den siden, og vi kan ikke gi noen blankofullmakt til verken Høyre eller Arbeiderpartiet før vi ser, hva vi ser, hva de er villige til å gi på

konkret klima- og miljøpolitikk, og der er det i dag dessverre altfor lite ambisiøst.

(01.29.21-1.30.05) = 44 sekunder

209. Sosialistisk Venstreparti

//begynnelsen er ikke hørbar//

for et miljøparti fordi det er en illusjon å tro at Fremskrittspartiet kommer til å stå utenfor innflytelse hvis høyresiden får makten. På et eller annet vis vil Fremskrittspartiet komme i posisjon, det er bare å se på meningsmålingene, og det betyr at et borgerlig flertall det vil gi Fremskrittspartiet plass i regjering. Støtte til Erna Solberg som statsminister vil gi Fremskrittspartiet innflytelse. SV er det eneste miljøpartiet som står og samtidig garanterer mot å gi Høyresiden innflytelse. Eg tror det er best for miljøet fordi eg tror at det grønne og det røde henger sammen. Det er bare ved solidaritet og styring av økonomien og små forskjeller at vi kan løse problemene.

(01.30.10-01.30.44) = 34 sekunder

210. Journalist:

Hareide.

211. Kristelig Folkeparti:

Ege - eg vil faktisk gi Miljøpartiet De Grønne honnør for at de har løfta fram en viktig verdiakse i norsk politikk som ikke går mellom blått og rødt. Men for Krf, kofor ønsker vi en ny regjering? Jo, vi si, eh, altså familie og menneskeverd er de to viktigste sakene våre. Vi vet at vi får mer gjennomslag med vår politikk med vi som står her. Menneskeverdsspørsmålet. At vi får et samfunn som ikke går mot et sorteringssamfunn. Høyre har valgt å støtte oss. Viktig regjeringssak. Viktig verdivalg.

(01.30.49- 01.31.51) = 62 sekunder

212. Arbeiderpartiet

For det første har ikke vi tidlig ultralyd. Og jeg tror også at du vet at de aller fleste kvinner som ønsker tidlig ultralyd får det i dag med den loven vi er enige om. Men så har jeg lyst til å si det om valgfrihet. Det denne valgkampen handler om i forhold til familie nå det er pappapermisjonen, det handler også forresten litt om dyre barnehager fordi Høyre har tenkt til å foreslå det, men det viktige er pappaperm, og det er altså en av de viktigste reformene vi har gjort de siste tyve årene og det har bidratt til likestilling i hjemmet, det har bidratt til kontakt mellom far og barn, og fjerner man den så mister veldig mange fedre det argumentet de trenger overfor arbeidsgivere, overfor andre, med å si at jeg ønsker å være hjemme i noen uker. Så det vil være det første store tilbakeslaget for norsk likestilling på mange tiår, og det er faktisk ganske alvorlig fordi det handler ikke bare om likestilling i hjemmet, men får vi ikke likestilling hjemme, så får vi heller ikke likestilling i arbeidslivet. Så det å stå opp for det som er moderne likestillingspolitikk det er også noe vi tre er enige om og er en stor forskjell på oss og de blå.

(01.31.53-32.46) = 53 sekunder

213. Journalist:

Men Erna Solberg, denne har dere dernest trikset har dere ikke? Har dere ikke det? Pappapermen? At dere vil gå tilbake på den? ⁹

214. Høyre:

Nei.

215. Journalist:

Pappapermen at dere vil fjerne den, det vil dere gå tilbake på?

216. Høyre:

Neida det har vi ikke, Det har vært en avisspekulasjon om hva vi skal forhandle om. Vi har et veldig tydelig og klart landsmøtevedtak. Og vi mener at pappapermen skal beholdes, men pappakvoten skal fjernes. Alle fedre skal ha rett til å være sammen med sine barn og skal få muligheten til å gjøre det. Men det å si at et gitt antall uker skal forbeholdes bare pappa og hvis ikke pappa kan ta den ut så mister familiene de ukene det synes ikke vi e riktig. Men så har jeg bare lyst til å si en ting om barnehage. Ja jeg skal innrømme at vi har sagt ja til littegranne mer barnehagebetaling – hvorfor det? Jo, fordi vi for det første bruker de pengene til å for at de med lavest inntekter skal ha lavere barnehagepris. Vi skal sørge for at de fattigste i Norge får et barnehage tilbud som er rimeligere, og så har vi sagt at vi må ha en rimeligere, mer betaling til kvalitet. Og skal vi overføre mye av de pengene til bedre kvalitet i barnehagene. Og når jeg vet hva barnehagefamiliene ønsker seg som har barn i barnehagen så e det å sikre seg den kvaliteten på det tilbudet de får er godt og da tror jeg folk tåler å betale 200 kroner mer.

(1.32.54-1.33.58) = 64 sekunder

217. Journalist:

Men, men, vi skal litt videre for Stoltenberg. Vi ska litt videre for hvis det no ikkje blir en ny rødgrønn regjering – det er noen av oss som tør å tenke den tanken no – hvis det ikkje blir en ny rødgrønn regjering; står dokke fortsatt samla som opposisjon?

218. Arbeiderpartiet:

Vi kommer til å samarbeide i opposisjon men vi kommer selvfølgelig til å samarbeide på en litt annen måte enn man samarbeider hver eneste dag i, i regjering. Eh, men jeg har ikke tenkt til å være i opposisjon, jeg har tenkt til å være i posisjon

(1.34.15-1.34.36) = 21 sekunder

219. Journalist:

---

⁹ Erna signaliserer at hun først ikke hører hva journalisten sier. Den er i tillegg så kort at derfor har ikke 214 fått taletid

Men hvis, men hvis du blir i opposisjon, e det sånn at dere kjem til å samarbeide på ein anna måte men, e det for eksempel aktuelt for deg å fra sak til sak inngå samarbeid på den sida i oljeutvinning for eksempel med Høyre?

220. Arbeiderpartiet:

Altså jeg har først og fremst tenkt å være i posisjon og det er det jeg driver valgkamp for -

(1.34.38-1.34.42) = 4 sekunder

221. Journalist:

Men la oss tenke litt...

222. Arbeiderpartiet:

Jo, men jeg har ikke tenkt å tenke på så mye det å tape fordi jeg har tenkt til å vinne og da tror jeg alt fokuset skal være på nettopp det. Vi -

//applaus, jubel.//

- Ikke sant det er jo slik atte hvis vi vinner så danner vi regjering, og hvis de vinner så kommer de etter alt å dømme til å danne regjering, og da vil vi fortsatt samarbeide og ha kontakt og sånn, og vi vil jo være tre selvstendige partier i Stortinget, som partier er i opposisjon, men vi har vist - som er mye viktigere enn å samarbeide i opposisjon, det er å samarbeide i posisjon. Og det vil jeg gjerne gjøre i fire nye år av hensyn til landet, av hensyn til arbeidsplassene.

//latter//

(1.34.43-1.35.16) = 33 sekunder

223. Journalist:

Vi prøver litt til. Hvis, du har jo snakket om, eh, det kommer til å bli borgerlig kaos. Hvis disse setter seg ned, hvis de ikke klarer, hvis regjeringen ryker. Du og Arbeiderpartiet blir det største partiet etter valget, er du da klar til å overta?

224. Arbeiderpartiet:

Altså la meg si det sånn; min plan er å vinne det valget og da danner vi regjering. Hvis de vinner det valget så er det de som bestemmer hva som skjer. Og de har sagt at de skal danne regjering, og det nye er at Fremskrittspartiet skal være med i den regjeringen. Og hvis de da ikke greier det...så er jo jeg her og eh -

//latter//

(1.35.38- 1.35.54) = 16 sekunder

225. Journalist:

- Du er klar til å overta igjen?

226. Arbeiderpartiet:

Men, men, ikke sant det handler om sty- det handler om størrelse, og det handler om parlamentarisk situasjon. Og jeg tror ikke vi nå skal tro at de folkene ikke greier det. De har jo nå altså i åtte år sagt at de skal greie det. Og jeg legger til grunn at de skal greie det, så derfor bør man ikke stemme på de partiene. For man bør ikke ha Fremskrittspartiet i regjering som står for gal politikk, man bør ha oss i regjering som sørger for, altså sørger for å trygge arbeidsplassene og skolen, og satse på helsevesenet.

(1.35.56-1.36.19) = 23 sekunder

227. Fremskrittspartiet:

Det sitter mange der ute som faktisk er enige i at det er et behov for et skifte i Norge, så den litt arrogante "så er jeg her", den kunne du i grunn spart deg. Du skal ha litt respekt for at det er mange velgere som ønsker seg en annen helsepolitikk, som ønsker seg en annen eldreomsorgspolitik, som ønsker seg at vi skal bygge veier uten bompenger, og som minst ønsker at vi skal ta litt mer hensyn til pensjonistene. Som for eksempel å fjerne avkortingen som mange gifte og samboende pensjonister nå opplever. Så må du gjerne bruke hvert eneste innlegg du har til å gå til angrep på Fremskrittspartiet og meg. Da går du også til angrep på mange velgere der ute som er mer enig med Fremskrittspartiet enn Arbeiderpartiet. Det er en viktig del av vårt demokrati og jeg tror det er mange velgere synes det er rart at det skal være en kuriositet at landets nest største parti skal være en del av en regjering, mens de to små partiene du arbeider med har en naturlig plass der.

(1.36.25-1.37.13) = 48 sekunder

228. Arbeiderpartiet:

Men, men, altså mitt poeng er altså at jeg er politisk uenig i den politikken dere står for, og vi har brukt ganske mange timer, Siv Jensen, på å diskutere, og så det er jo ikke en overraskelse for deg at jeg er uenig med deg. Og det er nettopp derfor jeg ønsker at folk skal stemme på Arbeiderpartiet for jeg mener at et sterkt Arbeiderparti er den beste garantien for at vi får fellesskap og velferd i det norske samfunnet.

(1.37.18-1.37.33) = 15 sekunder

229. Journalist:

Velgeren veit nok også at du også er her Erna Solberg så du ska få den og så må vi sette strek for dette temaet.

230. Journalist:

For vi har kommet fremt til selve ritualet i denna debatten, punktet der partiledere ska få lov til å snakke uavbrutt, nemlig sluttappellen.

231. Journalist:

Og rekkefølgen er høytidelig trukket av Kringkastingssjefen.

Sluttappellen

232. Journalist:

Og førstemann ut er sosialistisk Venstreparti og Audun Lysbakken.

233. Sosialistisk Venstreparti

Dette valget er et verdivalg. SV velger miljø og rettferdighet. Miljø fordi vi må stanse klimaendringene. Vi må handle i dag for å sikre gode liv for våre barn og barnebarn i morgen. Rettferdighet fordi samfunn med små forskjeller skaper større tillitt og større trygghet. Et Norge kor ulike barn lærer sammen i samme skole. Hvor de bruker de store pengene på de små menneskene. Et Norge kor alle får verdig omsorg, uavhengig av størrelsen på lommeboken. Et Norge hvor vi setter fisken, naturen, og framtidens arbeidsplasser foran enda mer olje. Vi må velge det som er viktigst for framtiden. Kunnskap, likestilling, miljø og rettferdighet. Et stemme til SV er en stemme som både e rød og grønn, no e valget ditt.

//klapping//

234. Journalist:

Kristelig Folkeparti, Knut Arild Hareide.

235. Kristelig Folkeparti:

I kveld har vi diskutert ein av verdens to store utfordringer, miljø, den andre det er verdens fattigdom. KrF vi har kjempa for verdens fattige om vi har sotti i regjering eller på Storting. Det kommer vi til å fortsette å gjera. I vårt eget land har de aller aller fleste det veldig bra, derfor trenger vi en politikk som trår til når livet e sårbart. I begynnelsen av livet, i slutten av livet, når sjukdom ramma, eller når krise ramma. Det e kjernen i dei kristne verdiane vi bygger vår politikk på. Derfor vil KrF inn i regjering; vi ønske å bidra til ein sterk ny regjering med tydelig sentrum og en regjering med et sterkt sosialt hjerta.

//Klapping//

236. Journalist:

Fremskrittspartiet, Siv Jensen.

237. Fremskrittspartiet

I 40 år har Frp arbeidet for en enklere hverdag for folk flest. For oss handler dette valget om å gi lovfestede rettigheter til en verdig eldreomsorg. Det handler om hvordan vi kan få bort de urimelig lange helsekøene. Det handler om å få fjernet avkortingen for pensjon for gifte og samboende pensjonister. Det handler om hvordan vi kan bygge bedre og mer effektive veier, men uten bompenger. Det handler om hvordan vi kan få ned skatte- og avgiftstrykket for helt vanlige folk. Det handler om hvordan vi kan ta tryggheten tilbake. Og det handler om en strengere asyl- og innvandringspolitikk. Dette er viktige saker for Fremskrittspartiet, og det er dette vi vil jobbe for i en ny regjering. Er du enig i Fremskrittspartiet i det så må du stemme på Fremskrittspartiet. Det er bare da vi kan sørge for at en ny regjering også betyr ny politikk. Derfor håper jeg at du stemmer ved Fremskrittspartiet til valget på mandag. Slik at vi kan få fart på en ny regjering. Godt valg!

//klapping//

238. Journalist:

Senterpartiet, Liv Signe Navarsete.

239. Senterpartiet:

Gode veljar, det e mykje som står på spel måndag. Ka e det som gjer at me e så glad i detta landet vårt? At det bur folk og arbeidsplassa i heile landet. Ifrå Agder og Kirkenes. At det e lys i vindauga og unga på leikeplassen i heile landet vårt. At du får hjelp når uløkka e ute uansett kor i landet du bur, og uansett lommebok. At det e ein god skule, en god barnehage og eldreomsorg der du bur. At me har gode kommuna som gir gode tjeneste, men og der me har eit lokalt demokrati som fungera. At kem som helst av oss kan gå å banke på døra til ordføraren. At me kan styra politikken, at me kan styra vårt eige land. At maten vår, lokal , trykk, kortreist, og at me kjenne ho som har stelt dyri. Det står viktiga verdia på spel på måndag. Du veit hvor Senterpartiet står. Godt val.

//klapping//

240. Journalist:

Høyre, Erna Solberg.

241. Høyre:

Kjære velgar. I denne valgkampen så er det mange som har snakket om hva de er mot, men jeg har snakket om hva jeg er for. Og hva Høyre vil. Det e ganske mye som er bra i Norge. Men det er også ganske mye vi kan gjøre bedre. Vi har for lange helsekøer. Vi har for mye byråkrati. Vi ber om tillitt til å skape en ny og mer handlekraftig regjering. En regjering som vil sikre kunnskap i skolen. En ny regjering som vil sørge for at helsekøene går ned og kvaliteten i helsevesenet blir bedre. En ny regjering som vil sørge for å bygge vei og kollektiv raskere. Og ikke minst en ny regjering som vil sørge for at konkurransekraften til Norge øker og at vi skaper trygge

arbeidsplasser. Det e sånn i Norge at den stemmen du har avgjør. Derfor håper jeg at du vil være med på laget, skape en ny og handlekraftig regjering. Jo større Høyre blir, jo mer handlekraft blir det. Godt valg, stem Høyre.

//klapping//

242. Journalist:

Rødt, Bjørnar Moxnes.

243. Rød Valgallianse:

Det blåser en venstrevind over Norge. I kveld vant Drillo på Ullevål. På mandag er Rødt inne på Stortinget. Norge på sitt beste det er ikke kynisk konkurranse. Men et fellesskap der vi spiller hverandre gode. Jeg vil ha et Norge der barna mine lærer verdien at et fellesskap, men da må noen si fra om at prestasjonsjag med testing av småbarn i barneskolen ikke er greit. Da må noen si fra at sosial dumping ikke er greit. Og når vi har fått femten tusen flere fattige barn, og rekordmange milliardærer samtidig burde alle partiene være opprørt. Vi trenger en mer rettferdig pensjon. Vi trenger et fredsparti på Stortinget. Men vi trenger ikke et OL for å skape begeistring og samhold. Rødt kan ikke endre alt på fire år. Men ingenting blir rettet opp hvis ingen sier ifra. På mandag er det din tur. Da må du være der for oss så skal vi være der for deg når du trenger det. Stem Rødt. Godt valg.

//klapping//

244. Journalist:

Arbeiderpartiet, Jens Stoltenberg.

245. Arbeiderpartiet:

Dette valget og valgkampen har handlet om det som ikke fungerer og det er helt naturlig fordi politikk handler nettopp om å gjøre samfunnet bedre. Men når du nå skal bestemme deg, så ber jeg deg om å ta et skritt tilbake og se helheten. Og da tror jeg du ser et Norge der vi får til mye. Tenk bare på verdien av at alle barn kan gå på skoler av samme kvalitet. Eller verdien av det store spleiselaget der vi betaler for helse, omsorg for våre eldre sammen. Og der nettopp dette Norge vi ønsker å ta videre. Et Norge der alle nyter, og et Norge der alle kan lykkes. Hvis du er enig i det veivalget om rettferdighet og fellesskap, da kan du trygt stemme Arbeiderpartiet på mandag. Godt valg.

//klapping//

246. Journalist:

Venstre, Trine Skei Grande.

247. Venstre:

Hei, mye tyder på at vi kjem te å få en ny regjering etter valget. Og Venstre kan ha en avgjørende innflytelse på politikken i en ny regjering. Så hvis du trur at det blir en ny regjering, og du vil verne Lofoten og Vesterålen? Ja da må du støm Venstre. Hvis du trur at det blir en ny regjering og du vil satse på fleire gode lærera istedenfor flere timar, da må du støm Venstre. Vil du ha en human behandling av asylbarna, ja, da må du støm Venstre. Og hvis du trur at det blir en ny regjering, og du vil ha en satsing sånn at færre barn blir fattige, ja, da må du støm Venstre. Og vil du ha en regjering som satse på ny teknologi og grønne arbeidsplassa, ja, da må du støm Venstre. Det er de sakan som æ vil kjemp fæi kvar einaste dag kvar einaste vekke kvart einaste år fremover, og hvis du vil, hjelp mæ te å gjør den jobben, ja, da må du støm Venstre. Godt valg.

//klapping//

248. Journalist:

Miljøpartiet De Grønne, Hanna Marcussen.

249. Miljøpartiet De Grønne:

Kjære velger. Jeg står ikke her i kveld fordi jeg drømte om å bli politiker. Men fordi jeg drømmer om en fremtid der vi tar vare på livsgrunnlaget til våre barn og barnebarn. Mine to tantebarn, Ingar og Alva, er ett og tre år gamle. De har et langt liv foran seg, og for dem betyr det mye om hvordan verden ser ut om 80 år. Vi er i ferd med å ødelegge det mest verdifulle av alt. Vi har bare en jord. Den er fantastisk vakker, og den har en utrolig rikdom som vi må verne om. For å få til det så trenger vi politikere som står opp hver eneste morgen og tenker på hvordan vi kan gjøre Norge til et bærekraftig samfunn. Sånne politikere får du med Miljøpartiet De Grønne. Stem for fremtiden.

//klapping//

250. Journalist:

Vi takker partilederne og publikum her i storsalen på Chateau Neuf.

251. Journalist:

Men valgsendinga den forsett her på NRK 1 med nachspiel med våre gode venna i verdens rikeste land

252. Journalist:

Men før det kvinnelige studenters sangforening og Violet Road med the sun always shines on TV.

Sanginnslag

Debatt slutt

8.2. Kategorisering av spørsmål stilt i debatten

8.2.1.Arbeiderpartiet

Uten preferanser

1. Arbeiderpartiet tar ordet
2. Jens Stoltenberg.
3. Jens Stoltenberg.
4. Arbeiderpartiet tar ordet
5. Arbeiderpartiet tar ordet
6. Arbeiderpartiet tar ordet
7. Arbeiderpartiet tar ordet (statsministerduell)
8. Arbeiderpartiet tar ordet (statsministerduell)

Bedt om å svare på kritikk fra andre partier eller kritikk fra journalist

9. Men under din tid i regjering så har det vært en kraftig økning av bedrifter og enkeltpersoner som tegner privat helseforsikring. Det sier vel noe om at de ikke stoler på det helsevesenet du har, og at du ikke har tatt i bruk private nok?
10. Jens Stoltenberg, Jens Stoltenberg må få svare på dette. (Påstand fra Hareide om Riksrevisjonens rapport om Ahus og Helse Sør Øst)
11. Jens Soltenberg, vi har i denne valgkampen sett at vi har fått inn et parti som De Grønne. Det er altså velgere der ute som har fått klangbunn i de partiene, i de partiene, i den politikken dere har drevet, tar dere dette alvorlig?
12. Jens Stoltenberg, eh, før dere forhandlet med SV i 2005 hadde jo heller ikke SV forpliktet seg til å følge handlingsregelen. Er det noen forskjell på situasjonen nå og da?

Bedt om å svare på bruk av private i helsevesenet

13. Jens Stoltenberg, femti prosent fortalte at de tror flere private aktører vil gjøre helsevesenet bedre, hva ville du svart?
14. Jo, jo, men, men bare spørsmålet mitt var jo, eh, vi ville du sagt ja til at enda flere aktører skal inn?
15. Kort, la han svare kort på dette...Ja, Stoltenberg vær så god (om han er for eller mot private)

Bedt om å vurdere politikken til de borgerlige partiene

16. Jens Stoltenberg, ut ifra det du har hørt på borgerlig fløy her, skjønner du nå hva slags helsevesen vi kan få?

Spørsmål om regjering – om de vil styre alene

17. Men hvis, men hvis du blir i opposisjon, e det sånn at dere kjem til å samarbeide på ein anna måte men, e det for eksempel aktuelt for deg å fra sak til sak inngå samarbeid på den sida i oljeutvinning for eksempel med Høyre?
18. Men la oss tenke litt...
19. Vi prøver litt til. Hvis, du har jo snakket om, eh, det kommer til å bli borgerlig kaos hvis disse setter seg ned, hvis de ikke klarer, hvis regjeringen ryker...du og Arbeiderpartiet blir det største partiet etter valget, er du da klar for å overta?
20. Du er klar til å overta igjen?

Annet:

21. Men, men vi skal litt videre for Stoltenberg. Vi ska litt videre for hvis det no ikkje blir en ny rødgrønn regjering – det er noen av oss som tør å tenke den tanken no – hvis det ikkje blir en ny rødgrønn regjering; står dokke fortsatt samla som opposisjon?

Spørsmål som gjentas/konkretiseres

- *Men hvis, men hvis du blir i opposisjon, e det sånn at dere kjem til å samarbeide på ein anna måte men, e det for eksempel aktuelt for deg å fra sak til sak inngå samarbeid på den sida i oljeutvinning for eksempel med Høyre?*
- *Men la oss tenke litt...*
- *Vi prøver litt til. Hvis, du har jo snakket om, eh, det kommer til å bli borgerlig kaos hvis disse setter seg ned, hvis de ikke klarer hvis regjeringen ryker...du og Arbeiderpartiet blir det største partiet etter valget, er du da klar til å overta?*
- *Jo, jo, men, men bare spørsmålet mitt var jo, eh, vi ville du sagt ja til at enda flere aktører skal inn?*

8.2.2. Sosialistisk Venstreparti

Uten preferanser

1. Sosialistisk Venstreparti tar ordet
2. Nei, Lysbakken.
3. Sosialistisk Venstreparti tar ordet

Bedt om å svare på kritikk fra andre partier

4. Audun Lysbakken. Audun Lysbakken, du har vært del av den rødgrønne regjeringen som Moxnes nå kritiserer som i løpet av åtte år har ført et mer kommersialisert helsevesen. Tar du den kritikken på alvor?
5. Lysbakken når folk står i kø, og det er fremdels køer under dere. Noen har penger, kan kjøpe seg plass foran de andre og få behandling, er ikke det et klassesdelt helsevesen?
6. Men det er fremdeles køer og Lysbakken, er det ikke bedre da mens vi venter på disse andre løsningene Stoltenberg snakker om at, eh, at, eh, at det private overtar, og at det offentlige betaler?
7. Vi ska snakke mye om hva vi skal gjøre, men vi må snakke litt om hva vi har gjort. Miljøpartiet SV, Lysbakken har åtte år bak seg i regjering. Har norsk økonomi i løpet av disse årene blitt mindre oljeavhengig?
8. Men svar først; har norsk økonomi i løpet av den tiden du har sotti i regjering blitt mindre oljeavhengig?
9. Jeg er ikke sikker på at Lysbakken kjenner seg igjen i den beskrivelsen.
10. Audun Lysbakken, dere hadde verken avklart gasskraftverk, oljeutvinning i nord, eller Afghanistan...da dere satte dere ned heller?

Bedt om å snakke om egen politikk uten kritikk

11. **Journalist:** Og Lysbakken, løfte skolen vil dere også.

Gjentakelse/konkretisering av spørsmål

Men svar først; har norsk økonomi i løpet av den tiden du har sotti i regjering blitt mindre oljeavhengig?

8.2.3. Senterpartiet

Uten preferanser

1. Navarsete
2. Navarsete

Bedt om å svare på kritikk fra de andre partiene/journalist

3. Og Liv Signe Navarsete. Den modellen som du også forsvarer, ka seie du til denne kritikken?

Spørsmål om hva de har gjort i regjering uten kritikk

4. Liv Signe Navarsete, ka, ka har dokke gjort for å bygge opp andre næringer?

Bedt om å vurdere de borgerliges svar

5. Liv Signe Navarsete er du enig, var dette avklarende? - Utrolig avklarende.

8.2.4. Høyre

Uten preferanser

1. Erna Solberg.
2. Solberg helt kort.
3. Høyre tar ordet (statsministerduell)
4. Høyre tar ordet (statsministerduell)
5. Erna Solberg.

Spurt om egne politiske løsninger uten kritiske påstander om løsningene

6. Erna Solberg, spørsmålet våres. Spørsmålet våres vise at det e en overvekt som støtte deg og Høyre i å ta i bruk private – i litt større grad. Som Jens Stoltenberg seie, de rødgrønne har jo også brukt private. Ka e det eg som pasient vil merke som forskjell med din løsning?
7. Men, men, men kort: hva vil din modell koste?
8. Erna Solberg, vil du øke avgiften? (Kan defineres under forhandling også, ettersom Venstre tidligere nevner at de vil øke avgiften)

Spurt om egen politikk med kritikk

9. Erna Solberg, nei la meg spørre, du har flere ganger kritisert regjeringa for å være for oljeavhengig ,og da må eg spørre deg, kjem du te å bremse utvinningstakten fremover?
10. Men det er mitt spørsmål (om oljeavhengighet)
11. Det e mitt spørsmål (om oljeavhengighet)

Bedt om å svare på påstander fra de Rødgrønne

12. Erna Solberg kjempestore forandringer, amerikanske tilstander?
13. Erna Solberg skal ikke dere være med i disse forhandlingene dere da? (om skogsatsing)

Spørsmål som legger premiss om uenighet blant de borgerlige/eller om forhandling

14. Men det e kanskje, Lysbakken seie her at vi skaskje harselere med uenighet, men, men vi har med oss mange av seeran på twitter og sosiale medier og det e, og det e veldig mange som spør – kossen ska borgerlig side klare å samarbeide? Og da må æ spør kossen ska du for eksempel samarbeide, få Siv jensen og Audun Lysbakken, nei Knut Arild Hariede, bli enige om bistandspolitikken?
15. Erna Solberg, hvordan hørtes dette ut å manøvrere i? (forhandling)
16. Men, men, hva var vanskeligst her? (forhandling)
17. Og Erna Solberg du må jo innrømme at det blir en helt annerledes regjering om det blir en blåblå regjering eller en en blågrønn regjering?
18. Men det jeg sier, det blir jo helt ulike regjering...
19. Vi må få inn Erna Solberg her nå. For du har fått – Men, men samtlige samtlige av dine samarbeidspartner har sterke til dels sterke innvendinger mot din modell. Det er ikke bare Jens Stoltenberg.
20. Men Erna Solberg, denne har dere dernest trikset har dere ikke? Har dere ikke det? Pappapermen? At dere vil gå tilbake på den? Pappapermen at dere vil fjerne den, det vil dere gå tilbake på?
21. Så det er litt tre mot en. Solberg så eg må spørre deg. Det nest største partiet på borgerlig side klarer ikkje å, å sei at dei ikkje skal forhandle om, om handlingsregelen ska du - //Erna Prøver å avbryte// - æ v vil at du svare på det. Ska du forhandle med Siv Jensen om handlingsregelen?
22. Og Erna Solberg, etter debatten i Bergen forrige uke så ble vi litt i tvil; er det mulig å forhandle – å forhandle om handlingsregelen? (duell)
23. Men Erna Solberg du sier nå at det kommer ikke på tale å forhandle om, om – handlingsregelen. (duell)
24. Men Erna, Erna Solberg sier at dette skal det forhandles om? (Mener Siv Jensen) (duell)

Spørsmål som gjentas/konkretiseres

- *Og Erna Solberg, etter debatten i Bergen forrige uke så ble vi litt i tvil; er det mulig å forhandle – å forhandle om handlingsregelen? (duell)*
- *Men Erna Solberg du sier nå at det kommer ikke på tale å forhandle om, om – handlingsregelen. (duell)*
- *Men Erna, Erna Solberg sier at dette skal det forhandles om?(Mener Siv Jensen) (duell)*
- *Erna Solberg, hvordan hørtes dette ut å manøvrere i? (forhandling)*
- *Men, men, hva var vanskeligst her? (H) (forhandling)*
- *Men det jeg sier, det blir jo helt ulike regjering*

8.2.5.Fremskrittspartiet

Uten preferanser

1. Fremskrittspartiet tar ordet
1. Fremskrittspartiet tar ordet
1. Fremskrittspartiet tar ordet
2. Siv Jensen. Siv Jensen.
3. Fremskrittspartiet tar ordet (miniduell)

4. Fremskrittspartiet tar ordet (miniduell)
5. Fremskrittspartiet (tar ordet miniduell)
6. Fremskrittspartiet tar ordet (miniduell)
7. Fremskrittspartiet tar ordet (miniduell)* slått sammen to fordi MDG fikk bare si selvsagt og ikke noe mer

Spørsmål som legger premiss om uenighet blant de borgerlige/forhandling

8. Siv Jensen, eh, du er heller ikke helt fornøyd med Erna Solbergs modell?
9. Erna Solberg, Siv Jensen står og rister på hodet...
10. Jensen. (har du en sak du kan love velgerne dina at kommer du i regjering så blir det din regjerings politikk?)
11. Men har du, men har du ambisjoner om å følge handlingsregelen?
12. Neinei-
13. Nei, du må svare – skal du følge handlingsregelen?
14. Nei, Siv Jensen . Poenget, poenget er ikkje det Siv Jensen, men når æ spør, så e poenget; kjem du tel å følge handlingsregelen sammen med Erna Solberg?
15. Handlingsregelen skal gjelde med Høyre i regjering, er det sant?

Bedt om å underbygge påstander om de Rødgrønne

16. Siv. Siv Jensen, du, du har kalt eh, det, det helsevesenet de rødgrønne har skapt, har faktisk kalt det et klassesdelt helsevesen. Det må du forklare.

Gjentakelse av spørsmål/konkretisering

- *Men har du, men har du ambisjoner om å følge handlingsregelen?*
- *Neinei- (om forhandling)*
- *Nei, du må svare – skal du følge handlingsregelen?*
- *Nei, Siv Jensen . Poenget, poenget er ikkje det Siv Jensen, men når æ spør, så e poenget; kjem du tel å følge handlingsregelen sammen med Erna Solberg?*

8.2.6. Kristelig Folkeparti

Uten preferanser

1. Kristelig Folkeparti tar ordet
2. Knut Arild Hareide.
3. Hareide.

Spørsmål som legger premiss om uenighet blant de borgerlige/spørsmål om forhandling

4. Vi skal rydde litt her ved dine potensielle samarbeidspartnere. Knut Arild Hareide, KrF støtte ikkje Høyre sin modell. Ka e din viktigste innvending mot dem?
5. Knut Arild Hareide, Kjell Magne Bondevik gikk på en klimasak. Er klima så viktig for deg at du kan komme til å stille ultimatum på dette området?
6. Vi må ta en runde på det. Hareide, nei, eh, vær litt kort no. Vi må berre avklare det her, er KrF villige til å lage kompromisser når det gjelder handlingsregelen, kossen pønga brukes og fire prosent?
7. Vi har lyst tik å ha et oppklarings spørsmål til hvert av partiene du skal forhandle med. Hareide har du én sak du kan love velgerne dina at kommer du i regjering, s blir det din regjerings politikk?

Spørsmål som indirekte ber dem om å bli ferdige?

8. Har du stilt spørsmålet ditt no?

8.2.7. Venstre

Uten preferanser

1. Trine Skei Grande.
2. Venstre tar ordet
3. Harieide... – ok du får snakket deg inn, Trine Skei Grande.
4. Journalisten: Det, det, det skal du få svare på (til Erna Solberg). Trine Skei Grande først.

Spørsmål som legger premiss om uenighet blant de borgerlige/forhandling

5. Trine Skei Grande, du må også forklare. Dere støtte heller ikke eh, eh, Høyres modell. Du har sagt at den på sikt vil utarme det norske helsevesenet. På hvilken måte da?
6. Men Trine Skei Grande, vi spurte i forhold til Høyres modell...
7. Trine Skei Grande nå har du hørt ytterpunktene i miljødebatten med Frp og MDG. Hvem er du mest enig med?
8. Husker du hva jeg spurte deg om?
9. Hvem av dem du er mest enig med?
10. Og du stoler på at du får med deg Siv Jensen på dette?
11. Trine Skei Grande, æ spør deg om akkurat det samme, er dere villige til å forhandle om handlingsregelen?
12. Trine Skei Grande, eg klare ikke helt å høre at Erna vedgår at det blir den helt store forskjellen om det blir ei sentrum eller en blåblå Høyre- Frp regjering?
13. Trine Skei Grande. (har du en sak du kan love velgerne dina at kommer du i regjering så blir det din regjerings politikk?)

Spørsmål som gjentas/konkretiseres

Husker du hva jeg spurte deg om?

Hvem av dem du er mest enig med?

Men Trine Skei Grande, vi spurte i forhold til Høyres modell...

8.2.8. Rød Valgallianse

Uten preferanser

1. Moxnes.
2. Kort replikk fra Moxnes.

Bedt om å vurdere dagens politikk

3. Da skal vi få inn en utfordrer fra Venstre flanke her, partileder Rødt, Bjørnar Moxnes. Eh, hvordan ville du beskrive det helsevesenet vi nå har etter åtte år med de rødgrønne?

8.2.9. Miljøpartiet De Grønne

Uten preferanser

1. Hanna Marcussen nå kan du svare.
2. Miljøpartiet De Grønne tar ordet (miniduell)
3. Miljøpartiet De Grønne tar ordet (miniduell)
4. Miljøpartiet De Grønne tar ordet (miniduell)

Har fjernet to stykker fordi taletid kun var på få sekunder.

Blir spurt om egen politikk

5. Ja. Flertallet er altså villige til å ofre litt for miljøesaken. Men det er ikke alle som er villige til å gå riktig like langt som Miljøpartiet de Grønne. Hanna Marcussen dere vil at Norge skal avvikle all oljeutvinning i løpet av 20 år. Hva skal vi leve av da?

Bedt om å vurdere/kritisere de Rødgrønnes politikk

6. Og dere har kommet som en vind inn i denne valgkampen og vi veit at De Grønne har tatt stemma fra blant annet han som står ved siden av deg, Audun Lysbakken og SV, synes du SV har fått gjort nok i sine år i regjering?

Spurt om regjeringsforhandlinger

7. Men vent, me skal bare få med – vi skal få med Hanna Marcussen her fordi det fyres ut mot miljøpolitikk, men eh Trine Skei Grande kjem tel å si at miljøslaget kjem te å stå på borgerlig side. Dokke har velt å ikkje ta, ta velje side i, i blokkdiskusjonen. Ka ska tel for at dokker gjør det?

8.3. Kritikk mot Fremskrittspartiet

i. Innlegg som kun påpeker at Fremskrittspartiet kan komme i regjering – og det er underforstått at dette er negativt

Arbeiderpartiet

Men men ikke sant det handler om sty- det handler om størrelse og det handler om parlamentarisk situasjon og jeg tror ikke vi nå skal tro at de folkene ikke greier det. De har jo nå altså i åtte år sagt at de skal greie det. Og jeg legger til grunn at de skal greie det så derfor bør man ikke stemme på de partiene. **For man bør ikke ha Fremskrittspartiet i regjering som står for gal politikk**, man bør ha oss i regjering som sørger for altså sørger for å trygge arbeidsplassene og skolen og satse på helsevesenet.

Senterpartiet

Det e nye ved detta valet e jo at sentrumspartia öppna for å sette inn Frp i regjering. **Det har ikkje skjedd før, og for meg e det jo et eventyr at Venstre trur at de skal få gjennomslag for i sin miljøpolitikk for Frp vil uansett ikkje støtte en regjering de ikkje får være med i**, det har blitt sagt gjentatte gंगा og det e jo egentlig et eventyr at venstre vil sette inn Frp og det e jo egentlig et eventyr som alle bør se til at forblir et eventyr fordi at...

Sosialistisk Venstreparti

...for et miljøparti fordi det er en illusjon å tro at Fremskrittspartiet kommer til å **stå utenfor innflytelse hvis høyresiden får makten**. På et eller annet vis vil Fremskrittspartiet komme i posisjon det e bare å se på meningsmålingene og det betyr at et borgerlig flertall det vil gi Fremskrittspartiet plass i regjering. Støtte til Erna Solberg som statsminister vil gi **Fremskrittspartiet innflytelse**. SV er det eneste miljøpartiet som står og samtidig garanterer mot å gi Høyresiden innflytelse. Eg tror det er best for miljøet fordi eg tror at det grønne og det røde henger sammen, det e bare ved solidaritet og styring av økonomien og små forskjeller at vi kan løse problemene.

ii. Innlegg som retter kritikk mot Fremskrittspartiets politikk

Sosialistisk Venstreparti

Det ønsker vi. Eg mener at det viktigste for fremtiden e å investere de store pengene i de små barna. Det viser seg alltid at det e det mest lønnsomme for framtiden. Og så e det lett å harselere med **uenighetene på høyresiden**, men eg e egentlig mest opptatt av hva de er enige om. For det viser at vi har noen veldig klare veivalg når vi går til valg no. Med oss så får vi sterkere fellesskap, med de får vi privatisering. Med oss så får vi satsing på sterkere velferd og skole, og med de får vi skattekutt, med oss så får vi klimapolitikk, med de får vi **klimafornektare i regjering**. Med oss får du moderne likestillingspolitikk med pappaperm og barnehager, med de skurr vi klokken tilbake. Og e eg la jo merke til at det var 41 prosent som ville ha rødgrønn regjering, så var det ni i tvil 41 + 9 er femti så det beste er så den beste løsningen på dette er at de siste ni prosentene går til oss og så vinner vi og så er det løst.

Jeg tror jeg kan svare på det der med hva som er vanskeligst Trine og det er at **det er helt riktig at at Arbeiderpartiet og vi har en del uenigheter i miljøpolitikken, men du skal altså ikke bare snakke med Siv Jensen**, men også med Erna Solberg, du vil også samarbeide med begge to **de to partiene som er hissigst på oljeutvinning i Norge. Og var sist i kåringen av klimapartier i Norge**. Det betyr at du skal altså hvis du blir miljøvernminister, gå til finansminister Siv Jensen, **en finansminister som ikke på klimaendringene og be om penger til miljøtiltak til**

Det e fantastisk å høre Erna Solberg snakke om at Norge skal bli mindre oljeavhengig for hvem e de hissigste partiene på Stortinget for å åpne nye områder til oljeboring? **Det e Høyre og Fremskrittspartiet, de vil åpne flest områder og de vil gjøre det raskest. Klimaalliansen kåret nettopp de beste og de dårligste miljøpartiene, da kom de Grønne, SV og Venstre ut på topp, mens Høyre og Fremskrittspartiet kom ut på bønn**. Hvis du skal redusere norsk oljeavhengighet så må du også sette bremsene på og det er derfor saken om Lofoten, Vesterålen og Senja e ein på ka slags land vi har tenkt til å være. Har vi tenkt til å ta opp all oljen vår eller har vi tenkt til å la noe ligge for å omstille norsk økonomi og for å ta ansvar for klimaendringene. Vi sier et tydelig nei til oljeboring og vi har aldri tenkt til å gi oss, **mens Høyre og Frp er altså de partiene som går lengst i å ville åpne for mer oljeavhengighet**.

Senterpartiet

Eg ege trur at det eineste eg synes e klart her e visst e dei fire partiene da får flertall. Så veit me. Me anar ikkje kem som kjem i regjering, me anar ikkje ka politikk dei vil føra, men det som me ska merka oss det e at **Høgre og Framskrittspartiet e enige om tre ting og det eine e kutt i løyninga te distrikt og landbruk, det blir mange færre arbeidsplassa i matproduksjon, det andre at dei ska overføre penge i og mellom kommuna så manga kommuna vil tapa penga på det og det treie e at det vil gi en massiv nedlegging av kommuna rundt om i landet** og eg skjønna godt at Erna Solberg vil det for når ho var kommunalminister så kom jo ordførerranden i flokk og følge og klaga på kommuneøkonomien for dei e ein viktig motmakt kommune og fylkeskommuna e ein viktig motmakt mot sentralmakta og eg skjønne godt at Erna Solberg vil ha dei vekk for at ho kan styre meir fra sentralt hold men det det e ikkje vår politikk me ønske

demokrati, for oss heite det demokrati at at vi har mange ordførera og fylke som kan stå opp mot sentralmakta, og ved å være tlas menn for sine fylka og sine regiona det e kanskje det eineeste me e sikre på at dei kjem te å starta me for det er dei faktisk enige om og det synes eg folk om i landet ska merka seg

Miljøpartiet de Grønne

Da skal vi ha veldig mye god konkret klima og miljøpolitikk. **Det vi allerede har sagt er at vi kan ikke støtte Frp i regjering og det er fordi de rett og slett ligger for langt unna oss på det vi mener er den viktigste aksen i norsk politikk** og den går ikke lenger mellom rødt og mellom blått, men den går gjennom grønt og grått. Den går mellom de partiene som er villige til å gjøre nødvendige tiltak for å ta vare på livsgrunnlaget vårt og de partiene som dessverre ikke er det. **Og i tillegg til Frp befinner både Høyre og Arbeiderpartiet seg på den siden og vi kan ikke gi noen blankofullmakt til verken Høyre eller Arbeiderpartiet før vi ser hva vi ser hva de er villige til å gi på konkret klima- og miljøpolitikk, og der er det i dag dessverre altfor lite ambisiøst.**

Arbeiderpartiet

De var jo helt klare på at de skulle ha en ansvarlig pengebruk det hadde vi diskutert på forhånd. Den store forskjellen nå er altså at Høyre vinger når det gjelder bruk av oljepenger for få dager siden så sa dere at dere skulle forhandle med Fremskrittspartiet om handlingsregelen, så lytter jeg nøye til hva du sier du sier at du skal ikke forhandle om ansvarlig politikk, **men problemet er at Fremskrittspartiet og dere er helt uenige om hva som er ansvarlig politikk. Dere har alltid ment at det har vært handlingsregelen, det har Fremskrittspartiet alltid vært uenig i.** Og så sier du at Høyre skal følge handlingsregelen, i regjeringen, men spørsmålet er ikke hva Høyre vil gjøre, **spørsmålet er hva Fremskrittspartiet vil gjøre, og vi kan ikke ha en regjering der Høyres statsråder følger regjeringen mens Fremskrittspartiets statsråder ikke følger handlingsregelen.** Selv det går veldig galt, og dette er ikke et spørsmål og, og hva skal man si økonomiske nerder og spesielt interesserte, dette handler om veldig alvorlige ting, dette handler om folks boligrente, dette handler om bedriftenes konkurransekraft og dette handler om – og dere greier ikke skape klarhet i det spørsmålet. Det er nettopp den type usikkerhet som norsk økonomi ikke trenger. Og så en ting til, du sier at alt var så bra i 2005, vel, altså jeg tror ingen i 2005 trodde at vi ville få tidenes finanskrise. Det største økonomiske tilbakeslaget verden har sett på flere tiår. Og dere sa at vi førte feil politikk og kom for lite og for sent. Sannheten er at vi gjorde riktig dosering og i tide, derfor har vi Europas laveste ledighet og det må vi ikke risikere ved å sette Norges økonomi på spill.

Men det er en veldig underlig opplevelse det er en veldig underlig opplevelse å høre Erna Solberg være veldig bekymret for oljeavhengighet når de vil ta Fremskrittspartiet inn i regjering som i førti år har ønsket seg å bruke veldig mye mer oljepenger ,og gjøre Norge veldig mye mer avhengig av oljeøkonpmien. Det er det ene. Og det andre er at det har blitt vekst under oss. Det er altså 350 000 nye arbeidsplasser to av tre i privat sektor og det er jo fordi vi har investert i samferdsel. Dere økte samferdselsbudsjettet med 12 prosent vi har økt det med 66 prosent, så hvis du 66 er

lite hva synes du da om 12? Og vi har altså og vi har altså økt, økt forskningsbevilgningene 50 prosent mer enn veksten i statsbudsjettet. Vi har satset på det det har gitt vekst i både offentlig og privat sektor og vi har gjort som vi sa; å holde orden i norsk økonomi.

Altså jeg tar De Grønne alvorlig og jeg tar ikke minst klimaproblemene alvorlig og det er derfor jeg mener at denne regjeringen bør fortsette fordi vi har vist at vi er i stand til å vise klimapolitikk som virker. Både hjemme og ute. Både har vi fått ned utslippene her hjemme og vi har gjort mange ting som virkelig monner og vi skal gjøre mye mer som å satse på jernbane og kollektivtransport som er dobbelt bra. Det er bra for klima og det er også bra for byområder sånn at folk kan komme seg på jobben, men jeg må tilbake til det som virkelig monner, og det er det vi gjør ute, og det som har skjedd på skog det er altså noe som ti ganger som Norges totale utslipp, og det er altså ting som disse partiene vil kutte. Og det er dobbelt galt, både fordi det blir mindre redusert utslipp fordi det blir mindre redusert avskoging, men også fordi det at Norge har en posisjon ute i verden, det at vi er med på de viktige forhandlingene i for eksempel København der man lager klimaavtale der vi gjør noe som blir lagt merke til. **Hvis vi skal kutte så mye som Høyre og Fremskrittspartiet foreslår så blir det større utslipp.**

Jeg lyttet til Knut Arild Hareide og **det underlige da er at du ønsker å sitte i regjering med Fremskrittspartiet og Høyre som var helt enige med meg i den saken.** Men, men, la meg bare si noe grunnleggende ikke sant, og det er at dette er virkelig vår tids største utfordring og det er at verden får mer og mer kunnskap om at det er menneskeskapte klimaendringene og dessverre så går utslippene opp. I Norge går de ned, men ute i verden går de opp. Derfor må Norge gjøre to ting vi må både fortsette å kutte våre egne utslipp her nede. Det handler om en massiv utbygging av jernbane og kollektivtransport. Det handler om å investere 50 milliarder i miljøvennlig teknologi og industrien og det handler om fornybar energi og alt det er vi i gang med. Så handler det også om å gjøre de tingene som virkelig monner der ute og det er de tingene vi gjør for å bekjempe avskoging i verden, det har gitt kutt tilsvarende ti ganger Norges utslipp. Og jeg vet ikke det er ikke sikkert alle husker fotosyntesen, men altså det er at trærne fanger karbon og verdens største karbonfangstanlegg det er skogen og det å stanse den avskogingen det er de største de billigste utslippsreduksjonene **og Høyre og Fremskrittspartiet ønsker å kutte den innsatsen og det er dobbelt feil.**

For det første vi satser vi satser jo på miljøet og vi har tredoblet bruken av biodrivstoff, men det viktigste er at vi har fått ned utslippene fra nye biler ved å vri avgiftene. Vi har lagt veldig opp til produksjonen på nye biler nesten 30 prosent og det er et uttrykk for at vi bruker økonomiske virkemidler for å gjøre veksten mer grønn. Og så bare litt til Trines beskrivelse av historien, utslippene nå er de laveste unntatt finanskrisen i 2009 siden 1995, og jeg har jo ikke vært statsminister alle årene siden 1990. Det har vært noen andre i bildet i mellomtiden. Og poenget er jo at nå får vi altså utslippene ned og det er altså første gang på veldig mange år at vi får til den reduksjonen. **Og det rare er at du snakker sånn når du har tenkt å slippe Fremskrittspartiet inn i regjering som er det eneste partiet, det eneste partiet som er mot den eneste miljøavtalen verden har kommet til når det kommer klima, og det er Kyotoavtalen, de vil melde Norge ut av**

Kyotoavtalen, du vil ha dem inn i regjering det er veldig dårlig miljøpolitikk fra Venstres side.

Rød Valgallianse

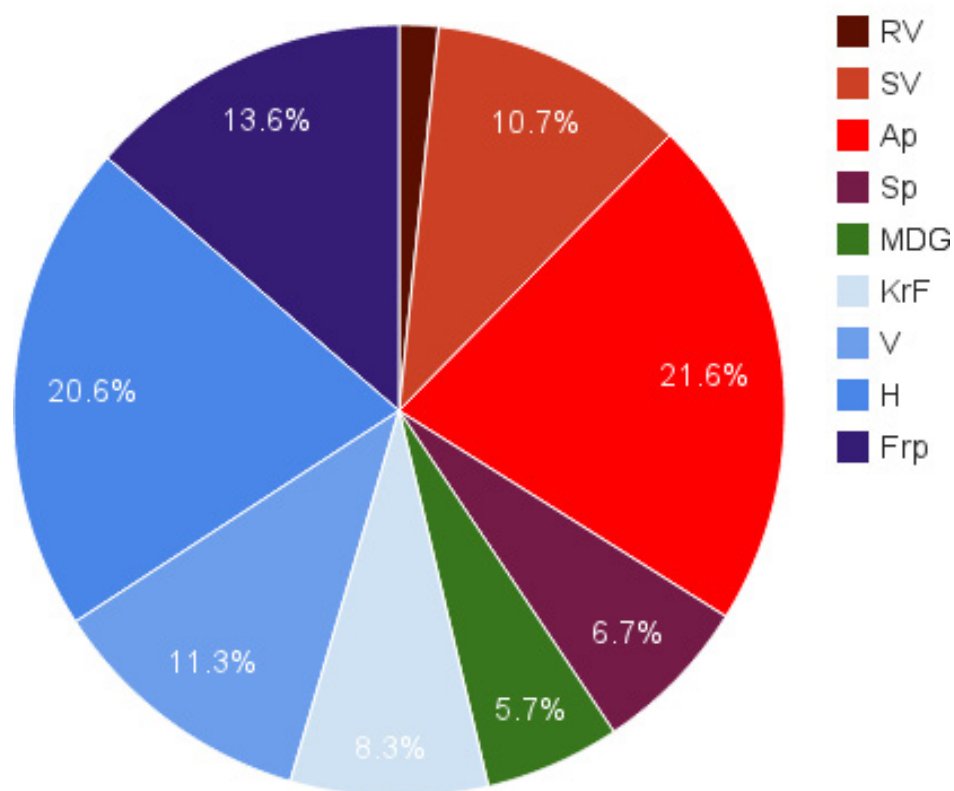
Vi skal være stolte synes jeg at vårt felles helsevesen er blant verdens beste, men så har vi noen store problemer i det som må løses i det offentlige helsevesenet. Og derfor er det rart å ha en debatt som bare handler om å trekke inn kommersielle i stedet for. Jeg møter helsearbeidere som må fortelle meg at de må løpe fortere og fortere, at de må fylle ut flere og flere skjemaer, at de må bli mistrodd av ledere som har bakgrunn fra BI, men som ikke har vært en dag på sykehus før i sitt liv. Og det her skjer i det offentlige helsevesenet, så det her vil jo Arbeiderpartiet eller Høyre snakke om, for det var jo de to som sammen med **Frp i sin tid innførte sykehusreformen som gikk fra å behandle og gi omsorg til å levere best på bunnlinjen i et regnskap**, og da vi gikk fra å ha sykehus nært folk til å ha sammenslåinger, nedleggelser ...og her i Oslo har dere gjort det, dere har altså lagt ned, en katastrofe, og flyttet Ahus hvor det er fullt og folk legges på gangen ,og i sovesaler mens det står ledige rom og ganger på Aker sykehus, og jeg tror mange ønsker et svar på hva vil Arbeiderpartiet og Høyre gjøre med våre felles offentlige sykehus når problemene er store her i dag, og ikke bare snakke om kommersiell helse.

8.4. Tabeller

Tabell 1: Taletid

	Partier								
Antall ganger partiene får ordet	RV	SV	AP	SP	MDG	KrF	V	H	Frp
	sek	sek	sek	sek	sek	sek	sek	sek	sek
1	13	61	26	48	37	72	48	63	50
2	21	36	41	41	18	41	32	33	38
3	37	43	51	75	2	5	64	7	58
4		29	58	72	2	68	31	42	56
5		55	2	53	35	63	2	76	31
6		51	51		33	30	37	36	13
7		34	23		43	17	26	52	12
8		32	49		32	62	78	57	26
9		50	73		44		53	1	23
10		40	57				34	2	70
11		34	59				27	59	49
12			65				9	36	11
13			78				47	40	2
14			42					4	23
15			37					30	17
16			58					47	15
17			53					38	49
18			21					27	48
19			4					6	
20			33					44	
21			16					43	
22			23					48	
23			15					17	
24								19	
25								64	
Totalt antall sekunder	71	465	935	289	246	358	488	891	591
Taletid til sammen	4334								

Diagram 1: Fordeling av taletid.
Fordeling av taletid

10

¹⁰ RV har en taletid på 1,5 %. Diagrammet har ikke partienes farger fordi tanken var å illustrere blokkfordeling i tillegg til enkeltpartier

Tabell 2: Politiske uenigheter basert på Aftenpostens sammendrag

Tema	Saker
1. Skole	Ønsker å inndelegge elevene etter faglig nivå i permanente grupper
	Ønsker ikke obligatorisk undervisning i sidemål. ¹¹
	Ønsker fri etablering av privatskoler. ¹²
2. Helse	Ønsker statlig finansiering av eldreomsorgen
	For aktiv dødshjelp i noen situasjoner
3. Samferdsel	Vil ikke bruke offentlig-privat samarbeid (OPS)
	Vil ha slutt på all bruk av bompenger
4. Utenriks	Er negativ til statlig bistand
	Vil ikke øke antall kvoteflyktninger
	Vil frata borgere fra EØS-land rett til kontantstøtte
	Vil ha mye strengere regler for familiegjengenforening. Vil blant annet DNA-teste for familiegjengenforening
	For lukkede asylmottak
5. Kommuner	Vil legge ned fylkeskommunen og fordele ansvaret mellom stat, kommune og private. ¹³
6. Miljø	Har ikke programfestet å kutte norske utslipp med 30 prosent eller mer fra 1990-nivå. Skeptisk til menneskeskapte klimaendringer. Vil ikke bruke ressurser på politiske vedtak mot noe de ifølge partiprogrammet ikke tror på. ¹⁴
7. Økonomi	Fjerne handlingsregelen ¹⁵
8. Kultur	Partiet vil gjøre NRK til et aksjeselskap og selge statens aksjer. Finansieres som andre kringkastingsselskaper.
	Ønsker at studentene skal kunne velge bank fritt for studielån, mot at staten stiller garanti.

¹¹ Høyre og Fremskrittspartiet er enige om at de ikke vil ha egen karakter og eksamen i sidemål

¹² Flere partier vil endre loven, men Fremskrittspartiet er alene om fri etablering. De andre partiene ønsker en vesentlig større kontroll og vil hindre kommersiell drift/utbytte.

¹³ Satt for seg fordi de er det eneste partiet som drar private inn i spørsmålet

¹⁴ Fremskrittspartiet har i senere tid vridd det fra "vi tror ikke på menneskeskapte klimaendringer" til "vi er skeptiske til hvor mye av det som er menneskeskapt". FINN KILDE.

¹⁵ Mener den står i veien for norsk økonomi

	Fremskrittspartiet vil ha 12 universiteter og ingen høyskoler. 16
--	---

---

¹⁶ De andre partiene vil ikke tallfeste dette, men de mener langt fra at de vil ha 12 Universiteter og ingen høyskoler. Fremskrittspartiet er derfor satt i særstilling her.